

dfängne Exemplar, retirerade sig för at i sinnet mekltera
med min wän till mitt med iwerfelig tillfredsstäl-

Serr. Blix, som i första raderne erkänner sin ofelbara
redo för hwad han i första tillfället icke uppfyller densamma
går det sista arbete, en förande priset, hwilket sista raderne
af Wetens förhållare. Iom lär wälja säga, at denne sist-
ste sälla at återwinna hwad han en gros utbetalt för

ittas således efter det sednare, just på samnta sätt som
efter Spänimålspriset, uppegrande för Stocholmsbo-
deras, at Herr Blix förflyter den löflighet hwärmed
isart och låga ordspråk, som just gifwit anledning till den-

Skarsamma ämnen med ofsenlige uttryck. Sfwär dessa sed-
et sätt som beses för at rät kunna försåka af Victorien
i Ministeraren skref afsparsamt när sjelfwa ämnet wid-

den som är anfördt emot des rop i anseende till Bankens
i des afagna förättning af utweta Medborgare såsom
at de äga wägne-Banks-Capitaler. — emot des insinua-
tion af des Bybyggare så låna och sätta sig i umbärlig
ia både at allwäre och allwärsamhet är nyttjad och at
Herr Blix likwäl påstår icke wära stede och han således
Hwärs hwad han i den sanna skrifwit

af sälla gäfla omständigt af Hr Blix, håll om des för-
ga håll med den han för et år sedan wägarde utgiwa, då
med manslighet och så at, i Extra-Posten erhindrade honom
i des Delen af Sveriges Statswälfningar,
Sweriges Hans Majestät Konungens

groppen i hwad som icke kommit i wärens om nämligen at
för det lå gerna tillas at, som är klart ty briffvärdens
alsten för den sanna

at inrågningar och besweringar, äro mäktige, när de rätt
i Finanser, wisa flera wärdet inom wärdt och Lond.

af besweringar i Allet, at i Konung Carl 6. Xlls sista
i underlagen. Wemning, Wärdet, den 6. wärdet at de wärdet
i wärdet medel för den beslagshwärdet Minister som ägde
en de sälla undersid för de nya Tilltag, som efter et 17-
stedo.

erwätta af wärdingar, sådes för några fyrkar. — Et Ruis-
Daler — och många wemman sådes afdes i lunda och

tärtlet till Konung och Gadernesland war. Illa för som i

G. 11. 42.

P. 1831.

Doctor

JOH. GEORG ROSENMÜLLERin

Utuuden Opia

Ja

Suomalisuuden Historia
Lapsille.

Eli

Opetus Suomalain tunnon ja
paimelluksen menosta,

Maailman alusta, nykyiseen aikaan asti.

Songa

CUSTAF RANCKEN

Suomeksi kirjoitti.

TURKUN,

Prändetty Joh. C. Srenckellin tyksnä, 1803.

Imprimatur.

Aboæ die 28 Octobris 1802.

ad mandatum

HENR. REINH. BÄCK,
Notarius Facult. Theol. Aboënsis.

I. Mailman Luomisesta.

Selin meistä, joka vähän oppinut ja mailmata nähnyt on, tietää kuitengin, että tämä Maa, jolla päällä me ihmiset asomme, on sangen suuri; se kugutan oikein maan piirixi, sillä se on ymmärräinen kuin pallas, ja näyttäs, juuri kaukaa kahellen, semmoiseksi kuin kuu täysimmässään meidän silmissämme näky, joka myös pallon muotoinen on; mutta Maa on paljo isompi kuin kuu. Maan piri on 3760 penikulmaa ympäri mitaten, ja 196 penikulmaa keskellä läpise. Yksi osa tästä Maan pallosta on kiviä eli wahvaa mannerta, mutta enin osa on wettä eli merta; molemmat täynnänsä kaikenlaisia luotuja kappaleita. Maan päällä kasvaa joka paikasa Ruohoja, kukkaisia, Puuta, Yrttiä, Wiljaa ja Monenlaisia hedelmiä. Muuta siinä elää myös lukemattomia eläviä; Karjaa, Lambaita, Sewoisia ja muita, jotka ihmisille palwelluxxi ja ruuXi kelpawat; mehilis on paljon petoja ja eläviä, joita en me usein näe; Linduja ja pieniä lendaamia eläviä on lukemattomia, niin myös matoja ääretön paljous maan päällä. Wedesä on wil-

jalda kaloja, ja muita eläviä, suurembia ja vähembia, niin myös monenlaisia kaswamia. Muisa maanpairoisa löyty vielä paljon luotuja kappaleita, joita en me tunne. Monet ovat myös niin pienet, ettei niitä paljalla silmillä eroita, mutta niitä taitan kagelda, wikein sitä warten tehtyen klasien läpike, jota näyttävät kappalet suuremmari. — Raikilla näillä Eläwillä on maan päällä heidän elaturensa, kuin he tarwikevat. Ihminen on kalliin kaikista, kuin maan päällä asuu. Meillä on hallitus ja nautindo oikeus kaikkein yllike. Kukkaisten koreus ja haju huwitta meitä; Maa kanda meille wiljaa, hedelmiä ja nestettä. Raikki eläwät maan päällä pitä taipuman meille palweturxi, eli muutoin meille hywäxi oleman.

Mutta ehkä kuinga awaraxi tämä Maa meille näky, niin on se kuitengin aiwan vähäinen taiwan suhten. Jos kagelet yöllä taivasta selkiällä ilmalla, niins näet siellä lukemattomia Tähtejä, ehkei paljas silmä sittelän kaikkia siinä; sillä paljon, ja paikoin koko joukot pieniä tähtejä, nähdän klasien kautta. Nämät näkyvät meille niin aiwan vähäisixi, sillä ne ovat niin äärettömästi kaukana meistä. Niinkuin knuppi Tornin päässä, maasta kagellen, näyttä pikkuisexi, mutta käsissä pidellen on sängen suuri; niin esimerkixi Uuringo, ei näytä isommari, kuin vähäinen asian pohja, mutta on vähinnäkin kolmesataa

taa tuhatta kertaa suurempi kuin koko Maanpiiri. O! Kuinga äärettömän amara mahta koko taiwas olla, josta monet tuhannet Tähdet siansa saawat, jotka ei taida vähemmät olla kuin Muringo, vaikka ne niin kauhian kaukaa wähyi näyttävät? Kuinga wähäinen siis on Maa, näiden rinnalla?

Mutta olleko nämät ihestänsä tulleet, eli igiänsä tehnet? Ei huonekan igiänsä tee; joku sen rakendamän pitä. Niin ei Taiwas ja Maa ja niin monet kappalet, ole ihestänsä tainnet tulla. Kaikilla näillä pitä heidän tekiansä oleman, ja se, joka ne walmistanut on, Kugutan Jumalaxi. Kuinga Wakewa, Wifas ja Hywa mahtane Hän ollakin, joka niin paljon on luonut, ja meillekin elämän andanut? Mutta Taiwan, Muringon, Kuun, Maan ja Tähdet, ja kaikki mitä nyt on, ne on Hän ilman waiwata ja työtä tehnyt; Hän tahdoi ainoastansa että kullin kappale piti walmiixi tuleman, ja kohta se oli sentkaldainen kuin hän tahdoi.

Sillä tavalla on myös] ihminen walmistettu; Jumala teki ruumin maasta, sentähden olikin sen ensimmäisen ihmisen nimi Adam, eli maallinen. Hän annoi myös hänelä järjellisen sielun, ja sen kautta eroitti hänen kohta alusa, kaikista eläwistä kappaleista maan päällä.

6 2. Ewan luomisesta, ja siitä onnellisesta

Se on wisusti merkittävä asia, että me ihmiset olemme paremmat kaikkia Eläimiä, sen vuoksi että meillä on järki. Sillä siitä, että me järjelliset olemme, niin me taidamme ihellemme hyväksi käyttää kaikki mitä maailmassa on, ne angarimmatkin Eläimet taldutta, ja kaikkinaisia hyödyllisiä asioita oppia. Erinomattain taidamme oppia tundemaan Luojamme, ja tutkia mikä hyvä eli paha on, mitä meidän tehdä tule, eli hyljätä. Koska me sen teemme kuin Jumala meidän waati, niin me oikein autuat olemme; ja se on ihmisen suurin ilo, että hän tunde olewansa Armosa Jumalan tykönsä; silloin ei hänellä ole mitään maailmassa peljättäpää; wan kaikki pitää hänelle parhaksi kääntymän, ja ijankaikkisesti pitää hänelle hywin käymän.

2. Ewan luomisesta, ja siitä onnellisesta tilasta, josta ensimmäiset ihmiset elit.

Si alusa ollut muuta ihmistä maan päällä kuin yksi ainoa nimittäin Adam. Hän asui aivan ihanassa maan paikassa; josta oli iloisempi asua, kuin kaikkein kaunimmassa Erydimassa, sen kukoistawaisen ja hedelmällisen Puitten tähden, kaunisten ketsien, raiasten Lähdetten ja Wirtain tähden. Se paikka kugutan sentähden Paradiisri, se on, ihanaksi yrttitarhaksi. Tästä ihanassa paikassa, oli kaik.

Kaikkinaisia Eläviä Adamin ympärillä; ja hän havaitsi kohta, että kullakin oli kumppaninsa ja muotoisensa myötänänsä. Mutta hän ainoa oli yriäinen, jolla ei ollut ketäkän, kuin olis händä noudattanut, jolle hän olis ajatusensa ilmoittanut, eli josta hänen onnestansa olis osan ottanut. Ei eläimet hänen kumppanijensa kelwannet. Mahdoi hän siis ikäwöitä, yhtäkin ainoata ihmistä löytäyensä maon päällä, josta seura ja suosio hänelle olis sopinut. Jumala, joka niin halullisesti ihmiselle kaikkea huwitusta walmisti, palkitsi myös pian tämän puutoyen, sitten kuin hän wähän aikaa ainoastans annoi hänen koetella, mikä kaipaus on yriäisessä olosa, koska ei ketäkän ihmistä kumppanina ole. Kerran Adamin maatesa siikissä unesa, walmisti Jumala yhden ihmisen hänen muotoisensa. Adam herättyänsä unestansa, ihastui, että hän näki ikellänsä kumppanin olewan, ja sanoi: Tämä on armollansa minun wertaiseni, ihmisen niinkuin minäkin, minusta otettu. Ja tämä oli se ensimmäinen waimo, ja kuguttin Ewa. Sen Adam piti apunansa ja kumppaniansa, ja eli hänen kansansa tytywäisessä suosiossa.

Nämät kaxi ihmistä olit niin onnelliset, kuin joku ihminen olla taita. Heillä oli täydellinen terweys, ei kiwuisia eikä waiwoista mitän tiennet. Kaikkia myös tarpeita ja huwituxia he nautitsit runsasti. Kyllä he työstä

teit, ja wiljelit maata, mutta ei waiwastodessa työllä, wan enemmin huwari ajan tuluksi; sillä maa, josa he asuit, oli runsasti hedelmällinen. Heidän sydämensä iloigi Jumalassa, ja he rakastit händä, jolda he tiesit kaikki nämät werrattomat lahjat saanensa; sentähden he myöskö olit sydämeistä händä kohtata Piitolliset. Mutta ei he kauwan tätä aututtanutinnet, wan kadotit sen tottelemattomuudesta kautta Jumalata wastan.

3. Ensimmäisten ihmisten tottelemattomuudesta.

Siinä paikkakunnassa, josa ensimmäiset ihmiset asuit, kaswoi monenlaisia hedelmällisiä puuta, ja heillä oli walda nautita niiden hedelmiä. Mutta yhtä ainoata puuta, Jumala kowasti kielsi heitä kajoamasta. Sen hedelmä oli ihana nähdä, mutta wahingoittawainen; sentähden teki myöskö Jumala hywinettä hän waroitti heitä syömästä siitä. Ujari he myösköin kartit sitä, sillä he ajatelit: totta Jumalassa mahta syä olla, miyei hän tahdo meidän syömään siitä; taita se muille hywä olla, mutta wahingollinen meille; mahdamma sentähden siitä syömätä olla. Niin ajatelit ensimmäiset ihmiset, ja tydyit siihen. Mutta ei sitä kauwan kestänyt, ennenkuin waimo ihensä wietellä annoi, maistamaan sitä kieltä.

tyä

tyä wahingollista hedelmää. Emme taida tähdellisesti selittää kuinga se tapahdii. Moses sanoo, että hän wieteldin yhdelä kärmeldä; mutta usiammasa Pyhän Raamatun paikasa seisoo, että Ewa wieteldin Perkeleldä, rikkoamaan Jumalan tiellon. Sillä ennenkuin Jumala ihmisen loi, niin oli hän jo luonut monda muuta järjellistä luondokappalda, jotka ei asu tämän maan päällä, wan muisa kodoisa, jotka owat meille tundemattomat. Nämät kugutan Engeleiri; ja olit kaikki alusa hywät ja pyhät, mutta yri osa heistä luowui pois Jumalasta ja hyljäis hänen käskynsä. Nämät langennet ja tottelemattomat henget kugutan Perkeleiri. Koska he oman kowakorwaisuden sa kautta onnettomuteen jouduit, niin he kaudehit ihmistengin autuutta, ja egeit wietellä heitä, jongun rikoyen kautta sen hullamaan. Silloin rupeis Ewa ajattelemaan Jumalan sentähden tieltänen heitä mainitun puun hedelmätä sömästä, ettei hän olis suonut hänelle eli hänen miehellenä kerkembaa onnellisuutta. Wiitteliä annoi hänelle sen neuwon, että heidän kaiketi piti maistaman sitä hedelmätä, niin heidän pian piti hawaiman, ettei se waarallista ollut, wan heidän piti pittemmin wiisaammari ja onnellisemmari tuleman. — Ewa kageli puuta, muisti Jumalan tiellon, ja seisatti epätietoon, mitä hänen temän piti. Mutta jota enemmin hän sitä hedelmää kageli, sitä maittamamari se hänelle näyiti; wiimmein sai halu woiton; hän

otti hedelmästä ja söi; annoi myös miehellen-
sä siitä syödä ja hän kansa söi.

Muistutus

Ewan ensimmäinen wika oli se, että hän
rupsis kuuldelemaan wietellystä, waikka se koh-
dastans sodei Jumalan kieldoa vastaan ja sit-
ten myöndyi haluun, maistamaan sitä pääldä
nähdän ihanaa hedelmää. Niin himo woitti
sekä järjen että Jumalan käskyn ja pelwon.
Siitä ne enimmäät syönnit tulewat, että ihmi-
nen noudatta ulkonaisia wietellyksiä. Wikä
sentähden tämä käsky aina mielesäs: Moni
asia taita olla sangen wahingollinen, waikka
se filmisä, suusa eli tundemisesa otolliseyi tun-
du. Maallisten kappalden nautinnosa tule
sentähden järjen ja Jumalifuden neuwoa nou-
datta, ja kaikkia ajattomia ja luvattomia ha-
luja lujasti vastaan seisoa, muutoin siitä tule
rikos, ja sen päälle usiambi syndi, ja wih-
doin kadotus.

4. Ensimmäisten ihmisten Rangaistuksesta.

Niin ihana kuin se kieltyy hedelmä ensin-
mäldä oli ihmisille; niin katkerayi se pe-
räästä päin muuttui. Kohta kuin he siitä olit
syönet; soimais heidän oma tundonsa, heidän
pahoin tehnen. He häpeisit, kakeslesansa toi-
nen toistansakin. Ennen heidän sydämensä
iloi-

loigi, ajatellesansa Luojaansa suurutta ja hy-
 wyttä; mutta nyt ei he tainet ilman pelkoa,
 ja lewottomutta muistella häntä. He tunsit
 että se kaikki näkemä Jumala tiesi heidän te-
 konsa, eikä tainut mielistyä heidän tottelemat-
 tomuteensa; tunsit myös jo aluxi haikian he-
 delmän rikorestansa; sillä ennen ei he taudi-
 sta mitän tiennet, mutta nyt heidän ruumin-
 sa tulit kiwulloisxi; Turmellus ilmoitti igen-
 sä myös sielusa, niin että he rupeisit wahin-
 gollisia asioita himoisemaan. Ennen ei he
 tarwinnet peljätä kuolemata, wan wahan ai-
 taa oltua tämän maan päällä, olis Jumala
 siirtänyt heitä paremhaan elämään, mutta nyt
 Jumala julisti heille, että heidän piti kuole-
 man. Ei he myös enä siinä ihanasa Paradii-
 sissa asua saanet niinkuin ennen. Turmellulle
 ihmiselle olis alinomaiset hywät wäiwät pa-
 hennurexi ja wahingoxi; sillä niissä hän pi-
 kemmin unhotta Jumalansa, ja noudatta pa-
 haa sisuansa. Niin olis se käynyt ensimmäi-
 sille ihmisille. Heidän omari hywärensä Ju-
 mala sentähden ajoi heidän ulos Paradiisista,
 ja määräs heille maan asuin paikaxi, kusa
 ei kaikki igestänsä eli wiljalda kaswanut, wan
 heidän täydyi enemmällä waiwassa ja raskam-
 massa työssä maata wiljellä. Kuitengin oli
 tämä heille helppo rangaiustus, ja wißillä ta-
 wassa hywö työ; sillä se raskas työn teko esti
 heitä monesta rikoresta ja pahosta kurista. Ja
 ettei heidän enembi pitänyt kokeman palaita
 Paradiisiin, niin Jumala sulki heidän tiensä
 sinne,

sinne, eli warsin häwitti sen paikan, ja teki sen hedelmättömäksi. Mutta tästä ensimmäisten ihmisten tottelemattomuudesta seurais paljon muuta surkeutta. Niinkuin he ike nyt o-
 lit kaikkinaiseen pahuteen taipuneet, ja kuole-
 waiset, niin tulit heidän lapsensa saman muo-
 toiseksi. Niin se on ollut, ja niin se pysy kaik-
 kina aikana. Sillä nyt kaikki ihmiset mail-
 maan syntyvät syndisinä. He owat luonno-
 stans senkaldaisia, että heidän halunsa palaa
 lihastisten mielden huwituxia nauttimaan ja
 siitä ne enimmäst syynit tulewat. Siitä tule,
 että ihmiset nyt owat niin kateet, ikapäiset,
 pahanelkiset, ja kaikkeen pahuteen taipuneet,
 saattawat sen kautta muille ihmisille niin pal-
 jon lewottomutta, tekewät oman elämänsä
 työläksi, ja se kuin surkein on, kadottawat Ju-
 malan armon. Niin waarallinen tottelemat-
 tomus Jumalata vastaan on. Syndi on alu-
 sa huwittawainen, mutta wihdoin tuotta wa-
 hingon ja perikadon. Rakas Lapseni! Kysä
 Jumala sinua tahdois synneistä warjella ja
 siiwolliseksi saatta; mutta sinun tule ike wisu
 waari otta siitä kuin sinua neuwotan, Juma-
 lan ja hänen tahtonsa tundemaan, että sy-
 dämes taiwuis nöyryteen Jumalata kohtan,
 ja hänen hywää tahtoansa noudattamaan.

Muistutus.

— Tästä historiasa me selkästi näemme mingä
 rakkan ja isällisen murhen Jumala! pitä ihmi-
 sistä. Hän ilmoitti Adamille ja Ewalle tah-
 tonsa

konssa aikanaan, waaroitti heitä. ja sanoi heille edellä, mikä surkeus synnistä seuraa. Mutta sitten kuin he kuitengin syndiä teit, niin hän sääsi heidän elämänsä kuluun senkaldaiseksi, että he nyt omastakin koettelemuksestansa taitawat eroitta mikä hyvä eli paha, hyödyllistä eli wahingollista on. Ja niin se on vielä tänäpäiwänä, että se joka ei hywällä tottele, sen täyty omasta wahingostansa wiisauttulla. Mutta se on surkiata, ettei moni ihminen sittengän parane, waikka hän nautige katteria hedelmiä pahudestansa.

5. Kainista ja Abelista.

Adamilla ja Ewalla oli monda lasta, Poikia ja Tyttöriä, joiden kaikkein niminä emme tiedä. Vanhimman pojan nimi oli Kain, ja toisen nimi Abel, ja näiden kahden kansa tapahdai jotakin merkillistä kuin sopi meille oppi ja waroituxeyi. Mutta ensin tule meidän jotakin mainita sen aikaisten ihmisten elämän muodosta. — Koska ei maa itsestänsä enembi kaswanut runsasta hedelmätä, niin täydyi ihmisten työssä ja waiwalla sitä wiljellä. Ullusa ei he oikein pellon wiljellystä tundenet, wan täydyi ajallen oppia istuttamaan, kylvämään ja maata walmistamaan, kuinga se parhan kaswon annais. Ei se aina menestynyt, sentähden siihen tarwittin karsimys ja ahkera työn

työn teko. Toiset valitsit Karjan Kasikemisen elatuyensa keinoksi, kullit ruohoista laatumia myöden, walmistit eläinden nahkoja ja wiskoja igellensä waatteiksi ja riestaa ruuksi. Tämän alla tuli heidän olla tytywäiset ja kiittä Jumalata, sen hywän edestä kuin hän heidän annot nautita. Ei he sitä juuri unhottaneet. Kan. Adamilla kaiketi oli se tapa että hän teki uhria Jumalalle. Koska hänen maansa tulo lypsi, otti hän sitä kuin parasta oli, ja teki siitä lahjan Jumalalle, kiitollisesta sydästä hywin teliätänsä kohtan. Niin myös, koska hänen karjansa menestyi, niin hän otti sen kaunimman karigan eli wuohen. Ja mistä hän niin uhrixi eroitti, sen hän poltti wisfää paikasa. Ei tosin Jumalalle oikein sanoen, mitän lahjaa taita annetta, jota ei hänellä ennen ole, eli josta hän hyödyis, sillä hänellä igeldä kaikki hywys tule; mutta hän otti kuitengin hywäksi heidän hywän tahtonsa, koska hän näki että heillä oli kiitollinen sydän.

Adamin Kari poikaa valitsit kumbikin igellensä erinäisen elämän muodon. Kain wileli maata, mutta Abel oli paimen, ja Kasit lambaita eli muuta Karjaa. Molemmat elatuyen keinot olit hywät ja tarpeelliset. Mutta näillä weljeyillä oli situri eroitus. Abel oli siwia ja Jumalata rakastawainen, tahdoi myös Kasitisa olla wanhemmillensä iloksi. Kain sitä wastan oli tytywäidin, wily ja ynfiä, kaidehti wel-

weljedänsä, jos wan hänen työnsä paremmin menestyi. Sentähden ei Jumala tainnut mielistyä hänen menoonsa. Kerran teki hän uhrin, siitä maan hedelmästä, kuin Jumala oli andanut hänelle kaswaa. Se uhri olis tainnut olla hywä, jos hän sen olis hywästä ja kiitollisesta sydäimestä tehnyt; mutta juuri se puuttui; kuitengin ajatteli hän, että Jumalan piti tytymän siihen, että hän wan uhrinsa toimitti, ehkä hän pysyi pahana ja kiittämättömänä.

Abel toi myös uhrixi sen parhan, lammasainansa; hänen sydämens oli waka ja kiitollinen, sentähden Jumala mielistyi häneen, siunais hänen työnsä, niin että se menestyi. Mutta Kain hawaihi selkiästi, ettei hänen uhrinsa Herralle kelwannut, koska ei hänen wiljelyksensä menestynyt. Siitä Kain vielä enemmän wihastui, niin ettei hän enä hywää sanaa Abelille andanut. Kerran wiettelä hän weljensä kedolle kansansa, karkais siellä kiusa hänen päällensä, ja löi hänen kuoliari. Mahdoi se asia Adamin sydämelte käydä, että hänen täydyi nähdä yhden pojiansa murhajarxi tullen. Jumala rupeis myös nyt nuhteamaan Rainia pahan tekonsa tähden, mutta hän wostais tuimasti: olengo minä weljent wartia? Ei hän kuitengan Herran kädestä pitkälle pääsnyt, sillä Jumala julisti rangaistuksen hänen yligens, että hän tahdoi otta kaiten siunauksen pois häneldä. Ilman sitä piti hänen

Hänen tundoinsa laakkamata kalwaman häändä, ja hän maan kulkeuteen pois ajettaman Wanhemmistansa ja sugustansa. Nyt Kainin tundo heräis, hän langeis epäilyreen, ja peljäten kostoaa, pakeni hän kaikkia mitä hän näki. Jumala lupais hänelle kuitengin, ettet kengän pitänyt häneen lajooman, sillä Jumala tahdoi anda hänelle parannuxen aikaa. Hän pakeni wanhemmistansa kaukaiseen maahan, josa en me wißisti tiedä, jos hän parannuxen teki. Miin waarallista se on, anda wihansa waldaan päästä, ja tarpellista sitä vastaan, walwoa mieleemme liikutusten yllike; joka ei sitä tee, se saatta igensä ja muut onnettomuuteen. — Adam sai senjälken vielä yhden Pojan jonga nimen hän kuki Seth, hänestä tuli yri siwiä ja waka mies.

Muistutuxia.

Tästä historiasta me näemme, että meidän Esiwanhembamme neuwoit lapsiansa tundemaan Jumalan, hänen tahtons ja hallituxensa, niin myöskö welwollisudensa häändä kohan. Kainin ja Abelin uhraminen osotta myöskö, että heidän Isänsä oli asettanut jonkun ulkonaisen Jumalan palwelluxen me non. — Kateuden ja tytyttömyden kautta Kain elämänsä katkerayi teki, saatti wanhemhansa surullisayi, ja tuli miesmurhajayi. Kateudesta ihmiset vielä tänäkin päivänä saattetan julmia tekoja täyttämään. — Wastoin käymiset muistutit Kainille katkemata hänen

murha

murha työtänsä; hän eli alinomaisesa kuoleman pelwosa; mutta Jumalan nähtävästä warjelluksesta, taisi hän ymmärtä, ettei Jumala syndistä warsin hyljää, ainoastansa hän igensä paranda. — Armollinen on Jumala pahojakin kohtan; Hän rangaise heitä, saattans heitä parannukseen.

6. Wedenpaisumisesta.

Adam eli 930 ajastaikaa, ja jätti paljon lapsia jälkeensä. Hänen pojillansa Sethillä ja Kainille oli myös paljon lapsia, joista monda maan paikkaa pian ihmisillä täytettiin. Mutta he olit aiwan eriluondoisia: monda oli Jumalata pelkäväistä, mutta enin osa jumalattomia. Ujallen sai pahuus wallan, ja nekin joisa vielä joku Jumalan tundo ja pelko jälillä oli, otit jumalattomain tyttärinä emänniensä, joiden kautta he pian pahettiin. Netawallisimmat synnit siihen aikaan, olit, wäkiwalda, petos, irstaisuus, ryöväminen ja murha. Harwat enä uskoit Jumalata taiwasa olemangan, joka näkis kaikki ja kostais. Nyt ainoa juuri siwiä ja hurstkas mies eli siihen aikaan, jonga nimi oli Noach. Ihe hän oli kiivas Jumalifudesta, ahkeroigi myös saatta lapsiansa samaan mieleen. Usein hän waroititi kansollisiansal, ja neuwoi parannukseen, todisti kansa Jumalan puolesta, että rangastus

muutoin wälttämättömästi oli tulewa. Mut-
 ta ei ne waroituyet mitäkän woinet. Sentäh-
 den ei myöS Jumala woinut niin jumalatoim-
 da sukua pidemällä kärsiä, wan tahdoi tule-
 waisille kansoille julkisella merkillä osotta, kuin-
 ga suuresti hän kauhistu wäärystä, ja raka-
 sta wanhurstautta. Päätti sentähden, yhteis-
 sen wedenpaisumisen kautta hukuttarens kaik-
 ki ihmiset maan päällä, ja säilyttarens ai-
 noastansa sen hurstkan Noahn ja hänen su-
 kunsa eläwisiä. Tämän päätöyensä ilmoitti
 Jumala heille Noahn kautta; mutta wakutta-
 rensa heitä siitä, että hän ehei ainoastans hei-
 dän omaa parastansa, niin hän lupais vielä
 odotta heidän parannustansa 120 vuotta, sil-
 lä ihmiset jouduit silloin korkiaan ikään, ja
 muutamat elit lähes 1000 ajastaka. Tämän
 Jumalan kärsiwällisyyden edestä, piti heidän
 kiittämän Jumalata; ja parannuyen tekemän;
 niin olis myöS Jumala todella säästänyt hei-
 tä. Mutta koska ihminen kerran totutta i-
 kensä pahuteen, ja paatu siinä, niin ei hän
 enä paljon waroituyista eikä uhkauyista totte-
 le. Niin teki myöS tämä kansa; he ylönka-
 goit Noahn waroituyet; sentähden käski Ju-
 mala hänen rakenda yhden Arkin, eli laivan,
 kuin taisi kulkea weden päällä, ja määräs
 kuinga pitkän, lewiän ja korkian sen piti o-
 leman. Taisi niin olla, että ihmiset silloin
 pilkkaisit Noahta, koska hän semmoista raken-
 nusta eteensä otti; mutta hän oli Jumalalle
 kuuliainen ja walmisti sen. Koska se suuri haari
 wal.

walmiiri tuli, kássi Jumala Noahn saatta-
 maan siihen kaikkinaisia eláimá, erinomattain
 niitä, kuin kelpais ihmisille ruuá. Ja kuin
 hán oli ottanut ikellensä ja eláwille ruoka
 pitkäári ajaá, meni hán, emändánsá, kolmen
 poikansa ja heidán emändáinsá kansa, sisálle
 siihen laimaan, joka päáldá hywin peitetty
 oli, ja alda niin tiwiári tehty, ettei se wetká
 päästányt. Nyt rupeis satamaan lakkamata
 päáwát ja yöt; wesi paisui meresá järwisá ja
 wirroisa niin, että se peitti koko maan, ja
 niin lawialda kuin ihmisá asui, tuli kaikki
 yhdeári järwexi, joka korkeimmat wuoretkin
 peitti, niin ettei ihmisllá ená paikkaa ollut
 paeta, wan táydyi symyteen hukkuá. Noah
 yrináns, ja ne kuin hánen kansans laiwasa
 olit, pelastettin. Tämä laiva kulki weden
 päállá, siihen asti että kaikki uppoisit; sitten
 annoi Jumala wálewán tuulen puhálda, niin
 että wedet juexit pois ja maa kuíwi. Koska
 maa oli kuíwanut, láyi Noah laiwastansa,
 joka yhden wuoren päállá, seisattanut oli; ja
 niin pian kuin hán sai jállens kuíwalle maal-
 le astua, niin hán kiitti Jumalata sydámeestá,
 joka niin ihmellisesti oli pelastanut hánen ja
 hánen perhensä yhteisestá perikadosta. Hán
 rakensi myöá kohdastansa altarin ja uhrais;
 ja se kelpais Jumalalle niin hywin, että hán
 lupais Noahlle alati armonsa, ja ettei iká-
 náns senkaldaista wedenpaisumusta ená maan
 päálle pitányt tuleman. Yri kaunis taiwan
 Raari nákyi myöá silloin ilmaasa, josta Juma-

la todisti Noahille, että niin totta kuin tämä Kaari taiwassa näkyi, niin totta oli hän täyttämä lupauksensa. Noahn jälkeen tulevaisista lewisi sitten wähittäin jällenä ihmisiä maan päälle. Silloin kuin tämä häwitys maan päällä tapahdwi, oli se jo seisonut 1657 ajastaikaa. Tästä me ndemme, ettei Jumala mielellänsä rangaise, wan kauwan odotta ja waroitta ihmisiä. Mutta koska ei he siitä parane, niin heidän rangaisurens tule sitä hirmuisemmaksi. Sitä wastan säilyttä hän wanhurssat ihmellisesti, ja jos he vielä jotakin karsimään tulisit, niin heille wisisti pitkä toise sa elämänsä hywin käymän.

Muistutus

Wedenpaisumisen kautta Noah ja hänen sukunsa, wastauudesta tuli wakuteturi siitä, että yri Jumala on, joka wisusti tutki ihmisten työt, palkise hywät ja rangaise pahat, ja täyttä sekä lupauksensa että uhkauksensa.

7 Abrahamista.

Wedenpaisumisen jälkeen ei ollut ilma enä niin raitis, eikä maa niin hedelmällinen kuin se edellä oli ollut, sentähden rupets ihmisten ikä tunduwasti lyhenemään; Ennen se kesti lähes 1000 vuotta, nyt se loppui sadan paikoilla. Waikka Jumala oli luvannut, ettei

tei maan ikänän pitänyt enä wedeskä uppo-
 man, niin elit ihmiset kuitengin pelwosa, niin
 kauwan kuin he sen kauhian häwityren mie-
 lesansä pidit, eikä elänet juuri niin jumalat-
 tomasti kuin ennen; mutta ajallen he unhoit
 ne neuwot, kuin Noah heille oli andanut Ju-
 malasta, että hän ainoa on mailman luoja,
 ja yxin palweldawa. Ennen wedenpaisumu-
 sta ei he Jumalasia eikä jumalisudesta ollen-
 gan huolinet; nyt tahdoit he warsingin ju-
 maliset olla, mutta taidottomasti; rupetit luo-
 tuja kappaleita Jumalina pitämään ja pal-
 welemaan. Esimerkity: he kagelit Auringtona,
 kuuta ja Tähtejä, kuinga werrattomat ja hys-
 dylliset ne owat. Ensin he niitä ihmette-
 lit, sitten rupeisit he palwelemaan niitä;
 eikä malttanet sitä, että ne olit kuolleita
 kappaleita, kuin se ainoa palweldawa Juma-
 la luonut oli. Erinomattain oli Kaldean
 Maasa se järjetöin tähtein kumartaminen ta-
 wayi tullut. Siinä maasa asui yri toimelli-
 nen ja waka mies, jonga nimi oli Abraham.
 Hän ymmärsi että se oli taidotoinda, anda
 sen kunnian luondokappaleille, kuin Juma-
 lalle ainoalle tule. Hän egei kaikkea hywää
 Jumalalda, joka taiwan ja maan, ja myös
 auringon, kuun ja tähdet tehnyt on, eikä
 luottanut luondokappaleihin, sillä hän näki
 sen olewan järjetöindä. — Jumala myös mie-
 listyi tähän mieheen, piti hänestä isällisen mur-
 hen, ja puhutteli usiasti händä, ilmoittayen-
 sa tahtonsa hänelle. En me mahda ihmetellä,
 ettet

ettei Jumala nyt enä sitä tee. Silloin se oli tarpeellista, koska ihmisillä vielä oli aiwan wä. hän tietoa Jumalasta. Mutta kuinga Jumala händä puhutteli, sitä en me kyllin tiedä; joskus kaiteti se tapahdui unesa; kuitengin niin, että Abraham wiski tiesi, Jumalan händä puhutellen. — Koska Abraham oli 75 ajastajan wanha, käksi Jumala hänen erkanaamaan sugustansa ja ystäwistäns, ja matkustamaan wieraseen maahan, ja lupais hänen siellä runsasti siunata, ja anda hänestä tulla suuren kansan.

Siihen aikaan oli paljon ihmisiä, niin kuin vieläkin monesa maanpaikasa, jotka ei asunet huoneisa, kylisä eikä kaupungeisa, niin kuin me, wan majoisa; sillä he olit Paimenia, ja heillä oli suuret karja laumat, joiden kansa he siirsit ihensä yhdestä maan paikasta toiseen, ja hajit syömättömiä laitumia. Mutta senkaldainen elatus keino pidettin silloin paljo suuremmasa arwosa kuin nyt. Se jolla monda karja laumaa oli, sillä oli myös paljon palvelioita, niitä kaitsemaan; ja senkaldainen Mies pidettin niin suuresa arwosa, kuin joku Ruhtinas täällä ajalla. Senkaldainen arwosa pidetty Paimen oli myös Abraham, niin että Kuningatkin händä kunnioittit, ja ekeit händä ystäwärensä.

Abraham noudattil wastan sanomata Jumalan kääkyä, läyi emändänsä Saran kansa,
pal-

palwelioittensa ja karjansa kansa, matkalle, ja tuli yhteen wähäiseen maakundaan joka oli ihana, hedelmällinen, ja awarain ruohoisten laidundensa tähden soweltas hänen karjallensa. Se maa kuzuttin Kanaan. Siellä käski Jumala hänen pidättä, ja waikka hän oli muukalainen siinä, niin lupais Jumala kuitengin anda sen maan hänen jälkeen tulewaisille lapsillensa omaksi, niinkuin olis se heidän isänsä maa. Waikka ei Abrahamilla yhtäkään lasta ollut, ei hän kuitengan epäilyt tästä luvauksesta, wan rakensi kotta siinä paikassa Altarin, uhrais ja rukoili Jumalata. Hän kulki sitten karjansa kansa pitkin Kanaan maata, josta maan asujamet kohtelit häntä suosiolla sillä hän oli hyvä ja siwä mies. Isänsä maahan ei hän ikänä enä tullut, sillä siellä harjoitettiin ilkiötä epäjumalan palweluusta. Wihdoin annoi Jumala Abrahamille hänen vanhalla iällänsä Pojan, joka kuzuttin Issaak, ja lupais että hänestä suuri Kansa piti tuleman, ja että Rhden kautta sitä sugusta, kaikki kansat maan päällä piti siunattaman.

Muistutuksia.

Abraham oli monesta syystä merkillinen mies. Jumala oli määrännyt hänen säilyttämään ja lewittämään sitä oikeata Jumalan tundoa ja pelkoa. Hänelle Jumala tämän luvauksen annoi: Sinusa pitää kaikki sukukunnot maan päälle siunaturi tuleman. Abraham oli silloin lähes 100 ajastajan vanha; sentähden

näytti se asia mahdottomaksi, että hänestä suuri Kansa piti tuleman, kuin piti omistaman Kanaan maan ja sinne wieman puhtan Jumalan palwesturen. Ei Abraham kuitengan epäilyt, wan uskoi lujasti, että se kaikkivaldias, wiisas ja totinen Jumala oli täyttävä lupauyensa, ehkä se mahdottomaksi ihmisten filmisä näytti. Vielä enemmin, koska Jumala koetellarens hänen uskoansa, käästi hänen uhrata senkin wanhudesta hänelle syndynen ainon Pojan, niin hän oli walmis sihenkin, ehkä Jumala sen sitten esti. Tämän tähden asetetan Abraham P. Raamatusa uskon esikuvaksi, ja niinkuin Jumalan ystävä. Mitä hän uskoi se tapahdui myös. Se kalliin karkista oli, että Messias meidän Wapahantajamme synnyi hänen sugustansa, joka lunasturensa ja opeturensa kautta, on saattanut ja wiellä edestinpäin saatta sen suurimman siunauyksen maan päälle. Jos me uskomme niinkuin Abraham uskoi, niin Jumala sen meille niinkuin hänellekin palkise.

8. Isakista ja Jakobista.

Abraham eli 175 ajastajan wanhaksi, oli kuolemaansa asti Jumalalle uskollinen, ja tuli sentähden runsasti siunatuksi. Hänen Poikansa Isak noudatti uskollisesti Isänsä esimerkkiä, jonga tähden Jumala myös rakasti häntä.

da. Hänen elatuyensa keino oli sama kuin Abrahamin, ja Jumala myös siunais sen. Kuhunga hän tuli, eli hän suosiosa jokaisen ihmisen kansa. Jongun kerran Jumala myös hänelle igensä ilmoitti, ja lupais tehdä hänen jälken tulevaisensa merkittäxi Kansaxi. Isak kuoli 120 ajastajan vanhana, ja jätti jälkensä kaxi Poikkaa, Esau ja Jakobin. Esau oli tyly ja ynsiä mies, ylönnanoi paimenen wiran ja rupeis mehä- ja peldomiehexi; mutta Jakob oli yriwakainen, ja piti karjan päälle, niinkuin hänen Isänsäkin. Nämät kaxi weljestä ei sopinet hywin yhteen, wan jo Isänsä eläisä Esau kerran uhkais tappa Jakobin; jonga tähden hänen täydyi eritä Isänsä huonesta, ja Uitinsä neuwosta paeta Mesopotamiaan. Siellä hän oli kauwan aikaa, Enonsa Labanin tykönä, kaigi hänen karjaansa, ja kärkei paljon kowutta; sillä Laban oli tyly ja petollinen mies, ja ahneudesta lybensä hänen palkkansa. Mutta Jumala siunais Jakobin sitä runsammin, ja hän valais wihdoin Waimonsa, lastensa ja paljon rikkauden kansa jälkensä Kanaan maalle. Palaitesansa teki hän sowingon weljensä Esauin kansa, löysi myös Isänsä Isakin vielä elosa. Tälle Jakobille Jumala kansa usein igensä ilmoitti. Hän lewitti myös sen eläwän Jumalan tundoa muille; kaiketikin kielsi hän lapsiansa palwelema-
sta mylkiä epäjumalia, wan neuwoi heitä rakastamaan ja egimään sitä ainoata Jumalata, joka taiman ja maan luonut on. Ihe oli

li hän sugullensa hyvä esimerkki, ja Jumalata kohtan kiitollinen, niiden suurten hyväntöiden edestä kuin hän Jumalalta nautti.

Muistutus.

Siinä asiassa Jakob oli erinomaisen jalo mies, että hän taikisi vastoinkäymisiä kuin kohtelit häntä, pani uskalluksensa Jumalaan. Sentähden annoi myös Jumala hänelle sen nimen Israel, se on, sentaldainen kuin on kilwotellut Jumalan kansa ja woittanut; sillä ahleran rukouksen kautta woitti hän Jumalan sunauksen ja suosion. Hänen jälkeen jäänyt sukunsa ei kutsuttu sentähden Jakobitairi wan Israelitairi. Se nimi piti oleman heille alinomaisexi muistutuxexi että heidän tuli seurata Esisäänsä uskosa ja kuultaisudesa Jumalata kohtan, jos heidän piti sunauksen hänen kansansa saaman.

9. Josephin nuoruden ajasta.

Jakobilla oli kairitoistakymmendä Poikaa ja yksi tytär; mutta hänellä oli myös paljon mielikarwautta niistä, sillä enimmäkseen heidän oli pahan juomisista. Kahden kaikkein nuorimman nimet oli Joseph ja Benjamin, niitä hän enimmästi rakasti, sillä ne olit hänelle kuullaisimmat; Joseph lijatengin oli lapsudesta hyväntapainen; Sentähden täydyi hänen pa-

hoil-

hoilda weljildänsä paljon kärkeä, mutta se tuli hänelle viimein hywäxi, sillä Jumala säilytti ja siunais hänen, ja teki hänen, monen waiwan perästä, suurexi Herraxi. — Ota waari Josephin elämäkerrasta, ja noudata hänen esimerkkiänsä. Taidais tapahtua että pahankisjet sinuakin jostus pilkkaisit, ettes seura heitä pahudesa? eli että he sinun wakudes kautta tahdoisit sinun wahingoon saatta; mutta noudata sinä wisusti Jumalan hywiä käskyjä, ja uskalla Häneen, niin ei sinulle pidä pahoin käymän. — Ettei Joseph tahtonut seurata weljeänsä niissä pahoissa töissä kuin he teit, wan ilmoitti niitä Isällensä; ntiin he wihaisit händä. Kerran näki Joseph unen, ja jutteli sitä pyinkertaisudesa heille: että he olit sitowanansa sitomia pellolla, ja heidän sitomensa kumarisit hänen sidondansa. Toisen kerran jutteli hän nährensä unda, että Uurinao, kuu ja pyitoistakommenta tähteä kumarisit händä. Tästä he wielä jowemmin närtästyit hänen päällensä, sillä he päätit hänellä olewan ne ylpiät ajatuyet, että hänen ajallen piti halligeman heitä. Sentähden teit he sen päätöyren, että jostus kostaa händä. Kerran olit he ajanet karjansa kauwas siitä paikasta, josa heidän Isänsä majaa piti, eikä isoon aikaan mitään heistä kuullut; mutta Joseph ei ollut heidän kansansa. Silloin Jakob lähetti Josephin egimään heitä, ja käski hänen palaita tiedon kansa, kuinga hänen weljeinsä ja laumain laita oli. Joseph teki sen

mielellänsä, eikä peljännyt mitään pahaa welljildänsä, wan iloisi, että hän löysi heidän. Mutta kuin he näit hänen kaukaa, sanoit he kessenänsä; Kago tuolla unen näkiä tule; tulkat, tappakamme händä ja heittäkämme händä yhteen kuoppaan, ja sanokamme J. sällemme, pahan pedon syönen hänen; niin saadan nähdä, mihingä hänen unensa joutuwat. Kossa wanhin weli Ruben sen kuuli, kauhisti se händä; tahdoi estä sitä, ja annoi sen neuwon, ettei händä pitänyt tapettaman, wan heitettämän yhteen kuoppaan, josta ei hän pois pääsis. Mutta Rubenilla oli mielesä, salaa otta hänen sielä ylös, ja päästää hänen kotial Isänsä wgo. Tähän neuwoon he suostuit, ja kossa Joseph tuli, riisuit he hänelä sen kaunin hameen kuin hänen ylänsä oli, ja heitit hänen kuoppaan, joka nyt tyhjä ja wedetöin oli. Sen armottoman työn perästä istuit he lewosa syömään, mutta hawaitit taamba, joukon kaupiamiehiä, matkustawan Gileadista Egyptiin, kaikkinaisten kallisten Kyydein kansa. Silloin sanoi Juda, yri welljeristä, toisille: Märi me annamme welljemme kuolla kuopasa; myylämme händä piemmim näille Kaupiamiehille, niin me hänestä pääsemme, ja hän saa elä, hän on kuitengin meidän welljemme. Ne toiset welljet suostuit siihen, wedit Josephin kuopasta, ja myit hänen kaupiamiehille, kahtenkymmeneen hopia penningiin, wiedä hänen sitten pois, ja tehdä hänen kansans mitä he tahdoit.

Kaikki mitä Joseph rukouksilla ja kynn-
leillä taasi kokea, voittarensa pelastusta ja ar-
mahtamista, ei voinut mitäkään. Hänen täy-
dyi kulkea näiden outoen ihmisten kansa, war-
sin wieraseen maahan; Ei saanut jättä J-
sänsä hymästi, eikä ollut toivoa sillen ikä-
näns saada händä nähdä. Mutta vaikka hän
oli kaikilda ihmisilda ylönnannettu, niin ei kui-
tengan Jumala händä hyljännyt, joka aina
holhoo wiattomia. — Nyt ajattelit Josephin
weljet neuwon, kuinga he walhella pahan
työnsä Isäldänsä salaisit, ettei hänen pitänyt
saaman tietä, mihingä hänen hyvä poikansa
Joseph joutunut oli. Se pahan elkisten la-
sten tapa onkin, että he walhettelewat Wan-
hembainsa edesä, koska he pahaa omat tehnet,
eikä malta sitä, että se kaikkitietävä Jumala
näke heidän juonensa, ja aikonansa kosta
heille. Josephin weljet otit hänen hameensa,
jonga he ennen olit riisunet hänelä, ja tah-
raisit sen tapetun lauriin wereen, lähetit
niin Isänsä tygö sen, ja annoit sanoa löytä-
nensä sen mekästä, ja että hän tunnustelis,
jos se hänen Poikansa hame oli. Jakob tun-
si sen kohta, ja huusi: paha psto. on hänen
syönyt: radellen on Joseph reweldö. Ja hän
murhetti poikaansa kauwon aikaa, eikä tah-
tonut anda igiänsä lohduitetta.

Muistutus.

Karta sitä häpiällistä kateuden syndiä.
Kade ihminen on walmis tekemään mitä pa-
haa

haa ja wäärystä hywänsä, mutta ei hyödy siitä mitään, wan waiwaa ja wahingoige atnoastansa igensä.

10: Josophin Sanguudesta.

Sen maan nimi, johon Josoph wietin, oli Egypti. Nyi mies kokiasta arwosta, jona nimi oli Potiphar, osti hänen Kauppamiehildä orjajensa. Senkaldaiisten orjain täydyt olla kowasa työsa, ja pideltin enimmittair. juuri armottomasti. Mutta Potiphar huomaihi pian että Josoph oli Ymmärtäwä, ahkera ja uskollinen, sentähden jätti hän hänelle kokonansa kailen toimen hänen huonensa hallitukse. Josoph teki myös tämän uuden wirkansa juuri toimellifesti, waeli aina Jumalan pelwosa, oli tyytyäinen tilaansa, eikä kossan wäärystä eli pahaa tehnyt; sentähden myös jokainen kuin hänen tunsi mielistyi hänen seuraansa. Potipharin emändä piti hänen myös hywänä, mutta oli niin häpemtöin, että hän tahdoi haukutella häntä haureuteen, ja piti jokapäiwä senkaldaisia häpiälistä puhetta; mutta ei Josoph andanut igiänsä wietellä, wan wastais: Kuinga minä niin paljon pahaa tekisin, ja rikkoisin Jumalata vastaan? Hän piti hywän oman tunnon ja Jumalan armon rakkambana, kuin kailki turhat ja syndiset huwitukset maailmasa. Mut-
ta

ta ei se hänen Herransa emännälle kelwan-
nut' wan hän närkästy Josephin päälle jul-
masti, ja teki miehensä edessä senkaldaisen sur-
kian walhen, että Josephin piti pyytänen hä-
wäistä hänen; soimais niin muodon Josephia
siitä pahasta työstä, kuin hän itse teki. Mut-
ta hän ymmärsi tehdä sen niin sukkelaasti, että
hänen miehensä uskoi sen, ja wihoisansa pa-
ni Josephin fangiuteen. Totta se mahdoi ko-
win suretta sen siwian Josephin sydäntä, ko-
ffa hän niin kowin pideldin, että hän wiat-
tomasti rangaistin ja juuri sentähden että hän
wahwana pysyi hywästä. Mutta se lohduitti
häntä, että Jumala tunsi hänen wiattomuuden-
sa, eikä ylönnandanut häntä, ehkä kaikki muut
hänen hyljäisit. Ei hän myös kauwan fan-
giudesa ollut, ennenkuin fangihuonen haldia
mielisty häneen, niin että hän annoi hänen
olla wapaana fangihuonesä, ja jätti kaikki
muut fangit hänen halduunsa. Silloin oli
samasa fangiudesa kaxi Kuningan palwelia-
ta, Leipoja ja Suomanlastia, kuin tulit Jo-
sephin ystäwixi siellä. Yhtenä yönä näit mo-
lemmat unda josta he aamulla olit lemotto-
mat. Ei unista tosin paljon lukua pitämistä
ole, sillä harwoin ne mitään tietävät; mutta
täällä erällä oli ne juuri merkissiset. Jumala
oli andanut Josephille lahjan nämät unet se-
littä, ja niiden jälkeen ennusti hän, että Suo-
manlastia kolmen päivän perästä piti asetet-
taman endiseen wirkaansa jällens, mutta Lei-
poja piti ripustettaman hirsipuuhun; ja mo-
lem-

Iemmat selityret täytettiin puuttumata. Sitä edellistä pyysi Joseph, puhumaan hymää puolestansa Kuningan tykönä; mutta se unhotti sen ajaari, eikä muistanut Josephia, ennenkuin kahden ajastajan perästä, koska Kuningas Pharas näki yhden merkillisen unen, jota ei yriskän ihminen selittä tainut. Silloin Tuomanlaskia, jolle Joseph oli hänen unensa selittänyt, wasta muisti Josephin, ja oman kiittämättömydensä; Ja sanoi Kuningalle, tundesansa yhden miehen, jolla oli taito unia selittä. Kohta lähetettiin Josephia noutamaan, ja koska hän oli igensä puhdistanut ja waatensa muuttanut, meni hän Kuningan tykö.

Muistutus.

Jos sinua joku pahuteen wietellä tahtoo, niin ajattele niinkuin Joseph: Kuinga minä niin paljon pahaa tekisin, ja rikkoisin Jumalata vastaan. Synnin huwitus on lyhykäinen, mutta tuotta pitkän ja ijanikaikkisen lewottomuden. Mutta se lohdotus kuin hymä oma tundo ja Jumalan armo tuotta, se wirtotta sydämen kaikessa murhessa, kuolemassa ja ijanikaikkisudessa. Mailma kato, ja hänen himonsa; mutta joka teke Jumalan tahdon, se pysy ijanikaikkisesti, ja on autuas ijanikaikkisesti. Jos vielä wiatoin ajaari sorretan, niin ei hän kuitengan huku. Jumala on niiden tykönä, jotka händä rakastawat.

II. Josephin Vlondämifestä.

Jumalassa on monenlaisia neuvoja, pelasta
 omiansa tuskasta, ja ilahutta heitä murhe-
 sa. Sen teki hän myös uskolliselle palvelial-
 lensa Josephille. Ihmellisellä tavalla ilmoit-
 ti hän hänelle, mitä Pharaon uni merkisi, ja
 sen kautta Joseph korgotettiin. Koska hän tu-
 li Kuningan eteen, otti hän hänen lembiästä
 vastaan, ja jutteli unensa hänelle tällä taval-
 la: Unisani näin minä Nilin wirrasta tule-
 wan ylös seiseman lihawata ja kaunista leh-
 mää, jotka käwit laitumella ruohostosa. Nii-
 den jälkeen tuli seiseman laihaa ja rumaa leh-
 mää, ja söit ne seiseman lihawaa, mutta ei
 ne tundunet sitä paremmiksi, wan olit yhtä
 rumat kuin ennengin. Niin minä heräisin;
 mutta nukun jälleensä, ja näin taas unesani
 seiseman täysinäistä ja kaunista tähläpäättä,
 kaivanen yhdesä oljesa, ja sitten seiseman
 piendä ja surkastunutta tähläpäättä, jotka
 nielit ne seiseman kaunista tähläpäättä. Koh-
 ta kuin Joseph kuuli nämät unet, oli hän
 walmis selittämään ne; sillä Jumala oli il-
 moittanut hänelle, mitä ne merkisit. Mo-
 lemmat unet, sanoi hän, owat yhtäläiset. Ju-
 mala tahto ilmoittaa Kuningalle, mitä hän te-
 kewä on. Ne seiseman kaunista lehmää, o-
 wat seiseman wiljainta vuotta, kuin Jumala
 anda tulla; ja ne seiseman täysinäistä tählä-
 päättä tietävät sitä samaa. Mutta ne seiße-
 män laihaa lehmää ja surkastunutta tählä-
 pää-

päättä, merkisewät seikemän näitä vuotta-
 kuin tulewat wilja wuotten perästä. Mutta
 että uni on kerrottu, se aawistaa, että asia
 on wiisi ja tapattu pian. Sitten annoi Jo-
 seph Kuningalle sen neuwon, että hänen pi-
 ti esimän toimellisen miehen, joka wilja wuo-
 fina kokois wiidennen osan kaikesta wiljasta,
 kuin maasa kaswais, ja kätkis sen, näitä
 wuotten waraxi. Tämä neuwo kelpais Pha-
 raolle, ja hänen palvelioillensa niin, että hän
 pysyi: Ehytynekö senkaldaista miestä, kuin tä-
 mä, josa Jumalan hengi on? Ja sanoi Jo-
 sephille: Ei ole yhtän minun mielestäni niin
 taitawata ja toimellista, kuin sinä olet. Ole
 sinä minun huoneni päällä; ja sinun kassyl-
 les pitää kaiken minun Kansani kuuliaisen o-
 leman. Tästä hetkestä pitää sinun koko Egp-
 tin maan Herra oleman; ainoastans että si-
 nun pitää minun Kuningana pitämän. Sitten
 otti hän formuren kädestänsä, ja pani sen Jose-
 phin kätteen, puetti hänen kalleisiin liina-waat-
 teisiin, ja ripusti kulda kädyn hänen kaulaansa,
 annoi hänen myöds aja Kuningallisesa waunusa,
 ja huuta hänen edellänsä, että jokaisen piti osot-
 taman hänelle kunnian. Niin forgotettin Jo-
 seph yhtä haawa suurexi Herraxi, ja Pharao
 annoi hänelle yhden arwollisen Egyptiläisen
 Papin tyttären emännäxi.

Muistutus.

Wiisat ja ihmelliset owat Herran tiet ja
 johdatukset. Usein meitä silloin onnellisuteen
 wie-

wiedän, koska luulisimme onnettomuden tiellä olevamme. Jos ei Joseph olis weljildänsä niin pahoin pidelty; ja orjaksi myyty, niin ei hän olis Egyptin Herraksi joutunut. Älä ole kärkeä, ja älä epäile Jumalan edestakomisesta, vaikka wainotuksi wiattomastikin tulisit. Joka kunniaan tulla tahto, sen täytyy paljon kärsiä.

12. Joseph kohtelee Weljensä.

Juuri niinkuin Joseph oli ennustanut, niin tuli, ensin seikemän hywin wiljaista vuotta, mutta senjälken seikemän katowuetta, joiden wertaa tuffin on nähty. Se nälkä kosi myös kowasti Kanaan maata, josa Jakob poikainensa asui, sentähden lähetti hän Poikansa Egyptiin, jymä ostamaan. Benjaminin nuorimman poikansa pidätti hän kaikkiansa kotona, sillä hän pelkäis, hänelle jotakin wathingoa tapahtuwan. Tulduansa Egyptiin wietin Jakobin pojat Josephin tykö, josa Maan Herra oli. Mutta ei he händä weljensä tundenet, sillä hän oli isoyi kaswanut, ja oli jalosti puetettu, mutta Joseph tunsi heidän kohta; ei kuitengan ilmoittanut igiänsä, wanteeskeli igensä oudoksi, ja puhui kowasti heidän kansansa, niinkuin hän olis pitänyt heitä petollisina, ja tullen maata wakomaan. Mutta he todistit olevansa rehellisiä miehiä,

ja ennen ollen sa Rayitoistakymmeniä weljestä, joista yxi oli hukkan tullut, ja nuorin jädänyt kotia. Dikein! sanoi hän. Laittakat wan tänne se weljenne, niin minä teidän uskon. Sit ten annoi hän panna heidän kiinni mutta päästi heidän kolmen väiwän perästä irrallensa jälleensä, ja annoi heidän jywän kansa mennä kotiansa, mutta pidätti ainoastans Simeonin Egyptisä takaurana, että heidän piti palajaman, ja tuoman nuorimman weljensä kansansa. Koska he tulit kotiansa, ilmoittit he Isällensä kaikki mitä heille oli tapahtunut. Hän tuli kowin murhettisexi, että hänen piti päästämän poikansa Benjaminin pois tykönsä; sillä hän pelkäis käywän hänelle niinkuin Josephille. Mutta koska jywät olit loppunet, niin ei ollut muuta neuwoa, wan hänen täydä andaa heidän toistamisen mennä Egyptiin, ja Benjaminin heidän kansansa. Koska he nyt sinne tulit, kohteli heitä Joseph ystäwällisemmästi kuin edellisellä kerralla, kysyi heidän Isänsä laittaa, ja kähöi erinomattain weljensä Benjaminin päälle, ja sanoi hänelle: Jumala olkon sinulle armollinen, minun poikani. Mutta hänen sydämensä paloi niin tätä weljeänsä kohtan, ettei hän tainut igiänsä pidättä itkulda, wan meni eri huoneseen, ja itki siellä, ettei kukan nähnyt, sillä ei hän tahtonut vielä igiänsä weljillensä ilmoitta, wan kowistamisella saatta heitä pahat tekonsa tundemaan; että he edespäin senkaldaisia tekoja karttaisit.

Mihdoin annoi hän heille jywä, kuin he anoit, mutta käski huonensa haldia, pannaan, ei ainoastansa kungin säkkiin rahansa, kuin he jywistä maranet olit, mutta myös hopia maljansa nuorimman säkkiin, niin ettei he sitä huomannet. Huonen haldia teki niin, ja he läxit matkaansa. Mutta kuin he tuffin ulos kaupungista pääsnet olit, lähetti Joseph huonensa haldian, ajamaan heitä takaa, ja kysymään heildä, miyri he olit warlaisiin ruwennet? He wastaisit, että se oli mahdotoin da heidän semmoista tehdä; ja jos hän hakis, ja löydäis maljan heidän tyköns, niin piti heidän kaikkein oleman hänen Herransa orjat. Mutta silloin he oikein hämmästyit kuin malja löyttin Benjaminin säkistä. Mytt täydyi heidän murhella palaita kaupungiin Josephin tygö; ja Juda koki kaikkein puolesta puhua parastansa; mutta Joseph sanoi kowasti, että se, jonga tykönä malja löyttin, piti oleman hänen orjansa. Silloin sanoi Juda, kuinga kowasti heidän Isänsä oli waroittanut heitä, tuomaan Benjaminin kotia, ja ellei he sitä nyt tekis, niin heidän Isänsä kuolis murhesta; Sentähden tarigi hän igensä kaikexi elinajarensa jäämään orjari, ainoastansa Benjamin toisten kansa kotia pääsis. Joseph näki jo että hänen weljensä olit nöyrytettyt, ja kaduit pahuttansa. Ei hän woinut igiänsä enä pidemäldä pidättä, wan käski kaikki Egyptiläiset mennä ulos; ja kuin hän oli wyin weljensä kansa, pakahdui hän korkiassa äänellä

nessä itkemään, ja sanoi: Minä olen Joseph. Vieläkö minun Isäni elä? mutta hämmästyksen tähden ei yrityn tainut händä wastata sanakan. Niin Joseph käski heitä lähemmä tulemaan, ja sanoi vielä: Minä olen Joseph teidän weljenne, jonga te myitte Egyptiin; älkät kuitengan peljätkö, minun sentähden olemian vihaisen teidän päällemme; sillä teidän hengen elaturun tähden, on Jumala minun, teidän edellänne tänne lähettänyt. — Sanokat minun Isälleni, että minä vielä elän, ja että Jumala on minun asettanut koko Egyptin maan Herraksi. Hän tulkon tänne minun tygöni, niin minä annan hänelle parhan maanpaikan asua. — Sitten langeis hän weljensä Benjaminin laulaan, ja itki iloista; annoi myös suuta kaikille weljillensä, ja itki heidän ylijensä; ja sitten he rohwaistin, ja rupeisit puhumaan hänen kansansa. — Koska he kotia tulit, ja juttelit Isällensä, Josephin vielä elämän, niin ei hän tahtonut uskoa; mutta koska hän näki waunut, kuin Joseph oli lähettänyt händä noutamaan, niin ei hän enä epäillyt. Silloin Jakob niinkuin wastaudesta wirkois elämään, ja sanoi: Nyt minulla kyllä on, että minun Poikani Joseph vielä elä: minä menen händä kagomaan, ennenkuin minä kuolen. Hän walmisti myös itsensä wiinoyttelematä, ja meni kaiken perheensä kansa, ja kaiken tawaransa kansa, Egyptiin, koska hän oli 130 ajastajan wanha. Koska Joseph sai kuulla Isänsä tullen, läxi hän händä

händä wastan, ja kuin hän hänen kohtais, halais hän händä kaulasta, ja itki hetken aikaa hänen kaulasansa. Niin Jakob sanoi: Nyt minä mielelläni kuolen, että minä näin sinun, ja että vielä elät. Hän eli vielä Egyptisä 17 ajastaika; Joseph eli vielä kauremmin, ja teki veljillensä paljon hyvää, eikä vähimmäsfäkän kostonut sitä pahaa, kuin he hänelle tehnet olit. Hän kuoli 110 ajastajan vanhana.

Muistutus.

Siitä Josephia syystä ylistetään, että hän niin aldiisti veljillensä annoi andeksi, ja kosti pahan hyväällä. Mutta ettei hän kohta igiäns heille ilmoittanut, wan näytti kowaksi, ja saatti heidän murhelligiksi, se tuli heille igelle hyväksi. Sen kautta he tulit muistamaan ja tundemaan rikoksensa, niin että heidän täydyi tunnusta: Me olemme totisesti wian alaiset meidän veljemme tähden. Mahdamme tästä oppia, niin aldisti andeksi andamaan, kuin Joseph. Mutta tehkämme sitä niin, ettemme sillä pahennais ihmisiä, wan kofisimme parata heitä. Niinkuin Joseph sanoi veljillensä: Te ajattelitte minua wastan pahaa: mutta Jumala on sen ajatellut hyväksi; niin tapahtu vielä maailmasa. Pahat ihmiset tahtowat mahingoitta meitä, mutta wastoin tahtoansa joutuwat he usein wälilappaleiri, joiden kautta Jumala meille paljon hyvää teke.

13. Israelin Kansasta.

Jakobin kahdentoistakymmenen Pojan nimet olit nämät. Ruben, Simeon, Lewi, Juda, Dan, Naphtali, Gad, Afer, Isaschar, Zebulon, Joseph, Benjamin. Mutta Jakob kutsuttiin myös toisella nimellä: Israel; siitä hänen jälkeen tulewaisensa nimitettiin Israelitairi; ajallen he myös kutsuttiin Judalairi. Ne jaettiin kahteentoistakymmeneen Sukukundaan, Jakobin poikain lugun jälkeen; niir etä, esimerkiksi Rubenin jälkentulewaiset kutsuttiin Rubenin sukukunnari; Simeonin jälkeen tulewaiset, kutsuttiin Simeonin sukukunnari, ja niin edespäin.

Muuttaisansa Egyptiin, oli Israelin Kansa 70 hengee. Mutta Josephin kuoleman jälkeen enenit he suuresti. He asuit kauwan aikaa Gosenin maakunnassa, joka heidän korpjallensa juuri sowelias oli; mutta sitten täydäi heidän paljon kowutta kärsiä; Sillä yri Kuningas tuli hallikemaan Egyptiä, joka ei ajatellut sitä hywää, kuin Joseph heille tehnyt oli, wan paherui kowin, että Israelitat niin wäkewäski wahwistuit. Hän pelkäis että nämät muukalaiset jossus piti yhdistämän igensä wihollisten puolelle, sotiman händä wasflan, ja lähtemän maalda pois; sentähden waiwais hän heitä kowalla työllä, ja raskalla werolla, estärensä sillä heidän lisändymistensä. Koska hän näki, ettei hän sillä mitän woittanut,

nut, wan he lisännyit enemmin, niin annoi hän sen hirmuisen käskyn, että kaikki Israelitain poika lapset piti tapettaman, kohta kuin he synnyit, että hän sen kautta heitä wähennäis. Egyptiläiset heitit myös, Kuningan käskyn jälkeen monda äsken syndynyttä lasta, weteen tuolemaan. Mutta Jumala oli luwannut Abrahamille, että hänen jälkeen tulewaisensa piti sängen paljoxi enenemän; päätti sentähden suojella heitä Egyptiläisten wäkimmästä, ja anda heille Kanaan maan asumiseksi, josa heidän esisänsä Abraham, Isak ja Jakob asunet olit. Nyi toinen syy, miyei Jumala tahtonut heidän kauwemmin olemaan Egyptissä, oli se, ettei siellä siitä ainosta totifesta Jumalasta mitäkän paljon tietty, wan he palwelit siellä ihmisiä ja muita luotuja kappaleita, Jumalan werosta; ja Israelitat rupeisit tekemään sitä samaa, ja suostumaan niin järjettömään Jumalan palwestuueen. Mutta Jumala oli aikonut ja määrännyt säilyttäensä heidän kauttansa, sen wikian Jumalisuden mailmasa; sentähden tahdoi hän eroitta heitä kaikista muista kansoista, ja erinomaisella tavalla heille tahtonsa ilmoitta. Wihdoin oli Jumala myös luwannut, että mailman Wapahtaja piti tästä kansasta syndymän; sentähden piti sen myös oleman eroitettun muista kansoista kaiketi siihen asti kuin se täytettiin.

Muistutuxia.

Mitä Jumala toimitta tahto, ei sitä ihmiset

miset kaikella wdellä, juonilla eikä kiukulla
 estä woi. Pharaos luuli Pyllä toimellisesti al-
 kanensa neuvonsa Israelitaita vastaan; mut-
 ta Jumala Wiisaudesansa teki hänen juonen-
 sa turhaksi. — Israelin Kansa on koko mail-
 masta se merkittäisin Kansa; sillä koska wanhaan
 aikaan kaikissa paikoissa epäjumalia palweltin,
 niin Jumala eroitti tämän Kansan ja heidän
 kauttansa säilytti totisen Jumalan tunnon. —
 Epäjumalden palweleminen toi myötänsä kau-
 histawaisia asioita; he pidit Jumalansa jul-
 mina ja pahanjuomisina, jotka piti paljon
 uhramisella lepyttämän. Heidän juhlinansa
 he harjoittit kaikkinaista irstaisuutta ja haureut-
 ta; uhraisit usein ihmisiä, ja joskus omia lap-
 siansakin. Jopa Israelitaitkin Egyptissä olit
 epäjumalan palwellyksella saastutetut, ja nä-
 wyit edeskin päin olewan siihen taipunet. Se
 oli sentähden suuri Jumalan wiisaus ja hy-
 wys, että hän wei heidän pois Egyptistä, ja
 piti heitä erinomaisen opetuksen alla.

14. Moseresta.

Yhden miehen, jonga nimi oli Moses, mää-
 räis Jumala wiemään Israelin Kansaa
 pois Egyptistä. Hän oli Israelin kansasta
 syndynyt, ja lapsuudesansa ihmellisellä tawalla
 pelastettu kuolemasta; Sillä koska kuningas
 oli sen käskyn andanut, että kaikki Israelite-
 rein

rein poikalapset piti tapettaman niin pelkäisit Moseren vanhemmat, että niin piti tehtämän myös leidän poikansa kansa, sentähden kät-
 tit he hänen jongun ajan huonesansa. Mut-
 ta kuin he pelkäisit että sen wiimmeingin pi-
 ti ilmei tuleman panit he sen wähäiseen wen-
 heseen, joka peitetty ja hywin tukittu oli, ja
 lastit sen kaisilistoon wirran rannalla, ettei wir-
 ran pttänyt sitä pois wiemän. Mutta Ju-
 mala sääsi sen niin että Kuningan Pharaon
 tytär tuli käyden wirran tygö, ja hawaigi
 sen; hän annoi kohta otta lapsen ylös, kas-
 watti sen niinkuin oman lapsensa, ja annoi
 neuwoa händä kaikkinaisesa opisa ja wiisau-
 desa. Tästä Kunigan Nowisa oli Moses 40
 vuoden wanhari, ja waikka hänellä siellä o-
 li runsasti kaikkinaista hywyttä, meni hän
 kuitengin usein weljiänsä Israelitaita kago-
 maan, ja olis mielelläns heille jotakin palwel-
 lusta tehnyt; Kerran näki hän yhden Egypti-
 läisen kowin lyöwän yhtä Israelitaita, siitä
 Moses niin kiwastui, että hän löi Egyptiläi-
 sen kuoliari. Tämä asia tuli kohta kuuluri,
 ja hän pelkäis sen tuleman Kuningankin tie-
 toon, sentähden pakeni hän Midianin maal-
 le, ja oli siellä 40 ajastaitaa, yhden Papin
 tyköntä jonga nimi oli Jethro, ja oli Juma-
 linen mies. Siellä ilmestyi Jumala Moserel-
 le, koska hän 20 ajastajan wanha oli, ja lä-
 hetti hänen Egyptin Kuningan tygö, sano-
 maan hänelle, että hän päästäis Israelin Kan-
 san menemään pois hänen maastansa. Moses
 meni

ment ja ilmoitti Pharaolle sen, osotti myös monen ihmien kautta olevansa lähetetyn Jumalalta. Mutta ei Kuningas tahtonut päästä niin paljoa kansaa, joka teki hänelle niin suurta palvelusta ja raskasta työtä, wan walais Mosesta juuri tuimasti. Sitten sai Moses Jumalalta käskyn ja woiman, saatta Pharaon huonen ja waldakunnan ylise monda wihausta; nimittäin: että wesi kaikisa wirroissa ja lähteissä muuttui werexi, niin ettei ihmiset eikä eläimet sitä juoda tainet. Sitten tuli Sammakkoita; Täitä; Turiloita; Eläin-deo rutto, Pahat paisumat; hirmuiset rakeet, kuin turmelit maan kaswon; Heinäsirkat kuin lopun soit; ja Syngiä pimeys. Mutta ei Pharao näistä kaikista totellut, wan paadutti sydämensä, sillä Egyptin noidat osottelit myös semmoisia tehdä. Wihdoin uhkais Moses, Jumalan käskyn jälkeen, Pharaota, että, jos ei hän Israeilitaita pitänyt päästämän, niin piti yhtenä yönä, se wanhin lapsi jokaisesa huonesa surmattaman, ja ei Kuningankan poika säästettämän. Ei Pharao sitäkän uhkausta totellut, wan tiukusansa kielsi Mosesta itänä enä eteensä tulemasta. Niin tuli myös se hirmuinen yö, jona ei yhtäkän huonetta koko Egyptin maasa löytyy, josa ei joku kuolunna maannut; Pharaon esikoinen joka hänen jälkensä piti Kuningari tuleman, sai saman lopun. Se wasta kosi Pharaon sydämelele niin, että hän hämmästyresä lähetti Mosesta noutamaan, ja pyysi händä kiirusti menemään

nemään pois, ja wiemään kaiken Israelin Kansan myötänsä ulos maasta, ja rukoilemaan Jumalata pois ottamaan sitä hirmuista rangaistusta. Egyptiläiset myös waadeit heitä riendämään pois; sillä he pelkäsit, ettei yhdengän pitänyt eläviin jäämän. Niin läyrit Israelitat matkustamaan Egyptistä, josta he olit ollet 215 ajastaitaa.

Muistutuxia.

Waikka Moserella Pharaon huonesä näytti ollen kaikki, mitä hän ihellensä mailmasä toiwotti taiti, niin ei hän kuitengan tytywäinen ollut, niin kauwon kuin hän näki weliensä waiwaa karsiwän. Hän mesi heidän tygönsä, ja lohduitti heitä sillä muistutuxella, että se Jumala joka heitä oli ihmeellisesti tähän asti johdattanut, oli myös edespäin heistä murhen pitävä. Hän tahdoi pikemmin Jumalan joukon kansa waiwaa karsia, kuin syndistä huwitusta pahain ihmisten kansa nautita. — Se oli oikein, että Moses kiwastui siitä wdärydestä, kuin Egyptin mies teki Israelitalle; mutta että hän löi Egyptiläisen kuoliari, se oli ajatoin nuoruden kiwkaus, jota ei P Raamatusa hywäxi oteta. Niin taitawat hywätkin ihmiset kowin erhettyä, koska ei he mielänsä hillige. Sentähden tarwige meidän taitawat myöskin olla kiwaudesamme pahaa wasta. — Pharaon esimerkistä me näemme, että ihexindaisuus enimmiten seuraä ylpeyttä, mutta että ylpisä wihdoin lannistetan.

— Tuskasansa Pharao lupais parannuksen ja kuultaisuden; mutta kuin hän häädystä pääsi, niin hän otti sanansa takaperin. Niin pahantapaiset ihmiset usein tekevät; suurissa vaaroissa, kowissa taudissa ja peljättävissä tapauksissa, he rukoilevat Jumalata, ja lupawat parannuksen; mutta kosta waara on ohitse mennyt, niin he unhoittawat lupauksensa. Sillä taivalla sydän paattumiseen joutu, josta sitte tulee surkia perikato.

15. Israelitain matkustaminen Arabiassa.

Kyllä Israelin Lapset olisit vähälläkin ajalla tainet keritä Egyptistä Kanaan maahan; mutta kiittämyksensä ja tottelemattomuutensa tähden Jumalata vastaan, annoi hän heidän kulkea ja wiipyä 40 ajastaikaa Arabian korwessa. Mutta Jumala piti kuitenkin heistä murhen siellä, ettei heillä mitään puuttunut, ehkei siellä asuttu, eikä wiljaa kaswanut, heille elaturerä; wan Jumala toimitti heille paljo parembata, nimittäin Mananaa, kuin oli pieniä ymmyrjäisiä siemeniä, josta he taisit walmista leipää ja muuta ruokaa. Wähän aikaa se heille kelpais, mutta ajallen se ruoka ei maittanut heitä, wan suuttuit siihen, ja rupeisit himoigemaan lihaa, johon he Egyptissä tottunet olit; ja Jumala annoi heille sitäkin. Toisinaanse oli heillä weden puu.

puutos, mutta Jumala toimitti heille sitä ihmetyden kautta kowasta kalliosta. Kuitengin olit he usein suuttunet, ja sanoit: että se o-
 lis heidän ollut parempi pysyä Egyptisä, jo-
 sa heillä oli kaikki tarpensa. Tosin Jumala
 toisinansa kuritti heitä, mutta oli kuitengin
 karsiwäinen, ja teki heille lakkamata hyvää,
 wastoin heidän ansiotansa, wapasta omasta ar-
 mostansa. Se kaiketi oli erinomaisa, että
 hän annoi pilwen aina käyvä heidän edellän-
 sä, joka yöllä walaisi niinkuin walkia, ja
 niin osotti heille tien, jota heidän piti wael-
 daman.

Muistutus.

Moni ihminen teke vielä, niinkuin Is-
 raelitat kowesa teit. Niin kauwan kuin Ju-
 mala heidän mieltensä jälkeen teke, niin he ty-
 tyvät Jumalaan ja hänen johdatureensa; mut-
 ta wastoinkäymisen ajalla unhottawat he ne
 hyvät työt, kuin he nautinnet owat, ja na-
 pisewat Jumalata ja hänen neuwoansa wa-
 stan. Senkaldaiset ihmiset tekewät elämänsä
 ajattomasti katkeragi, ja saattawat itse ylijen-
 sä onnettomuden.

16. Israelitain Jumalan palwellus.

Israelin lapsilla oli tosin vielä tieto siitä to-
 tifesta Jumalasta, jota heidän esiisänsä U-
 bra-

brabam, Izaak ja Jakob olit palwellet; mutta Egyptisä ollesansa sait he halun palwella myös senkaldaisia epäjumalia kuin siellä palweldin. Sentähden annoi Jumala nyt heille lakinsa, josta hän osotti, kuinga hän tahdoi että heidän häntä palweleman piti. Sinain wuorella annoi hän heille ne kymmenen Käskyä; ja että hän tunsi heidän tottelemattomudensa, niin hän julisti heille kuinga hirmuiseksi ne rangaistan, kuin hänen lakinsa rikkowat Sinä päivänä, kuin Jumala tahdoi ilmoittaa tämän Lakinsa Israelitaille kuului siinä paikassa, josta he silloin olit, niinkuin wäkewä Basunan ääni; tuli myös pitkäisen jylinä ja leimaus, ja paxu pilwi wuoren päälle josta kaitki kansa pelwosta wapisi. Sit ten Moses johdatti heidän Sinain wuoren tygö, josta Jumala näkymättömällä tavalla oli läsnä tulesta ja koko wuori suigi ja wapisi. Moses astui ylös wuorelle, mutta kansa kielttin kuoleman haastolla wuorta lähestymästä. Koska he nytt wapisten wuoren alla seisoi, niin Jumala puhui pilwestä Majesteettisellällä äänellä tämän Lain kuin muutoin Kymmeysi käsky sanoixi kugutan:

Minä olen Herra sinun Jumalas, joka wein sinun ulos Egyptistä, kusas paljon waiwaa kärselit. Ei sinun pida muita Jumalita palweleman, wan minua ainoata; sillä minä pytin se totinen Jumala olen. Ei myöskän pida sinun tekemän sinulles kuvia eli palweleman

seman niitä, niinkuin Egyptiläiset ja muut kansat tekewät.

Minun Nimeäni ei sinun pidä turhaan lausuman, wan nöyrydesä aina sitä mainitsemän; sillä minä kaiketi rangaisen sitä, joka minun nimeni turhan lausu.

Seisemännen päivän jokaihesa viikosa, pidä sinun pyhäinä pitämän, ja silloin kaikesta työstä lakkaman. Sen pidä sinun yrin minulle pyhittämän, mutta kuulena päivänä saat sinä työtäs tehdä.

Sinun pidä kunnioittaman Wanhembias ja oleman heille kuuliainen, ettäs kauvon menestyisit sinä maasa, kuin minä sinulle annan.

Ei sinun pidä tappaman. — Ei sinun pidä huorin tekemän. — Ei sinun pidä warastaman. — Ei sinun pidä walhetteleman. — Ei sinun pidä wääräydellä eli petoxella toisten ihmisten omaa, igelles pyytämän. — Ei sinun pidä himoigeman sinun lähimmäises emändätä, eikä hänen palweliatansa, eikä piikaansa, eikä hänen härkkäänsä, eikä hänen aasiansa, eikä mitän kuin sinun lähimmäises on. Koska Jumala nämät sanonut oli, kuului taas Basunan ääni. Pitkäisen jylinä ja tulen leimaus peljätti jälleens Israelitat, jotka myös lupaisit tehdä mielellänsä kaikki mitä

Jumala heille käski. Ne Kymmenen Käsky sanaa kirjoitettiin siten kahteen kiviseen tauluun, ja Israelitat pidit ne wisusa kätöksä.

Muistutuksia.

Se kuin ei hyvistä töistä ja rakkaista neuvoista tottele, pitää uhkauksilla saataman waarin pitäväiseksi, niinkuin Israelin Kansan. Jumalan käskyjä meidän tulee noudatta rakkaudesta ja kiitollisesta sydäimestä, tietten sen, että hän on meidän rakas Isämme, joka ei waadi meidän muuta, kuin sitä, joka meille itselle ja muille ihmisille hyödyllistä on. Se ihminen on julma, tyyli ja taitamaton, jota ei muulla kuin uhkauksilla ja rangaistuksilla saada welvollisuuksiansa tekemään. — Ne kymmenen Käsky sanaa, kuin Jumala annoi Israelin Kansalle, sopi myöskin meihin Kristittyihin. Niissä on lyhykäinen neuvo, kuinga meidän Jumalan tahdon jälkeen elä tule; mutta Ewangelisterein ja Apostolein kirjoituksissa on meillä lausumia neuvo, mikä oikea Kristillinen mieli ja elämä on, kuinga me siihen tulla, ja siinä kaswa taidamme. — Israelitat saivat tämän Lain viidendenäkymmenendenäpäivänä, lähtönsä jälkeen Egyptistä; ja tämän merkillisen tapauksen muistori, käski Jumala heidän joka vuosi wietää Helundai Zublan. Mutta Värsäis Zublan wietit he joka vuosi, pääsemisensä muistori Egyptistä. Ja se pidettiin sillä tavalla, että jokainen Perheisändä, teurasti ja kaiken perhensä kansa paitet-

stettuna söi yhden wirhettömän lamban. Ja täyteen 7 päivää, kuin sitä Zuhlaa kesti, piti heidän syömän happamatoinda leipää, muistoksi siitä, että he niin kiirusti lähtivät Egyptistä, ettei he kerinnet anda leipänsä hapata.

17. Elisäys Israelitain Jumalan palwelluksesta.

Jlman niitä kymmeniä kassioja, annoi Jumala Israelin kansalle myös muita lakia ja asetuksia, Jumalan palwelluksen ulkonaisesta menosta ja toimituksesta. Muut Kansat pidit jumalittensa palwelluksesta kaikkinaisia tapoja ja säätyjä, kuin enimiten olit taidottomia eli syndisiä, ja johdatit ihmisiä enemmän epäuskoon ja taikkauriin, kuin totiseen Jumalan pelkoon. Ja että myös Israelin lapset olit taipuneet senkaldaiseen taikkaureen, niin määräis Jumala heille warsin erinäiset tawat, erinomattain uhramiset ja puhdistukset, joiden kautta he pakanain tawoista piti eroitettaman ja warjeldaman. Mutta Jumala otti heille myös, ettei paljat Seremontat eli ulkonaiset menot, mikän Jumalan palwellus ole; wan niiden toimitusten alla piti heidän mieleensä johdattaman, ne suuret hymät työt, kuin he Jumalalda saanet olit, kiittäensä händä jokapäiwä niiden edestä. Heidän piti myös niistä muistaman, että jokainen rikos on

ilkiä Jumalan edessä, ja rangaistan, ellei parannus wälille ehdi. Erinomattain oli moni niistä tawoista, kuwauria siihen sowindoon ja lunastukseen, kuin se silloin luvattu ja odotettu mailman Wapastaja tekewä oli. Sen jul-
kisen Jumalan palwelluksen Edesseisjojari eli Olimmäiseyi Papiyi määräs Jumala Mose-
ren weljen Aronin; ja hänen jälkentulewaisi-
stansa piti aina Papi walittaman; mutta Le-
win suku, eli Lewitat teit ne wähemmät toi-
mitukset Jumalan palwelluksessa. Wiikit uhrat
olit määrättyt jokapäiwä uhratta, toiset ainoas-
tansa määrättyillä ajoilla. Mutta ei niitä
missän muussa toimitta saatu, kuin Taberna-
klin tykönä. Se oli yksi iso Teltti eli maja,
kassiista waatteista tehty, josa paljon kaluja
kätkettiin, kuin tarwittin Jumalan palwellu-
seen. Se kassiin siellä, oli Liiton Urkki, jon-
ga sisällä ne kavi kiwistä taulua oli, joihin
Kymmenet Käsky sanat kirjoitetut olit. Paiki
näitä kakkia, asetti Jumala myös usiammat
Tuhlat ja säädtyt pidettä, jotka ei kuitengan
lakkamata pitänyt kestämän, eikä kakkilda kan-
soilda mailmasa noudatettaman; sillä ne olit
ainoastansa Israelitaita warten, estämän hei-
tä epäjumalan palwelluksesta.

Muistutus.

Näissä asetuyissa nähdän suuri Jumalan
Wiisaus ja hymys; että hän niissä neuwoisa
kuin hän ihmisille annoi, sowitti igensä hei-
dän tarpensa ja käsityyensä jälkeen erinäisillä
ajoil-

ajoilla. Ettei Israelitat taitamattomuudensa tähden, woinet käsittää korkeambata ylöswal-
 stusta hengellisissä asioissa; niin ilmoitti Jumala
 heille ainoastans ne ensimmäiset uskon peru-
 stukset, ja asetti ulkonaiset säädyt, muistutta-
 maan ja kehoittamaan heitä Jumalisuteen. Me
 Christityt, jotka Jesuksen ja hänen Aposto-
 leittensa kautta olemme saaneet täydellisemmän
 walistaren, en me enä tarwike Mosesen sää-
 tyjä. Sen Pawali lawialda osotta, erinomai-
 tain lähetyt kirjassansa Galatalaisten tygö.

18. Israelitain tottelemattomuus ja rangaistus.

Ettei Jumala teki Israelin Kansalle paljon
 ja suuria hyviä töitä, niin he kuitengin
 laakamata olit kiittämättömät ja ynssiät. Niin
 kauwon kuin he näit ne ihmetyöt, kuin Ju-
 mala heidän silmäinsä edessä teki, niin he u-
 skoit ja olit kuuliaiset; mutta tuskin ne olit
 ohike mennet, ennen kuin he jällensä tulit
 tuimixi ja tottelemattomixi. Koska Jumala
 annoi Lakinsa Sinain wuorella, niin he, pel-
 jäten pauhua ja pitkäisen jylinätä, lupaisit
 kaikki tehdä. Mutta unhotit myöds pian kaik-
 ki lupauyensa, kuulonsa ja näkönsä. Koska
 Moses rupeis kauwon wiipymään wuorella,
 luulit he hänen siellä kuollen, ja waadeit A-
 ronin tekemään wasikan muotoisen kuwan, jo-

Ja piti muistuttaman heille sitä Jumalata jota he ja heidän Isänsä olit palvellet. Totta he Egyptissä olit nähnet, Jumalata senkaldaiſten eläindein kuuſiſa palveldawan. Tälle Jumalalle he nyt ubraſit, pidit juhlaa, ja hyppäſit waſikan Umbäri, ja ſanoi: Tämä on e Jumala, kuin meitä Egyptiſſä johdatti. Senkaldaiſta hiſſimättömyyttä he katkemato harjoitit. Wäliſtä he pitkäxyit matkaanſa toſinansa napiit huonon ruon tähden, ja wäliſtä tahdoit palaita takaperin Egyptiin. Näiſä kaikiiſa täydyi Moſeren kaikkein enemmin kärsiä. Kerran käwit he häpemättömyſſä hänen päällänsä, ja waadeit händä palajamaan kansansa Egyptiin. Hän neuwoi heitä malttamaan mielenſä, mutta he tahdoit hänen ſiwillä kuoliari paikkata. Sitä Jumala niin kauhiſtui, että hän päätti hukuttarensa joka ainoan heiſtä yhtä haawa. Moſes oli kuitengin nyt niin ſiwiiä, että hän rukoi heidän edeſtänſä, ja ſen eſirukouren päälle, Jumala ſääſti heitä pikaiſeſta perikadolta. Mutta ei hän tainut kuitengan jättä heitä warſin rangaiſemata, wan langetti heidän ylihenſä ſen duomion, ettei yrikan niſſä kuin Egyptiſſä läxi, pitänyt Kanaan maahan pääſemän, wan ainostansa heidän laſſenſa, ſillä kaikki wanhat piti matkalla korweſa kuoleman. Moſeren täydyi myöſ nyt palaita takaperin heidän kansansa, niinkuin he pyyſſin, ja kulkea 40 ajastaiſaa edes ja takaiſin Arabian erämaasa. Näiden ſeaſa oli kuitengin

gin kavi wakaa miestä, Josua ja' Kaleb, jota ei siinä kapinassa osalliset olleet, wan pyysit hillitä kansaa pahasta aikomisestansa, ja nämät kavi kaikkiansa, saivat Jumalalda lupauksen, päästä siihen luwattuun maahan.

Muistutuksia.

Että ajatoin hembeys ja ihmisten pelkousein saatta ihmisen suuriin rikoksiin, se nähdän Aronin esimerkistä, joka annoi igensä Kansan uhkaurilda wieteldä, tekemään tulla laisen kuwan, ehkä senkaldainen kuwan palveleminen, oli, niinkuin epäjumalan palvelus kowin kielty. -- En me mahda anda synnisen himon meitämme woittaa, wan pitää Jumalan armon ja hyvän oman tunnon kallimhana, kuin ihmisten armon ja ystäwyden.

Moses oli wiisas, waka ja jalo mies, mutta ei he hänen hyviä awujansa hänen eläisänsä tundenet. Ei ihmisten kiittämättömyys eikä pahuus mahda woida estä meitä, täyttämästä welwollisudemme tunnon jälkeen, Jos en me täällä palkka saa, siitä hyvästä kuin me teemme, niin on meillä ijanlakkisudesa sitä kunniallisembi mayo tallelle pandu. -- Tyhmä se on, kuin jotakin hyvästä pyytää, ja ei tahdo tarpeellisia wälilappaleita siihen kustanda. Israelitat tahdoit tulla siihen hyvään Kanaan maahan, mutta ei karsia waiwawattakalla. Moni tahdo waiwatoina menestyä;

mutta ei laissa saavuta toivotustansa, wan kadotta usein ennenkin saatusa.

19. Moseren Kuolema ja Kirjat.

Waikka Moseren täydyi paljon kärkeä Israelin kansalda, joiden johdattaja hän oli, niin noudatti hän kuitengin wisusti, karkia Jumalan käskyjä, ja rakkaudella holhois sukuansa. Että hän oli ahkera, taitawa ja waka mies, niin sai hän myös Jumalan erinomaisista rakkaudesta ja armoa nautita. Sitä ten kuin hän 40 ajastaikaa oli kulkenut Israelitaittensa kansa, wiljelemättömässä erämaissa, ja elänyt 120 vuotta, niin hän kuoli; ja oli jo armostansa woittanut yhden osan siitä luvatussa maasta, jonga hän jakoi Rubenin, Gadin ja Manasen sukukunnille. Ennen kuolematansa annoi hän kosta Israelitait ymbärillensä, ja muistutti heille vielä kerran, ne monet hywät työt kuin Jumala heille ja heidän Isillensä tehnyt oli; Hän kertoi heidän edesänsä, ne painawimmat kappalet kaisa, kuin heidän tundoinsa jälkeen noudattaman piti; ja todisti, että niin kauwan kuin he nämät käskyt rikkomata pidit, niin piti heidän olemas ne onnellisimmat ihmiset maan päällä; mutta jos he ne rikoit, niin piti sitä suurempi surkeus heidän saawuttaman. Hän puhui jo kaiselle Sugulle erittäin. Ja kirjoitti yhden wer-

werrattoman weisun; Jumalan hywistä tbiistä Israelitaita kohtan, ja heidän kiittämättömydestänsä. Tämän wirren määräs hän nuorten oppia ulkoa; kätkeärensä sen muistoonsa kaitferi elinajayi. Tämä Moses on wiidessä kirjasa kirjoittanut ihmisen sukukunnan ensimmäisen tilan, ja Judan Kansan Historian, siihen aikaan asti kuin hän ihe eli. Nämät Moseren wiisi kirjaa seisowat nyt meidän Bibliamme alusa. Ensimmäisessä kirjasa kirjoittaa hän mailman luomisesta, ja mitä sen alku iästä on tarpeellista tietä. Sen hän teki Jumalan käskyn ja ilmoituksen jälkeen, sillä ei hän monestakan asiasta olis muutoin mitään tiennyt, ellei Jumala sitä olis hänelle ilmoittanut. Nämät Moseren kirjoitukset, owat ne kaitkein wanhimmat kirjat, kuin nyt mailmasa löytywät; ja jos ei niitä olis, niin emme ensingän tiedäis mitä mailmasa tapabtunut on, puolena kolmatta tuhatta ajastaikaa, sen alusta. Mutta niistä me nyt näemme, kuinga Jumala alusa tahtonsa ihmisille ilmoitti, ja kuinga isällistä murhetta hän heistä piti, tehdärensä heitä onnellisiksi. Että Moseren kirjoitukset owat, epäilemättömästi todet, se wahwistetun myös seurawaisisa P. Raamatun kirjoisasa; ja hän on niin wilpitöin ja waka, ettei hän omiakan wilojansa waike.

Muistutuxia.

Ei yrifän ihminen, ei Kansa, eli suku-
 funda taida pahasa sisusa ja jumalattomana
 oikein

oikein onnelliseksi tulla. Sentähden taisi myös Moses epäilemättä edellä sanoa Israelitaille, että heidän siinä hyvästä Kanaan maasta piti onnelliseksi tuleman, ainoastansa siinä mitasa, kuin he wäkudesa ja nuhtetomasti wäelsit. Niin se myös totudesa tapahdui. Ja niin se wieläkin epäilemättä käy, että jokainen ihminen hyvästä elämästänsä nauti ke hedelmiä, iloa ja onnellisutta, eli omasta pahudestansa onnettomutta ja surkeutta. — Muutoin on meillä Christityillä se hyödytys Moseren kirjoista, että me niistä saamme tiedon, siitä wanhimmast Jumalan palweliuksen menosta, niin myös kehoittawaisia esimerkkiä Jumalifuteen, ja waaroituyia karttamaan syndiä ja wikoja. Myttä lukeisamme näitä kirjoja, tule meidän muista, että niistä löyty monda asetus, kirjoitettua ja annettua ainoastansa Israelitaille, jotka ei enä meihin sowi, sillä ne owat Christuresa lakannet. Oppineille ne tosin owat tarpeellisia tietä, mutta sen Christityn, joka erinomattain sielunsa rakennukseksi tahto lukea P. Naamattua tule parhasta päästä pysyä niissä paikoissa, joissa löyty terweellisiä opetuyia kaikille ihmisille, kaikkina aikona. Wolwiluguista ja Judalaisten asetuyista, uhreista, puhdistuyista ja muista ulkonaisista tawoista, en we suingan opi, kuinga meidän uskowaisiyi, pyhyi ja autuyi tuleman pitä; ei ne sitä warten myöskän sinne kirjoitetut ole. Muutoin tule meidän yhteisesti warin otta, että monda asiaa sai olla tarpeellista, Israelitaille,

taille, jotka koski heidän Hallitukseensa menoa, ja niitä asetuxia kuin Christukseen asti kestä-
män piti; mutta en me niitä enä tarwike;
Ja senkoltaisista asioita löyty paikoin muisa-
kin Vanhan Testamentin Historioissa.

20. Josuasta.

Moseren kuoleman jälkeen! tuli Josua, Jo-
ka oli Unin poika Benjaminin sugusta,
Israelin Kansan Päämieheksi. Jumala oli jo
aikaa ennen määrännyt hänen siki, sillä hän
oli Moseren palvelia ja ystävä, ja oli mo-
nesa tilasa osottanut itsensä olewan urhollis-
sen, Jumalata pelkäävän ja wagan meno-
sansa. Jumala oli myös hänen kansansa, ja
autti händä ihmellisesti, että hän Israelitait-
tensa kansa, taisi otta sisälle Kanaan maan;
sen maan, josta Jumala jo Abrahamille sa-
nonut oli, että hän tahdoi anda sen hänen
jälken tulewaisillensa omari ja asumiseksi. Se
maa kutsutan myös Ewaturyi maaksi, että Ju-
mala oli sen Abrahamin Lapсилle luvannut.
Se oli sangen hedelmällinen maa, josa löytyi
kaikki, mitä elaturyksi ja huwituyeksi tarwit-
tin. Sen maan asuwaiset siihen aikaan olit
jumalattomia, harjoitit epäjumalan palwellu-
sta ja ilkeitä tapoja. He ubraisit ihmisiä ja
omia lapsiansa, söit heidän lihaansa, joit hei-
dän wertansa, ja noudatit muitakin kauhistu-
xia.

ria. Ja että Israelitat pian olis tainet wieteldä samoja julmia töitä tekemään; niin kielä Jumala heitä ohtakān sowindoa tämän Kansan kansa tekemästä, wan kāsfi heidän, ne warfin häwittämään. Josua menestyi niin täsä toimitusesansa että hän sai jakaa wigit maan paikat niillekin sukunnille, jotka ei Mo:sefen eläisä vielä ollet maata saanet. Hän eli vielä muutaman wnoden sitten kuin Kanaan maa woitetu oli. Ja ennen kuolemansa muistutti hän Israelitaille Jumalan monia hywiä töitä, waarotti heitä häwittämään loppujakin Kananealaisia, eikä suostumaan heidän jumalattomaan menoonsa, eli palwelmaan, niitä Jumalia, kuin he palwelit. Hän kuoli 110 vuoden wanhana, kuin mailma oli seisonut 2506 ajastalkaa.

Muistutus.

Israelin lapset olit nyt wihdoingin pääsnet siihen hywään maahan, jota he ja heidän Isänsä olit ikäwöjnet; ja niin ne lupauyet täytettin, kuin Abrahamille tehdyt olit. Mitä Jumala lupaa, sen hän kaiteti täyttä, eikä se jossus kauwon wiipymän näky. Nyt piti Israelin kansan selkiästi tundeman Jumalan Raikkiwaldaisuuden, hywyden ja totuuden, ja siitä kohoittaman uskallukseen, kiitollisuteen ja rakkauteen, händä kōhtan, mielellänsä hänen kāsfiyjänsä noudattamaan; mutta seurawaisesta historiasta nähdän, kuinga enin osa unhotti ja hyljäs nämät melwoittiset.

det. Sepä on tavallinen wika kaikisa ihmisissä, että he halpana pitävät ja pian peräti unhottawat ne hyvät työt kuin he kauwan-
gin nautinnet ovat.

21. Israelitain tilasta Duomarein Nifana.

Pian kyllä Josuan kuoleman jälkeen, rupeis Israelitaille onnettomasti käymään, ja ike he sen ylikensä saatit. Ehtä Jumala kowin tielsi heitä, kärsimästä sen maan wanhoja asujamia seansa; niin he kuitengin yhtä hywää, teit ystäwyttä heidän kansansa, ja naimisten kautta ryhdyit heihin. Sen kautta he wieteldin noudattamaan myöskin sen maan pakanallisia tapoja. Sillä he näit, että pakanain epäjumalan palwellusesa wopassi harjoitettin kaikkinaisista ikewaldaisutta, ja se kelpais heille. Sentähden ei he tytyneet palwemaan ainoastansa sitä totista Jumalata, Irtaiwan ja maan luojaa, wan tahdoit myösk kuwia, joiden palwellus heidän mielestänsä oli kewiämbi. Pian he myösk rupeisit ilkiäitä tapoja rakastamaan, ja harjoitit niitä häpemättä, waiikka Jumala uskollisten palwelioittensa kautta, heitä niistä waroitti. Wihdoin menit he niin pitkälle niissä, ettei he tainet rangaisemata päästä; se rangaisus tuli myösk, siinä että ne wanhat maan asuwaiset, ja muut

muut Kansat kuin ymbärillä asuit, voitit ja waiwaisit heitä. Koska he sit en waiwainsa alla paransit igensä, ja rukoilit apua Jumalalta, niin hän kuuli heidän rukouyensa ja urhollisten miesten kautta, kuin hän löysi ja herätti heidän seasansa, wapahiti heitä wihollistensa wallasta. Nämät miehet, jotka olit Israelin päämiehet sodisa ja pelastajat, kutsuttiin Duomareixi. Niiden seasa ei ollut, yrikin niin kuuluisa, kuin Samuel, joka myöskin oli Ylimmäinen Pappi ja Propbeta, se on senkalbainen, kuin tulewaisia asioita taisi ilmoittaa. Ennen kuin Samuel tuli, niin Israelitat tottelemattomudessa tähden Jumalata vastaan, rangaiistin sillä, että he Philistereillä voitettiin, jotka heitä kowin sorssi ja waiwaisit. Mutta kuin Samuel neuvoi heitä parannukseen, ja epäjumalden palwelemisen hyljämään, ja he sitä neuwoa tottelit, niin he Samuelin esirukouyden kautta Philisterein wallasta pelastettiin. — Samuel toimitti wirkansa uskollisesti ja kiwasti wanhaan ikään asti. Mutta kuin ei hän wanhudensa wuoyi enä woinut sitä täyttä, niin hän jätti sen Poikainsa halduun, siinä toiwosa, että heidän piti hänen hywää esimerkkiänsä noudattaman; ja jokainen uusi, että niin wagan miehen Poikain piti Isänsä muotoiset oleman. Mutta se oli warsin toisin. He olit ahnet, ja se joka heille parhain lahjoja toi, he sai wotton, mutta sen köyhän, jolla ei ollut mitän annettawaa, täydyi kärsiä. Samuel pidettiin
 kui.

Kuitengin armosa, ja kunniasa siilen asti kuin hän kuoli korkiasa iässä. — Kaikki mitä merkittävästä tapahdii Israelin kansassa, Moosen ajasta asti ja Samuelin aikana, se on kirjoitettu Josuan ja Duomarein ja edellisessä Samuelin kirjassa. Siitä me näemme, kuinga se oikia Jumalan tundo silloin säilytettiin ja lewitettiin, niin myös kuinga taipunet Israelitat olit epäjumalan palvelemaan.

Muistutus.

Kusa ei Jumalan oikia tundoa ja pelkoa ole, ei siinä myöskään totista wakuutta eikä hyviä tapoja löydy, wan pahat tawat wallottawat, ei siinä totista onnellisuuttakaan ole, ehkä asutais Kaanan maasa eli Paradiisissa. Se nähdään Israelitain onnettomasta esimerkistä. Koska he annoit Paganain, jotka he sallett seassansa elä, igensä wietellä epäjumalia palwelemaan, niin he rupeisit myös niitä kauheimia syndiä harjoittamaan, kuin epäjumaluden myötä seurais. Paganallisina Zuhina pidit he kaikkinaista ilkiwailaista ja irstasta menoa, harjoitit häpiällisindä hekumata, ja jouduit lähes järjettömyteen, joka heidän syöxi sywimbään onnettomuteen. Niin tuli tämä kansa woimattomaksi, joudui wihollistensa käsiin, ja wastautiseen kowaan orjuteen. — Pahan tapaiset lapset tuottawat hywille wanhemmillensa katkeran murhen. Mutta jos ei he lastensa kaswattamisessa, igä ole
huo-

huolimattomat osset, wan kaikella ahkerudessa tehnet kaikki, mitä heidän siinä tehdä tule, niin he Jumalan edessä owat wapaat edessä wastauksesta, ja heidän pahankieliset lapsensa saawat ike rangaistuksen karsia tawattomuudensa ja tottelemattomuudensa tähden.

22. Israelitat tahtowat Kuningasta.

Quomarit halligit Israelitaita lähes 400 a. jastaikaa. Koko sillä ajalla ei heillä ollut, ei he myös tarwinnet Kuningasta; sillä Jumala ike oli heidän Kuningan a. Hän ike oli heille Lait andanut; ja kuin hän tahdoi jossus anda heille erinomaisia neuvoja, riin hän sen toimitti Prophetainsa ja Pappein kautta. Tässä tilassa olis heidän pitänyt tyymän, ja lukeman igensä onnellisyyti, koska Jumala niin Isällisen murhen heistä piti; mutta ei he ymmärtänet onneansa oikein arwata; wan koska he näit, Kuningasten halligewan muita Kansoja, jotka heidän naapurinsa olit, niin he tahdoi heidän muotoisyyensa tulla, eikä malttanet sitä, että Kuningat usein wäärinkäyttävät woimansa, waiwamaan ja sortamaan alammaisiansa. He pyysit sentähden Kuningasta, sen nimen alla, että Samuelin Pojat wäärin wirkansa toimittit. Kyllä Samuel koki estä heitä siitä neuwosta; mutta kuin ei he sitä totellet, kysyi hän Jumalalta, mi. ta

tä hänen siinä asiassa tekemän piti, ja sai sen vastauksen Jumalasta, että hänen piti andaman heille Kuningan, niin heidän pian piti saaman koetella, mitä napiseminen Jumalasta vastaan, ja tytymättömyys hänen hallitukseensa, matkan saatti. Samuel myös sanoi heille, että Jumala tosin myöndyi heidän anomiseensa, mutta, että heidän tämän muutoksen kautta Hallituksen menosa, piti paljon vapautta kadottaman ja tuleman paljon Kuningoiltaan karsimään. Ei he kuitengan siitä mitään totellet.

Se ensimmäinen kuin Jumalan käskyn jälkeen tähän forkiaan wirkaan kutsuttiin, oli Saul, Benjaminin sugusta. Hänellä oli moni da hywää awra. Iiatengin nuorudesansa, ja hallitukseensa alusa menetti hän itsensä juuri urhollisesti Israelitain wihollisia vastaan. Mutta hän oli itsepäinen, ja tahdoi kaikki oman mieltensä jälkeen tehdä; ja kuin Jumala jotakin häntä käski, niin hän wälittä ei ensingän siitä tehnyt, eli kaiketikän juuri niin, kuin Jumala sen tahdoi. Syystä sentähden ei Jumala enä häneen mielistynyt, wan luowui hänestä, niin ettei hänellä sillen ollut menestystä sodiansa wihollisiansa vastaan. Ei myös kät Saulilla enä ollut endistä uskallusta Jumalaa, wan kuin hänen kerran piti menemään sotaan Philistealaisia vastaan, niin hän pelkäis ja epäili. Hänen wälensä myös silloin lyötiin wihollisilta; ja kuin Saul itse joudui

E

waa

waaraan, niin hän epäili enä taitawansa pelasteturi tulla, ja epäilyresä kääski palvelia tansa, joka hänen asettansa kannoi, pistämään händä kuoliari; mutta kuin ei se rohjennut Kuningansa werta wuodatta, niin hän otti itse miekan ja tappoi ikensä sillä. Jumala oli jo ennen Samuelin kanta ilmoittanut hänelle, ettei kengän hänen sugustansa pitänyt Kuningari tuleman.

Muistutuzia.

kuin ihmiset rupewat tulemaan tytytmät. Wmari tilasansa, niin he tyhmiä pyydyjä ja neuwoja eteensä ottawat, joilla he pahendawat tilansa. Niin olit Israelitat tytytmät siihen hallituxen menoon, kuin Jumala, pyhistä syistä, heille määräs. He sait myös uuden hallituxen mihodon, mutta enemmin wahingori heillensä kuin hywäri. — Sitten kuin Saul kerran rupeis tekemään Jumalan tahtoa wasta, niin hän langeis yhdestä synnistä toiseen, teki ikellensä kaiten elämänsä karwari, ja wihdoin lopetti sen epäilyresä.

23. Historia Dawtidista.

Jumala annoi jo Saulin eläisä woidella Dawidin Kuningari, joka oli halwasta sugusta; hänen Isänsä Isai asui siinä wähässä Bethlehemin Kaupungisa Judan sugusa. Poikana

Känä ollesansa kaigi hän Isänsä lambaita kedolla Bethlehemin ympärillä. Hän rakasti Jumalata jo nuoruudesansa kirjovitti wälittä wiesuja, joita hän kedolla lauleli, ja ynnä soitti kandeletta. Hän oli myös nuoruudesta asti juuri urhollinen, niin että hän kerran tappot jalopeuran, ja toisen kerran karhun, jotka karaisit hänen laumansa päälle. Että hän teki niin kauniita wirsiä, ja soitti niin kaunisti kandeletta, niin otti Saul hänen tygönsä howiinsa. Alusa Saul häneen mielistyi, mutta rupeis pian wihamaan ja wainomaan händä; sillä Saul kadehti sitä, että Dawid oli kaikkida rakastettu, ja pelkäis hänen ajallen rupewan hänelä hallitusta riitelemään; sentähden ehei Saul händä usein tapparensä. Jokainen tunsi Dawidin wiattomari, ja Saulin oma Poika Jonathan rakasti Dawidia sydämeestä, eikä mielistynyt Isänsä menoon, wankki usein hillitä hänen kiukkuista siwuansa; mutta ei woinut mitän waiikutta. Dawidin täydyi jättä Saulin howin, ja waeten lymytä igensä kusa hän taisi, sillä Saul ehei händä jokapaikasa, niinkuin surkeinda wihollistansa. Mutta Jumala warjeli hänen aina, ettei hän joutunut murhajan käsiin. Saulin kuoleman jälkeen, waligi Israelin Kanssa hänen Kuningarensa, johon Jumala hänen aikaa jo määrännyt oli; sillä Jumala rakasti händä, hänen hywän sydämensä ja wilpittömmän Jumalisudensa tähden. Dawid oli myös totudesa se paras Kuningas, halligi enimmästi

onnellisesti, voitti ne jätkille jääneet Kananealaiset, ja löi alensa myös muita lähisymbiä kansoja. Ei myös hänen naaburinsa sitten enä rohjennet häneen rajota, sillä he pelkäisit häntä, että he näit Jumalan olewan hänen kansansa. Siihen asti olit Israelitat harjoittaneet ainoastansa maan wiljellystä ja karjan kasvamisesta, mutta nyt rupeisit he myös Konsteja ja käsityötä oppimaan. — Dawid rakasti Jumalata yllä kaikkia, ja ekei kaikisa keltwata Hänelle. Erinomattain kiitti hän Jumalata hänen hywän tekoinsa edestä, ja tunnusti igensä olewan mahdottoman niihin. Mutta että hän oli ihminen, niin oli hän myös heiko, ja sentähden erhettyi, langeis myös joskus kowastikin, mutta kadui kohta, ja teki parannuksen. Ne weisut kuin hän teki, kutsutan Psalmeiji ne owat täynnä hywiä opetuksia, niissä Dawid osotta kuinga werratsin waka ja pyhä elämä on, ja kuinga ilkiä jumalatoimien meno, niin myös wanhurssasten autuden, ja jumalattomien rangastuksen, ja kelloitta jokaisista uskallukseen ja kiitollisuteen Jumalata kohtan. Siitä nähdän kuinga hänen sydämensä oli palawa Jumalata kohtan. — Hänen Weisuisansa löyty myös ennustuksia puhuttamasta ja täydellisemmästä Jumalan tunnosta ja palwelluksesta. Ja ne owat kaiketi senkaldaisia, ettei ne ole tainet tehdyri tulla, ilman erinomaisista Jumalan johdatusta. — Yri katkera murhe oli Dawidilla, hänen tottelemattomasta Pojastansa Absalomista. Täällä nuorukai-

rukaisella oli sangen kaunis muoto, mutta aiwan julma sifu. Hän meni pahudesansa niin pitkälle, että hän tahdoi ajaa Isänsä pois hallituksesta, ja tulla itse Kuningari. Sitä warten saatti hän wiekkailla juonilla, paisjon kansaa puolelensa, teki niistä sotajoukon, ja meni sen kansa Jerusalemiin, karataxensa Isänsä päälle. Silloin täydyi Dawidin paeta poikansa edestä, mutta hänellä oli vielä uskollisia sotamiehiä ja Päämiehiäkin puolelansa, jotka menit sotaan Absalomia wastan, löit ja hajoitit hänen wäkensä, ja hänen täydyi myös itse paon otta; mutta Jumalan kosto wainoisi händä, niin että hän sai surmansa; sillä koska hän karaten ajoi yhden tammen alatten, tarttui hänen päänsä tammen oxiin, ja jäi rippumaan pitkistä hiuyistansa siihen, eikä tainut isänsä irrallensa päästää, wan Muuli, jonga päällä hän ajoi, juoyi matkaansa hänen aldanza. Sodanpäämies Joab, kuin sen tietä sai, riensi sinne, ja pisti hänen kuoliaksi. Niin rangaise Jumala tottelemattomat ja kiittämättömät lapset. Dawidilla oli myös yri wiisas ja hyvän tapainen Poika, Salomo; Sen hän ennen kuolematansa määräs Kuningari siaansa. Hän kuoli, sitten kuin hän oli hallinnut Juudan sukukundaa Hebronisa 7 ajastaika, ja koko Israelia Jerusalemissa 33 ajastaikaa; niin muodon yhten 40 ajastaikaa. (Mailma oli silloin seisonut 2969 wuotta.

Muistutuksia.

Jos ei Dawid olis nuorudesansa ollut niin paljolla karsimisella koeteltu, niin ei hänessä olis tainut niin jalo mies ja kuuluisa Kuningas tulla, kuin hän oli. Jos sinuakin kova onni nuorudesas kohtele, niin älä sentähden epäile. Ole siwiä ainoastansa ja wapa, täytä melwoollisudes uskollisesti, niin sinä aikonans forgotetaan kunniaan.

Dawidin Psalmit owat kalliit, sillä niissä on niin monda neuwoa totiseen pyhyteen, monda lohduitusta, lehoitusta Jumalan kiitoon, ja ennustusta Christuksesta. Mutta se on merkittäwä, että Dawid ja niiden muitten Psalmein kirjoittajat elit sillä ajalla, jona autuden oppi ei ollut vielä niin täydellinen, kuin JESUS sen sitten teki. Muutamat Psalmit taitan myös paremmin ymmärrettä, jos tietän misä tiloisa ne owat kirjoitetut. Niin on esimerkiksi Dawid kirjoittanut monda Psalmia katterain waiwain alla, eli suurista waroista päästynsä; sentähden ei sowi kaikki paikat meihin eli meidän tilaamme. — Kauris ruumin muoto ei ole ihesänsä ylönnäköttävä; sillä se on Jumalan lahja. Mutta tyhmä se on kuin siitä ylöreile. Absalomin esimerkiksi me näemme, ettei se mihingän kelpa, jos sydän paha on.

24. Historia Salomosta.

Salomo oli se wiisain kaikista Kuningoista, kuin hallinnet ovat. Ei hän muuta pyytänyt kuin wiisasta ja wakaa sydäntä; sen hän myös Jumalalta sai; sillä se tapahdutti kerran, kuin hän uhrais Herralle Gibeonin korkeudella, että Herra ilmännui hänelle yöllä unesa, ja sanoi: anos mitäs tahdot minun andamaan sinulle. Siihen Salomo wastais: Sinä olet tehnyt minun Isäneni Dawidille suuren laupiuden; ja nyt pitää minun hänen siansansa hallikeman suurta kansaa, johon paljon taitoa ja wiisautta tarwitan. Anna sen tähden minulle wiisautta, tutareni sinun tahdot, ja oikein hallita tätä kansaa. Sitä minä kaikkiansa pyydän. Tämä rukous kelpaisi Jumalalle; ja hän sanoi: Että anonut rikkautta, pitkää ikää eli muuta maallista etua, wan ainoastansa wiisautta, hywin hallita, niin minä myös täytän sinun pyyntös, ja annan sinulle enemmän taitoa ja ymmärrystä, kuin yhdelläkään Kuningalla sinun edelläs ollut on. Sinun pitää myös enemmän jaaman kuin pyytänyt olet, nimittäin rikkautta, kunnia ja pitkää ikää, ainoastans ettäs pidät minun laskyni, niinkuin sinun Isäs Dawid teli. Koska Salomo heräis, muisti hän unensa, ja uskoi Jumalan täyttävän sen lupauksen, kuin hän hänelle andanut oli, riensi sen tähden Jerusalemiin tekemään Jumalalle kiitos uhria. Ja hänen wiisaudensa tuli pian

nähtäväri. Rakkaudensa Jumalata kohtan
 osotti hän myös siinä, että hän rakensi yhden
 templin sen Korkeimman kunniani. Siihen
 aikaan asti ei ollut Israelitaille yhtäkään Kirk-
 koa, wan sen siasa ainoastansa yxi Tabernaakli
 eli Teltti, kuin taittin siirtää yhdestä paikasta
 toiseen, ja siinä vain Taulut kätkettiin. Da-
 wid aikoi tosin jo aikonansa raketa oikian
 Kirkon, sillä se oli hänen mielestänsä wäärin,
 ettei ollut toimellista huonetta, josa Jumalan
 palwetus pidettämän piti, koska hän kuiten-
 gin itse asui jalossa ja kalleissa huoneissa. Kyl-
 lä tämä Dawidin aikominen Jumalalle otolli-
 nen oli; mutta hän ilmoitti kuitengin Dawi-
 dille, että Salomo oli määrätty toimittamaan
 sen suuren työn. Salomo myös täytti sen ra-
 kennuksen seisemänä ja puolena ajastaikana.
 Se Templi seisoi Moriahn wuorella Jerusa-
 lemin Kaupungissa, ja oli niin jalosti raket-
 tu, ettei sen wertaista rakennusta siihen ai-
 kaan löytynyt. Silloin kuin tämä templi
 wihittin, niin oli kuningas ja waldakunnan
 Wanhimmat, Ruhtinat ja Päämiehet jokaise-
 sta Sukukunnasta saapuilla. Papit kannoit
 edes lukemattoman uhrein paljouden. Siinä
 wiesattin kiitos wirsiä, soitettin harpuilla ja
 kaulkinaisilla pandeileilla. Templi täytettiin pil-
 wellä, merkiyi, että se näkymätöin Jumala
 oli läsnä. Silloin langes Salomo polwillen-
 sa, nosti kätensä Taivaseen päin, ja toimit-
 ti julkisesti yhden sangen liikuttawaisen ru-
 touksen. Kohta langes ihmellinen tuli tai-
 waa

maasta, joka poltti ne uhrit kuin edeskanne-
 tut olit, ja siitä nähtin että ne olit Jumala-
 lalle otolliset. Tätä Juhlaa pidettiin 7 päi-
 wää; ja kohta sen jälkeen ilmannui Jumala
 Salomolle toisen kerran, ja wakutti händä
 armollisesta suosioistansa; mutta osotti myös,
 ettei mikän uhrit ole hänelle niin otollinen,
 kuin hywä ja kuuliainen sydän; ja että hän
 tahdoi siunata hänen ja hänen Kansansa, niin
 kauwon kuin he teit hänen tahtonsa; mutta
 jos he luowuisit pois hänestä ja palvelisit
 muita Jumalita, niin uhkais hän peräti hu-
 kutta Israelin, ja häwittä sen jalon Jerusa-
 lemin Templin.

Muistutus.

Siinä Salomo oli ylistettävä, että koska
 hän sai luvan Jumalalta, anoa mitä hän
 tahdoi, niin ei hän muuta anonut kuin wii-
 sautta. Tämä esimerkki on noudatettava; sillä
 kaikisa säädyisä on wiisaus ja taito tarpelli-
 nen. Jos me taitawat ja wagat olemme,
 niin meidän työmme Jumalan avulla mene-
 sty; ja niin paljon kuin maallista hywyttä
 meille tarpellista ja hyödyllistä on, pitä meille
 myös annettaman.

25. Lisäys vielä Salomosta.

Sitten kuin Salomo oli Templin rakennuksen päättänyt, annoi hän myös itsellensä tehdä uhallisia Dinnoja, Puutarhoja ja muita rakennuksia. Hänen hovinsa toimi oli awara ja loistawa; hänen rikkautensa ääretömät. Hän tuli kuuluisaksi kaukaisillekin kansoille, niin että vieratkin ruhtinat halaisit saada nähdä hänen. Paitsi muita tuli Drottningi Sabasta Jerusalemiin, paljastansa sitä warten, että hänen piti tuleman tundemaan niin kuuluisan ja wiisan Kuningan. Kaikki ihmettelit ja tunnustit, että ehkä he paljon hänestä olit kuulleet, niin ei kuitengan puolueitten ollut sanottu, mitä he nyt itse rait. — Mutta lopulla ikäänsä, saastutti Salomo elämänsä juuri pahasti. Hän otti itsellensä ustiambia Emändiä, joista muutamat olit pakanallisesta sugusta. Senkaldaisista naimisista oli Jumala selkiästi kieldänyt häntä; mutta ettei hän Jumalan kieltoa totellut, niin nämät pakanalliset waimot wiettelit hänen epäjumalia palwelemaan. He haukuttelit häntä rakendamaan Jerusalemiin ja muulle Epäjumalden templiä, kusa heidän Pappinsa uhrasit ja suitutit. Tämän tähden Jumala julisti hänelle sen rangaistuksen, ettei hänen jälken tulewaisensa pitänyt saaman koko waldakundaa pitää. — Tämä wiisas Kuningas on monda kirjaa ja waisua tehnyt. Kolme hänen kirjoittamaa kirjansa löyty meidän Bibli-

bliasamme. Sananlaskuissa on neuvoja ojen-
nusnuorari ihmisten elämälle, kaikissa säädyi-
sä ja tiloissa, myöskin nuorudessa. Salomon
Saarnaja kirjja osotta, ettei yrikän ihminen
taida autuas olla, ilman totista Jumalisutta,
ja ilman suosioo Jumalan kansa. Korkia
Weisu pidäis kansa oleman Salomon teko,
siinä osotetan oikean rakkauden; ja keskinäisen
suosion luondo ja onnellisuus.

Muistutus.

Enkä Jumala oli kowin kieldännyt Juda-
laisia ryhtymästä, eli liikistä kansakäymistä pa-
kanain kansa pitämästä, niin ei he igiänsä
siitä kuitengan pidättänet. Salomokin, joka
muutoin niin wiisas Kuningas oli, annoi i-
gensä wietellä pakanallisiin wainoin ryhty-
mään; ja siitä sitten paljon onnettomutta Is-
raelin ylige tuli. Ihmissä on aina ollut kail-
linalaisia pahoja tapoja, joita ei ole pahoina
pidettykän, sentähden että enin osa on niitä
noudattanut. Se on siis sängen tarpeelista,
että lapset ja nuori kansa aikaisin karttavat
wietelystä. Toimellisen järjen ja Christillisy-
den neuvot, pitä oleman ojennus nuorat mei-
dän elämällemme mutta ei yhteisen kansan e-
simerkit ja tawat; sillä se kuin mailman kan-
sa syndiä teke, sen pitä mailman kansa hul-
kuman.

26. Israelin Waldakunnan Talo.

Salomon Poika, Rehabeam, tuli Isänsä
 Kuningaksi, ja oli itse, taitamatto-
 man ja tylyn menettämisenä kansa, syy si-
 hen, että kymmenen Sukukundaa luovui pois
 hänestä, ja oit Jerobeamin heittä Kuning-
 gari. Johdatus siihen oli tämä: Usiammat
 Israelin Sukukunnat lähetit wisit Käskyläi-
 set Rehabeamin tygö, pyytämään händä lie-
 wittämään jongun osan niistä weroista, joilla
 hänen Isänsä oli heitä rasittanut, ja joita ei
 he tahtonet enä woida täyttää. Rehabeam ky-
 syi ensin Isänsä wanhoilta Neumon andajil-
 da, mitä hänen piti siihen wastaman. Ne
 neuvoit händä myöndymään Kansan anomu-
 xeen, koska se kohtullinen oli, ja wakuitt, et-
 tä jos hän sen tekis, niin piti hänen alam-
 maisensa sitä uskollisemmat hänelle oleman.
 Mutta ei se neuwo sille ylpialle Kuningalle
 kelwannut, wan hän piti neuwoa nuorukai-
 sten kansa, jotka hänen kansansa kaswanet o-
 lit, mitä hänen tekemän piti, ja niillä hän
 sai semmoisen neuwon, kuin hän tahdoikin.
 Sinä olet Kuningas, sanot he, ja ett tar-
 wige ketään peljätä. Sano siis heille, ettäs
 tahdot paremmin opetta heitä tottelemaan,
 kuin sinun Isäs. Hän on heitä kurittanut
 ruoskilla, muttal sinun pitää kurittaman heitä
 orjantappuroilla. Tämä oli jalo neuwo Re-
 habeamin mielestä. Hän annoi Käskyläiset e-
 teensä tulla, ja annoi heille sen kowan wastau-
 xen.

ren. Koska he tulit kansawelieinsä tygö tämän kowan sanoman kansa, niin tuli suuttumus Kansalle; Kymmenen Sukukundaa hyljäs Rehabeamin ei tahtonet enä totella händä, wan waligit igellensä eri Kuningan, jonga nimi oli Jerobeam, ja oli jo Salomon eläisä, Jumalalda siihen määrätty. Minoastansa kaxi Sukua, Juda ja Benjamin pyssyt uskollisina Rehabeamilla. Siitä ajasta asti oli niin muodon kaxi waldakundaa Yri, josa Rehabeam ja hänen jälken tulewaisensa halligit, kuguttin Judan waldakunnari, ja oli wähembi; Toinen, josa Jerobeam halligi, oli isombi, ja kuguttin Israelin waldakunnari. Niin täytettiin ne uhkauzet, kuin Jumala Salomolle tehnyt oli.

Muistutuksia.

Joka ylönpaljoa pyytä, se kadotta usein endisengin omansa. Niin se käwi Rehabeamille. Paras sentähden on, elä ike, ja suoda muiden kansa eläwän. — Painawisa asioissa, egi neuwoa taitawilda ja koetelluilda ihmisilda; mutta älä niitä pimiän päähän noudata, wan koettele kaikki, ja walige mitä parasta on. Että Rehabeam wanhoilda ja nuorilda neuwoa kysyt, ei siinä igesänsä mitään pahaa ollut; mutta se oli taidotoinda, että hän huonombaa neuwoa noudatti. Siitä nuoret onnettomuden saawat, että he pikemmin tottelewat ystäikäisiä kumpaniansa, kuin wanhoja, taitawia ja koetelluita ihmisiä.

27. Israelin Waldakunnan meno
ja loppu.

Israelin Waldakunnassa hallitsi peräkyten 20 Kuningasta, ja olit kaikki jumalattomia ja epäjumalden palvelioita. Zerobeam joka oli niiden 10 Sukukunnan ensimmäinen eri Kuningas, hyljäis peräti sen Jumalan palveluren kuin Jumala tälle Kansalle määrännyt oli. Jos hänen alammaisensa olis Jumalan säännön jälkeen, tullet käymään Jerusalemin Templissä, joka wuotissina juhlinä, niin hän pelkäis, heidän edespäin jossus tulewatt tiusäturi, yhdistymään Judan waldakunnan kansa, jonka Pääkaupungi Jerusalemi oli, jossa sen Kuningat asuit. Estäyensä sitä, asetti hän maahansa eri Jumalan palveluren, juuri senkaldaisen kuin Jumala oli kieltänyt. Hän antoi panna kaxi kullaista Wasikkaa, yhden Daniin ja toisen Betheliin, ja kääsi alammaisiansa niitä palwella, teki myös Pappia halwimmasta kansasta, kuin ei ollet Aaronin sugusta, ja uhrais itse epäjumalittensa altareilla. Tosin se oli niin olemansa, että he näissä kumissa piti palweleman totista Jumalasta; mutta hän tiesi kyllä, ettei Jumala tahtonut kumain muodossa palwella, sillä se on lisin assel, täyteen epäjumalan palwelleen. Kallit ne Kuningat, kuin hänen jälkensä hallisit, asuit, niinkuin hängin, Samarian Kaupungissa, ja seuraisit hänen esimerkkiansä epäjumalan palwelleensa. Se kaikkein pahin
nii

niistä oli Ahab, kuin otti sen pakanallisen Jesebelin Sidonista emännänsä. Hän oli pahempi kuin Jerobeam; sillä waikka Jerobeam asetti luvattoman Jumalan palwelluksen, niin tahdoi hän kuitengin, että Israelin Jumala piti kumain alla ja siwusa palweldaman. Mutta Ahab rakensi myös templiä ja alttareita Sidonin epäjumalalle Baalille, asetti sille pappeja, toimittamaan sen palwellusta. Sillä tavalla wieteldin ensin osa alammaisista epäjumalan palwellukseen. Jo nyt näytti peljättäväxi, että sen ainoan totisen Jumalan tundo ja palwelus warsin piti samumman; sentähden lähetti Jumala yhden kiiwan miehen, kaikella woimalla todistamaan epäjumalan palwellusta vastaan, ja sanomaan Ahabille, että ne Jumalat, joita hän annoi Kansan palwella, olit kuolleita kumia, ja olit yhtä järjettömiä, kuin Papit, jotka heittä kumarfit. Tämän miehen nimi oli Elias. Hän oli suuri Prophetat; hänen kauttansa Jumala monda ihmetyötä teki, osottayens Kansalle, kaikki ne jumalat, joita he palwelit, olemattomia surkiata petosta, mutta että sitä vastaan hän oli se ainoa totinen Jumala. Muutamat näitä ihmeitä tottelit, muutamat ei.

Seurawaisen Kuningasten ajalla tiskännyt jumalattomuus aina enemmin. Sentähden lähetti Jumala yhden Prophetan toisen jälken, waroittamaan ja uhkamaan heitä wälttämättömällä rangaistuksella. Toisnansa myös
Juma-

Jumala rangaisi tätä epäjumalallista kansaa, mutta ei he siitä parandunet. Sentähden täydä Jumalan tunduwaistemalla tavalla nöyryyttä tottelemattomia. Hän annoi Assyrian Kuningas Salmanassarin piirittä ja woitta Samarian kaupungin, ja wiedä pois fangiuteen Assyrian maahan, sen viimeisen Israelin Kuningas Hosean, ynnä enimbain hänen alammaistensa kansa. Sillä tavalla se maa, jossa ne 10 Sukukundaa asuit, enimmästi tyhjettiin wanhoista asujammista, ja Waldakunda sai loppunsa, sitten kuin se 250 ajastaka seisonut oli. (Tämä tapahdui 3263 vuotta mailman aluusta)

Muistutus.

Millinen Kuningas on, senkaldaiset ovat myös alammaiset. Se halwembi kansa noudatta enemmiten halligewaisten ja korkeitten esimerkkiä. Ellei Israelin Kuningat olis epäjumalsten palwolemiseen langennet, niin ei olis heidän alammaisensaakaan sitä tainet tehdä. Mutta se kuin pahaa on, ei tule hyväksi, sillä että ne woimalliset ja korkeat sitä tekevät. Jumalan laki ja tahto, on se oikia ohjennus nuora meidän elämällemme. Muiden ihmisten esimerkkiä mahdamme seurata, siinä mitasa kuin ne Jumalan tahdon kansa yhten sopiwat. Ei Jumala ole ikändäns andanut ihmislidä puuttua neuwoa ja kehoitusta hyvään. Israelitain seasa oli monda wieteliä, mutta oli myös monda Prophetata ja

ja opettajaa, joiden seasa Elias oli se mer-
killisin.

28. Judan Waldakunnasta.

Si epäjumalan palwellusen olis pitänyt Ju-
dan waldakunnassa niin paljon sias saa-
man, kuin Israelin waldakunnassa; sillä siellä
oli yxi kuuluisa templi Pääkaupungissa Jeru-
salemissa, sitä oikiata Jumalan palwellusta
warten. Kuitengin oli siellä monda Kuningas-
gasta niin taitamatoinda, että he osittain yh-
distit epäjumalden palwelemisen, totisen Ju-
malan palwellusen kansa, osittain myöds ylöns-
annoit warsin sen oikian ainoan Jumalan, ja
palwelit paljaita epäjumalia. Tätä syndiä
harjoitti jo Rehabeam Salomon Poika, koha
kuin Waldakunda jaettu oli. Kyllä hänen
jälkensä tuli muutamia hyviä Kuningaita,
kuin Jumalan kunnian puolesta kiivaita olit,
ja pyysit ylös autta oikiata Jumalisuutta;
mutta enim osa ei ollut parembia, kuin Israe-
lingan Kuningat. Sentähden annoi Jumala
Prophetainsa kautta waaroitta heitä, julista
heidän ansaitur. rangastuksensa, ja myöds u-
sein kuritta heitä onnettomudella. Hän annoi
heille sanoa, että ellei he heitänsä parannais,
niin piti heidän maastansa pois ajettaman, ja
joutuman wierasa maasa wihollistensa orjiksi.
Mutta ei sekän paljon näkynyt heihin kose-
wan,

wan, waikka yri osa jo pois wietin. Se wimmeinen Judan Kuningas Zedekia, tiesi kyllä, mitä hänen esisillensä tapahtunut oli, mutta hän seurais kuitengin heidän esimerkkiänsä. Hän rangaisiin sentähden Jumalalda sillä, että hänen täydyi taipua Babelin Kuningan Nebukadnesarin wallan alle, ja wannoa itsensä hänen alansa. Mutta hän rikkoi pian walansa; ja kuin ei hän ihiansä autta tainut, eikä toiwoa apua Jumalalda, jonga hän hyljännyt oli; niin tuli Nebukadnesar kostamaan händä. piiritti Jerusalemin kauron aikaa, ja woitti sen. Templin hän ryösti ja poltti, Kaupungin häwitti, wiattomat lapset ja wanhat woimattomat tappoi, ja loput wei pois Babeliin, vuonna 3395 mailman luomisesta. Kuningan omat lapset tapettiin hänen nähtensä, igeldä häneldä filmät puhastin, ja hän fangina tableisa Babeliin wietin. Tästä Babelin fangiudesa Judalaiset hajotettiin kaikkiin Babylonian maakundiin. — Koko tästä Israelin kansan Historiasta on meillä paljon opittawaa. Siitä me näemme, mikä Jumalan mieli ihmisistä on, kuinga mielellänsä hän heille hywää teke, ja erinomatain totisen Jumalisuden kautta tahto heitä onnellisyyti autta.

Mutta tästä pahasa Kansasa, on meillä myöös yri julma esimerkki siihen, kuinga kiittämättömät, kewiämieliset ja tottelemattomat ihmiset ovat. Usein täyty heidän tunnusta, sen

sen oleman järjestyksessä ja kelmotöissä, olla tottelemattoman ja kiittämättömän Jumalata vastaan, ja kuitenkin ovat he senkalvaiset. Juuri joskus tunnustavat he pahoin tehneensä, ja aikovat paranda itsensä; mutta ei se aikomus ole yriwäkäinen, sentähden ei siitä myöskään valmistu mitään tulle; sillä heidän omat himonsa ovat heille rakkaimmat, kuin ne tervellisimmät Jumalan käskyt. — Sekä Judan että Israelin Kuningasten elämäkettä on kirjotettu niissä 2:sa Samuelin kirjassa, 2:sa Kuningasten kirjassa ja 2 Uika kirjassa. — Jobin kirja näky oleman wanhembin kuin nämät. Siinä selitetään ja wanhwistetään se totuus, ettei Jumalata pelkäävöisille tapahdu mitään pahaakaan ilman Jumalan edestakomusta ja wiisasta sallimisesta, ja että heille wihdoin pitää hywin käymän.

---

 29. Prophetaista.

Jumala osotti sanomattoman karsiwäisyyden Judan Kansaa kohtaan, ja koki kaikella tavalla kuin mahdollinen oli säilyttää heitä. Sitä wäitten erinomattain hän warusti wisiit ihmiset suurella wiisaudella, ja ihmellisellä tavalla walaisi heitä tündemaan Jumalan tahdon. Nämät kutsuttiin Prophetairi, ja Jumala lähetti heitä neuwomaan ja waroittamaan Kansaa parannukseen, uhkamaan totte-

lemottomille Jumalan wihaa ja rangaistusta mutta wakkutamaan kääntymäisiä siitä, että Jumala heitä armoon otta. Ne Prophetat jotka myös kirjoittit sen, kuin he puhuit ja opetit, owat seurawaiset: Esaias, Jeremias, Hesekiel, Daniel, Hosea, Joel, Amos, Obadiah, Jona, Micha, Nahum, Habakuk, Zephania, Haggai, Zacharia, Malachia. Nämmät wogat miehet ei näkynet tosin paljon matkaan saawan, koska heitä enemmiten pilkattiin ja wainottin; kuitengin oli heidän puheistansa ja kirjoituksestansa se hyödytys, että Jumalan totinen tundo niiden kautta säilytettiin häwiämässä. He opetit selkiästi, kuinga Jumalata oikein palweldaman pitä, ettei hän tydy paljaseen ulkonaiseen. menoon ja harjoitukseen, wan waati wilpittömän ja hywän sydämen, ja puhtan elämän; ettei hän juuri kohdastansa palkise uskollisia palweliotansa tässä elämässä, wan erinomattain ijanlakkisu-
desa. — Prophetain ennustukset owat myös erinomaisen hyödyllisiä. Muutamat niistä täytettiin kohta, muutamat wasta pidemmän ajan perässä. Merkkillisindä kaikista on se, mitä he puhuwat yhdestä suuresta ihmisen sukukunnan hywäntekijästä, kuin heidän sugustansa syndymän piti, ja puhtamman ja täydellisemmän autuuden tunnon edestruoman, ja kaikelle mailmalle julistaman. Esaias on aiwan selkiästi siitä ennustanut, ja niin elävästi edespannut, Jumalan palweliain autuan tilan uudesa Testamentissä, niinkuin hän sitä olis omille silmiään.

missänsä kahellut. Jeremia' ennusti, että Jerusalemiä piti hävitettämän, ja sekä Kansa että kuningas Babeliin wietämän, mutta että tämä sängius piti 70 vuoden perästä loppuman, ja Jerusalemiä jälleus rakettaman.

Mutta tästä Judalaisten pois wiemisestä oli kuitengin paljon hywää, sen kautta oikia Jumalan tundo ja pelko säilytettiin, ja leweni myös muihin maakundiin. Sillä koska Judalaiset näit, kuinga kaikki, mitä Jumala Prophetain kautta edellä ilmoittanut oli, pienimbään asti täytettiin, ja kaikki rangaiskuret, joilla heitä uhattin, myös todella tulit heidän yligensä, niin he ajattelit: Totta nämät miehet mahtawat olla Jumalalta lähetetyt, koska he niin wisusti kaikki tietäwät: Nyt me myös näemme Jumalan meille hywää suonen, koska hän niin usein meitä waroitta annoi. Me näemme, etttei yhtään muuta Jumalata ole paigi händä, ja että se on järjetdindä luottosenkaldaisiin Jumaliin, kuin pakanat palwelewat. Ja siitä ajasta he rupeisit kauhistumaan epäjumalden palwelemista. Me Kansat myöskin, joiden seasa Israelitit olit, opit paremmin tundemaan sen totisen Jumalan, ja kunnioittamaan händä.

Muistutus.

Kuin Jumala anda onnettomuden yhden Kansan ylige tulla, niin hän teke sitä wysasten ja pyhäin syiden tähden; koetellaxens sillä

Jumalata pelkääväisiä, ja herättärensä surutomia parannukseen. Senthden se kuin me kuzumme Jumalan rangastuxeri, on usein yksi suuri hymä työ; sillä koska ei muut wälitappalet auta, niin Jumala käyttää senkalvaisia, estärens Kansan perikatoa, ja edesauttaren totista Jumalisutta.

30. Judalaisten palajaminen Isänsä maalle jälleen.

Sitten kuin Judalaiset olit ollet määrättyä 70 vuotta Babelin fangiudesa, niin Jumala täytti lupauensa, ja laitti niin, että he sait luvan palaita kotia Isänsä maahan. Cyrus Persian Kuningas, joka woitti alansa Babylonian waldakunnan, annoi heille sen luvan, (wuonna 346 mailman luomisesta). Mutta moni heistä oli loonnut rikkautta, ja ostanut ikellensä taloja siinä maasa, josa he fangina olit, ja tahdoit sentähden pikemmin jäävä sinne olemaan, kuin palaita Caanan maahan. Bāhes 40 ja 3 tuhatta Judalaista palaisi Jerusalemiin, joiden päämies oli Serubabel, Kuningallisesta Judan sugusta. Tuluansa sinne, rakensit he ensin, ainoastansa Altarin, ja rupeisit sitten Templiä rakendaamaan. Kuin perustus siihen laffettin, niin olit ne nuoremmat iloiset siitä, mutta wanhemmat, jotka sen endisen Templin nähnet olit,

lit, itkit; sillä he näit kyllä, ettei tämä uusi pitänyt aikaangan sen wanhan Templin wertaiseyi tuleman. Monda estettä myös kohteli heitä, niin ettei he ennen kuin wasta monen vuoden perästä saanet sitä walmiiri. Esra, kuin oli Ulimmäisen Papin sugusta, asetti Jumalan palwelluren hyvään järjestyseen, ja teki muutoingin monda hyvää Usetusta. Samasa toimesa oli myös Nehemia. Molemmat nämät miehet owat kirjoittanet sen ajan Uika kirjoja. Judalaiset elit maasansa kauwon aikaa lewollisesti, ja kauhistuit suuresti epäjumalan palwellusta. Sitten ajan päälle oli heillä wälistä myötä-wälistä wastoinkäymisiä, siihen asti että he wihdoin jouduit Romalaisien wakan ale, wuona 3921. Ja siihen aikaan sai yri Idumealainen, nimeldä Herodes, Runingan wakan Judaan ylise. Se oli yri ylpää ja julma mies. Woittarensa Judalaisten mielisuosion, annoi hän paranda ja enenda Jerusalemin Templin, ja kuin hän Romalaisten suosio tarwiski, niin näytti hän igensä niin taipuneyi pakanain Jumalan palwellureen, kuin Judalaistengin.

Muistutus.

Esterin Kirjasa puhutan Judalaisten tapaurista Persian Runingan Ahasweruyen aikana. Löyty myös vielä muita kirjoja Wanhassa Testamentissa, joita ei Prophetat ole kirjoittanet, wan muut Jumaliset miehet, ja ne säilytetän Bibliassa, sentähden, että niissä on

terveellisiä opetuksia. Senkaltaisia ovat Judithan kirja, Wiisauden kirja, Tobian, Syrachin ja Makaberein kirjat.

31. Jumalisuuden laita Christuksen syndymisen aikana.

Palaittuansa fangiudesta, pidit Judalaiset Jumalan palvelluksen paremmassa toimesa kuin ennen. Ei heidän mieltensä enä tehnyt epäjumalia palvelemaan. He luit ahkerasti Moseren ja Prophetain kirjoja, ja se wahvisti heitä siinä mielessä. Paljon Judalaisia asui pakanain seassa, mutta ei andanet igiänsä wietellä epäjumalan palvellukseen, wan pikemmin saati pakanoita totisen Jumalan tunteen. Kaikkalainen oppi ja tieto oli pakanain seassa korkealle nousnut, ja monda oppinutta miestä oli heidän seassansa, jotka kuitengin kaiken oppinsa kansa ei tiennet totisesta Jumalasta eli hänen palvelluksestansa mitään enembätä, kuin se mitä he Judalaisilta olit oppinet. — Judalaisilla oli lupaus Jumalalta, saada yhden Wapahattajan, joka selkiämästi piti neuwoman heitä ja kaikkia ihmisiä tunteemaan Jumalan ja palvelemaan häntä, ja osottaman heille tien iankaikkiseen autuuteen. Semmoiseksi olit Prophetat hänen sanonet. Ja he kuskuit hänen nimensä Messias, se on Kuningas; mutta joka piti olemas korkeam-

Fiambi ja jalombi kuin kaikki Kuningat, jotka ennen olit maan päällä ollet, ja jonga piti tuleman, toimittamaan ihmisille, ei ajallista eli katowaisista, wan ijan kaikista ja katowainda aututta. Mutta ajallen rupeisit Judalaiset wääriä ajaturia kandamaan siitä Kuningasta kuin heille luvattu oli. Romalaisien wassan alla heitä kowin sorrettin, ja siitä he ikäwögit pian pelasteturi tulla Sentähden he ajattelit näin: Meidän Messiaemme on olewa suuri Sangari, wäkewä woittamaan Romalaiset, kuin meitä sortawat, ja saattamaan meitä endiseen wapauteen, lepoon ja onnellisuuteen, niin että kaikki Kansat maan päällä piti meille alammaiset oleman. He olit myös igellensä ottanet turhia tapoja ja taikauria, kuin ei seisonut Moseyen ja Propheetain kirjoisa. Siitä se tuli, että, koska Messias wihdoin ilmännui, niin ei monikan tahtonut händä sixi tuta, koska ei hän luvannut heille niitä etuja, kuin he pysit; sentähden he myös wainoisit ja tapoit hänen, ja saatit sillä yligensä wielä kowemman rangaisturen.

Muistutus.

Kuinga huonosa tilasa Jumalan tundo ja palwellus oli pakanain ja Judalaisien seassa, Christuren syndymisen edellä, sen osotta Apostoli Pawali Rom. 1: ja 2 lugusa. Kaikki kansat maan päällä, paiksi Judalaisia, harjoitit järjetöbindä epäjumalan palwellusta, ja se johdatti heitä tekemään kaikkinaisia kauhistuksia.

stuvia. Ne oppineekin pakanain seasa, olit o-
fittain aivan taitamattomat Jumalisuden a-
sioisa, osittain ei he rohjennet asetta igiänsä
erhetyxiä vastaan, ei myöskän ollut heillä tai-
toa eli tuinda varemmin neumoa Yrinfertai-
sta Kansaa. Judalaiset olit myös langennet
wääriin uskon luuloin ja laitettamaan elä-
mään; kyllä he ylpeilit niistä lajista kuin heil-
le annetut olit, mutta ei paljon totellet Ju-
malisudesta ja pyhästä elämästä. Jos ei nyt
Jumala ihmellisellä tavalla olis murhetta pi-
tänyt ihmisistä, niin olis Jumalattomuus, ja
siitä seurawa surkeus, wassan saanut koko
maan päällä, ja me, kuin nyt elämme, oli-
simme yhtä taitamattomi ja jumalattomi ja
iäkät, kuin Judalaiset ja pakanat silloin o-
lit. Mutta juuri silloin kuin tarwe korkeim-
massa oli, lähetti Jumala sen parhan Opet-
tajan, Hywäntekijän ja Nuttajan, meidän
Herramme ja Wapastajamme Jesuren Chri-
sturen.

32. Christuren Syndymisestä.

Qähes neljä tuhatta ajastakaa mailman luo-
misesta, synnyi Messias, joka niin kauwon
aikaa ennen luvattu oli, ja kutsutan myös
toisella nimellä Christus. Että hän oli Ju-
malan Poika, niin oli hän jo ijankaikkisude-
sta; ei niinkuin luondokappalet luotu, wan-
Juma-

Zumala ihe. Mutta nyt tahdoi hän ihmiseri-
 tulla, senkaldaiserä kuin muutkin ihmiset, kui-
 tengin ilman synnitä; hän tahdoi ilmoitta ih-
 misille Isänsä tahdon, värsimisenä ja kuole-
 mansa kautta toimitta meille Zumalan ar-
 mon, ja autta meitä ijankaikkiseen aututeen
 jälle. Tämä on yksi tapaus, jonga wertai-
 sta ei ole maailmassa ollut, ja josa me selkiästi
 näemme Zumalan äärettömän rakkauden mei-
 tä kohtan. Christuxen Syndyminen tapahdui
 tässä tavalla: Yhdessä wähässä Kaupungissa
 Galilean maakunnassa, kuin kutsutti Naz-
 reth, asui yksi Zumalata rakastawainen neisy,
 nimellä Maria, joka oli Kuningan Dawidin
 sugusta, mutta sangen köyhä. Tälle siwialle
 Neiselle oli Zumala jo edellä, Engelin kaut-
 ta ilmoittanut, että hänen piti synnyttämän
 Mesiäsen eli Christuxen, ja siinä siwussa kä-
 skenyt händä kutsumaan Hänen nimensä JES-
 UUS joka merkise Pelastaja, Wapahtaja e-
 li Kuttaja. Mutta Prophetat olit ennustaneet,
 että Christuxen piti syndymän Bethlehemissä,
 joka oli yksi wähäinen kaupunki Judan su-
 gussa; ja kaikille ihmei täytettiin myös tämä
 ennustus. Judan maa oli silloin Romiin Kei-
 sarin Augustuxen wallan alla, ja hän käski
 kaikki sen maan asuwaiset ylöskirjoitetta, ja
 heidän tawaransa arwatta; sitä warten piti
 jokaisen menemän siihen maanpaikkaan, jossa
 hänen sukunsa kotofin oli. Että nyt Maria
 oli Dawidin sugusta, niin täydyi hänen men-
 nä Bethlehemiin, sillä tässä Kaupungissa oli
 Dawid

Dawid syndynyt. Siellä hän synnytti sen lapsen kuin hänelle luvattu oli. Ja että paljon kansaa silloin oli koosa Bethlehemissä, niin ei ollut Mariassa sowlasta paikkaa, ol-la lapsensa kansa, wan täydyi otta majansa Dammas huonesta, Kaupungin wieresä, ja siellä panna lapsensa Seimeen. Hamasta syndymästänsä kuolemaansa asti, tahdoi meidän Wapahattajamme opetta meitä, ettei rikkaus meitä Jumalalle otollisxi tee, ja että se kaikkein köyhin on Jumalalle otollinen, koska se on nuhtetoin ja waka. Ilman sitä, ei tahtonut Jumalal, Mesiasia pidettä maallisena Ruhtinaana; sentähden synnyi Christus köyhydesä. Mutta yhtä hywää osotettiin hänelle Jumalallinen kunnia, siinä että Engelit Taiwaasta ilmoitit hänen syndymisensä. Paimenet, kuin kaigit laumojansa Bethlehemin ledolla, saiwat ensimmäisen sanoman siitä. He hawaisit äkkiä, taiwan wälkenewan erinomaisen kirkkari, ehkä silloin oli syngiä yö. Kakeslesansa tarkasti taiwaseen, näit he yhden Engelin, josta he ensin kowin peljäsyt; mutta Engeli puhutteli ja rohwaissi heitä, ja sanoi: Älkät peljättö, minä ilmoitan teille snuren ilon: Wapahattaja on syndynyt, — Mesias eli Christus, jota niin kauwon odotettu on. Tällisa Bethlehemin tykönä te löydätte Lapsen kapa-loittuna makawan seimesä. Tämän Engelin tygö kokonnui sitten paljon muita Engeleitä, kuin kaikki weisaisit tainkaldaista kiitos wirttä: Kunnia olkon Jumalalle korkeudesä, ja maasa

maasa rauha, ja ihmisille hyvä tahto. Se on: Kaikki kuin taivasa ja maan päällä on, ylistäkän Herraa; sillä nyt on syndynyt se, joka Jumalan ja ihmisten välillä sovinnon teki, ja saatta ihmiset mielellänsä Jumalalle otollista elämää viettämään, ja autuutta hänestä nauttimaan. Paimenet riehki iloitien Bethlehemiin, ja löysit kaikki niinkuin Engeli heille sanonut oli. He juttelit myös Marialle kaikki mitä he yhä nähnet ja kuusset olit, josta hän vahvistui uskossansa. Palaite-sansa takaperin työhänsä, kiitti he Jumalata, joka heille tämän suuren asian ilmoittanut oli. Mutta ne korkiat ja rikkaat ei ollet vielä tästä asiasta sanomaa saanet; sillä he odottit suurta ja voimallista Kuningasta, sentähden ei he olis uskonet, että yri köyhä seimesä makawa lapsi, piti oleman se tulewa Herra ja Taivallinen Kuningas.

Muistutus.

Korkia suku ja sääty ei ole suingan ylönsäköttäpa, wan pikemmin erinomaiseri Jumalan lahjari arvattawa, sillä isosten lapsilla on ainakin tila enemmin oppia, kuin köyhäin lapsille, ja ne jotka korkiasa arwosa ovat, taitawat enemmin hyväk tehdä, kuin huonot ja köyhät ihmiset. Mutta paljan korkian sukunsa ja säätynsä tähden, ei ole yri-kän parempi toistansa. Taito, Toimi ja hyvä wät awut yriänsä ovat ne kuin korgottawat ihmisen. Koska Yri köyhä ja halpa on wiisampi,

sambi, rebellisempi ja toimellisempi, kuin se rikas, niin on hänellä myös enempi arwo. JESUS oli kaiken ikänsä köyhä, ja kuitengin se korkein ja korkeimmassa arwossa pidettävä kaikkein ihmisten seasa, kuin joskus maan päällä on ollut.

33. Jesuren Lapsuden ja Nuoruden ikä.

Sitä kuin JESUS maan päällä teki kolmenkymmenen vuoden ikään asti, en me paljon mitään tiedä. Jumala on andanut parhaasta päästä kirjoitta häneitä senkaldailla tietoja, joista me taidamme tuta, hänen olewan meidän korkeimman opettajamme ja yhteisen Wapastajamme. Hän kasvatettiin Nazarethissa, jossa hänen Äitinsä Maria asui, ja oli kihlattu yhden wagan ja Jumalata pelkääwäisen miehen kansa, jonka nimi oli JOSEPH, myös Dawidin sugusta. Hänelle oli Jumala unesa ilmoittanut, että Maria Jumalan Kaikkivaldian vaikutuksen kautta raskas oli; muutoin olis hän pian tainut epäluuloon langeta, Marian ollen uskottoman händä kohtan. Tästä Jumalan ilmoituksesta JOSEPH iloiki, ja otti Marian niinkuin awiowaimonsa tykönsä, ja piti murhetta lapsen kaswattamisesta. Ja vaikka hän oli köyhä työmies, ansaitsi hän kuitengin kättensä täällä niin paljon, että hän saisi tämän lapsen ja sen äitin elättä. — Jo-
ka

Ka vuosi Joseph ja Maria matkustit Jerusalemiin Pääsiäisjuhalle; sillä kaikki Judalaiset olit welvoittiset sinne menemään, että siellä se ainoa templi oli, josta ne tavalliset uhrin uhrattaman piti. Se tapahdui kerran, kuin JESUS kahdentoistakymmenen ajastajan vanha oli, että he otit hänen sinne myötänsä, ja kuin Jumalan palveluksen toimitukset päätetyt olit, läxit he kotomatkalle, mutta JESUS jäi Jerusalemiin, ja ei he sitä huomainet; sillä ei he peljännety, jossus jättä hänen silmänsä alda, että he tunnisi hänen taitavan ja nuhtettoman menonsa, ja ettei hän keneldäkän wieteldä tainut; wan koska he händä kaipaisit, luulit he hänen seurasa olewan tuttavain kansa, edellä eli jälisä, jotka Jerusalemissa palaisit. Sillä tavalla he kuljit päiväkunnan matkan, ja kysyit kaikilda kuin he kohtaisit, jos ne olit heidän Poikaansa nähnet; mutta kuin ei he mitän tietoa hänestä saanet, tulit he lewottomayi, ja luulit jonkun wahingon händä kohdannen. He palaisit sentähden Jerusalemiin jälleensä, egeit händä kaikkein tuttavainsa seasa, ja löysit hänen wihdoin kolmen päivän perästä Templisä, Opettajain seasa istuwan, kuuldelewan heitä, ja kyselöwan heildä kaikkein ihmei. Nyt oli tosin Maria iloinen; mutta ei tainut kuitengon pidättä isänsä walittamasta Poikansa yllä ja soimamasta händä; sillä ei hän wiellä tätä Lastansa oikein tundenut. Hän sanoi: Kuingas meille tämän murhen taisit tehdä; minä

minä ja sinun Jhsas olemme nämät päivät sydämen lewottomudella sinua eginet, ja ei löytänet? Siihen Jhsus wastais: Ette olis tarwinnet murhettia; Teidän piti ajatteleman: Ei hän mualla mahda olla, kuin Jhsansa huone. Ehkä Maria ja Joseph ei ymmärtänet vielä, mitä hänellä sillä sanalla mielesä oli, niin olit he kuitengin tytywäiset, sillä he olit ennen monda outoa asiaa häneldä nähnet ja kuulset. Hän meni nyt heidän kansansa Nazarethiin jälle, osotti heille lapsellisen kuuliaisuuden, ja kasvoi jokapäiwä taidosa ja hywisä awuisa, joiden kautta hän Jumalalle ja ihmisille otolliseri tuli. Niin muodon on hän lapsillekin esimerkin jättänyt noudatta. Hän tiesi paljo enemmin kuin hänen vanhembansa, ei kuitengan hän heitä ylenkazonnt, wan oli heille kaikisa alammainen. Paljo enemmin mahtawat ne lapset kuin neuwoa tarwigewat, vanhemmüllensa kaikisa kuuliaiset olla.

Muistutus.

Se on ihanata, kuin lapsista taitan sanotta, että he vuosia myöden tulewat aina taitawimmixi, toimellisimmixi ja paremmixi. Siitä heillä se hyödytys on, että he tulewat Jumalalle ja ihmisille rakkaimmxi, ja niin muodon onnellisimmixi; Sillä se joka wiisas ja waka on, ei ole koskan onnetoin, ehkä hänen wastoinkäymisiäkin täydyis kärsä. Mutta se, kuin ei lapsudesa Jesuren esimerkkidä nou-

noudattamaan opi, ei totuta igiänsä siwiäxi ja ahkerari, wan heitä igensä laiskuteen ja pahantapaiseri, se tule enimmittain ajallet pahemmari, joutu Jumalalda ja ihmisildä wihattawari, ja onnettomari sixi pitkää ikää. Ei taitamaton ja pahantapainen ikänäns ole kein onnellinen ole; jos vielä kaikki maailmasa hänen mielensä perästä käwis.

34. Johannes Kastajasta.

Kuin se aika rupeis lähenemään, että J. C. suuren piti alkaman tekemään sitä wirtaa, jota warten hän luvattu ja tullut oli; niin ilmannui wäähä ennen Judan maasa yxi Mies, joka vielä kerran julkisesti todisti, että Messias oli juuri läsnä tulosa. Sen Miehen nimi oli Johannes, yhden Jumalata pelkäwäisen Papin Zakariasen Poika, joka myöskin kutsutan Christuren Edelläjuoriari eli tienwalmistajari; ja hänestä olit myöskin Propheetat ennustanet. Hän eli kuuwon yrindisydessä, mutta kolmenkymmenen vuoden iässä rupeis hän julkisesti opettamaan. Hän wietti kowaa elämätä, wanhain Propheetain tawalla. Hänen tawallinen ruokansa oli mesä hunaja ja heinäsiirkat, joita löyhän Kansan J. daisella maalla usein täyty ruari nautita. Hänellä oli waattet Kamelin Karwoista, jotka hän wyötti hihnaisella wyöllä ymbärillensä.

sä. Ei Israelitailta ollut isoon aikaan senkal-
 daista Propheetaata ollut, sentähden otit he si-
 tä tarkemman waarin Johannexesta. Moni
 luuli hänen olewan sen endisen Elian, jonga
 he arvaisit kuolleista ylösnosnexi; ja aiwan
 monda pidit hänen olewan ihe Mesiaren;
 mutta ihe hän kielsi sen, ja todisti Mesiaren
 jo olewan Kansan seasa, ja pian igensä il-
 moittawan. Sen siwusa neuvoi hän Kan-
 saa, palajamaan pahudestansa, ja paranda-
 maan elämänsä; muutoin, sanoi hän, ei tai-
 da Mesias teitä autta, wan teidän täyty on-
 nettomasti hukkuu. Ulkät sen pääsle luottako,
 että te sen wanhursskan Abrahamin lapsia o-
 llette; kyllä Jumala tosin hänen lapsillensa ja
 jälkentulewaisillensa paljon hywää luvannut
 on; mutta sen hywän taita hän muille hänen
 jälkentulewaisillensa osotta, jotka siheu mah-
 dollisemmat owat. Joukottain kansa juoyi
 hänen tygönsä, hänen oppiansa kuulemaan.
 Moni tuli myös ja tunnusti tähän asti pahoin
 elänensä, ja lupaisit tästä lähin menonsa pa-
 randa. Kaikki kuin sen teit, kastettin Johan-
 nexelda, se on hän kasti heitä Jordanin we-
 desä eli muusa wirrasa, merkiyi että he syn-
 neistä puhtat olit, ja osalliset Mesiaren hy-
 wisä töisä. Siinä siwusa todisti hän, että
 Mesiaren piti oleman jalomman, kuin kaikki
 Prophetat ja Opettajat kuin mailmasa jossus
 ollet owat; että hän oli senkaldaisia opetuxia
 edestuoipa, kuin ei Mosexen Lausa löydy; et-
 tä hänen piti suuria ihmeitä tekemän, ja an-
 daman

daman igens niinkuin Karigan teuras uhrixi, jonga tähden Jumala niiden synnit andexi anda, ja ijankaikkisen elämän niille lahjoitta, jotka hänen vapahatajarensa vastaanottawat. Suuri Kansan paljous suostui tähän oppiin; ja waikka toiset ei juuri hywäxi hänen saarnojansa ottanet, niin ei he kuitengan niitä vastaan sanoa tainet, ettei heillä siihen mitään syytä eli perustusta ollut.

Muistutuksia.

Älä pyydä igiäs enemmäxi tehdä, kuins olet, abkeroige ainoastansa, niin! paljon kuin mahdollista on, täyttä sinun kugumises työt, ja ettes säätyäs häwäsis, wan kunnioittaisit. Niin Johannes teki, ja jokainen taidollinen piti hänen arwosa. — Toimellinen ja hywäntekewä ihminen huonosa pugusa, on enemmin arwosa pidettävä, kuin irstas ja kelwotoin kalliisa waatteisa. — Johanneksen outo elämän muoto ei ole pandu meidän noudataremme. Mutta hän teki oikein siinä, että hän sowitti igensä ajan jälkeen, ja sillä herätti ihmiset ottamaan waarin hänen wiraustansa, Me olisimme naurettawat, jos me waatteisa eli käydyisä tahdoisimme näkyä erinomaisixi. — Ilman mielen muutosta ja elämän parannusta en me svingan Jumalan armosta ja autudesta osallisixi tulla taida. Johannes, Christus ja kaikki hänen Apostolinsa saarnaisit parannusta ja uskoa.

35. Jesuren Opetus Wirka ja Ihmet.

Sitten kuin Johannes näin oli neuvonut
 Judalaisia Messiaxen tulemisesta, niin hän
 itse ilmoitti itsensä, ja osotti, että hän oli to-
 tisesti se Kristus, jota he niin kauvon odot-
 tanet olit. Moni uskoi sen edellä, että Jo-
 hannes sen oli sanonut; toiset sait sen häneltä
 itsestä tietä, ja uskoit hänen. Mutta että
 ihmiset ovat kangiut ottamaan vastaan neu-
 woa, siinä kuin heidän iankaiikkista aututtan-
 sa kosee, niin teki hän monda ja suuria ih-
 meitä, tehdärensä itsensä niiden kautta tutuxi,
 ja herättärensä ihmisiä halullisixi kuulemaan
 hänen oppiansa. Hänen ihmetyönsä olit myös
 järkähtämättömät todistuxet siihen, että hän
 oli se Jumalalda lumattu Messias; sillä hä-
 nessä olit Prophetat ennustanet, että hänen
 piti oleman suuren ihmeitten tekiän. Mutta
 hänen ihmetyönsä olit rakkauden töitä, hy-
 wiä ja hyödyllisiä ihmisille, ja ei niin peljät-
 täviä kuin Mosexen ja Prophetain ihmet.
 Enimmittain teki hän sairaita terweixi. Ko-
 ssa hän näki wihelijäisiä ihmisiä, niin hän ar-
 mahti heitä, ja ei häneltä puuttunut woi-
 maa autta; koska ei muiden neuwo enä aut-
 tanut, niin hän autti, eikä tarwinnut siihen
 wälilappaleita, wan sanoi ainoastansa sanan,
 niin se sairas tuli terweixi. Hän teki myös
 kuolleita jälleensä eläwixi. Sokiana syndynet
 saatti hän näkemään, ja kuurot kuulemaan,
 mykät puhumaan ja rannat käymään. Sen-
 kal-

Kaldaisia hyviä töitä teki hän monelle, kuin ei sitä hänellä pyytänettä. Ja saadarensa sitä enemmän tiloja hyvää tehdä, niin hän waelsi lakkamata Judan maata ymbärins, yhdestä maan paikasta toiseen. Ulinomaa seurais händä paljon kansaa, niin ettei hänellä kaikin ajoin yössä eikä päivällä lepoa ollut. Siitä paljoudesta kuin händä seurais, waligi hän fariseistakymmenä miestä, jotka ei paljon koston hänestä erinnet, wan olit todistajat kaikkiin kuin hän teki, kuulit hänen opetustiansa, ja sait toisnansa erinäisiäkin netwoja hänellä. Nämät miehet oli hän määrännyt, julistamaan hänen wuheitansa ja töitänsä muillen ihmisille, ja selkiämmin ilmoittamaan heille Jumalan tahtoa. Ne kuzutan tawallisesti ne 12 Apostolia, se on, Lähetettyä eli Sanansaattajota, sillä ne piti lähetettämän kaikkeen maailmaan, Christuren oppia ilmoittamaan. Nämät olit niiden nimet: Petari, Andreas, Jakob kuin kuzuttiin isombi eli wanhemi, Johannes, Philippus, Bartholomeus, Thomas, Mattheus, Jakob wanhemi, Judas Laddeus, Simon Kaanasta, ja Judas Ischarioth.

Muistutuksia.

Waikka en me ike ole nähnet Jesuren ihmeitä, niin me taidamme kuitengin niin wakutetut olla, niiden todella tapahunen, kuin me olisimme omilla silmillämme niitä kahellet; sillä senkaldaiset ihmiset owat niistä to-

distanet, jotka sekä taitonsa että rehellisyydensä vuoksi ovat juuri uskottawat. Koska nyt JESUS itse todista, tehneensä ne ihmetyöt, uskottarensa niillä, olevansa Jumalan Pojan, niin tule myös meidän hänen sivi pitiä. — JESUILLA oli niin kiivas halu opetta ja hywää tehdä ihmisille, ettei hän mitään waimoja siinä wälttänyt, niin että hänen Mitinsä ja omaisensa usein olit lewottomat siitä. Jokaisen meidän tule wirasamme ahkeroita seurata händä, suuttumattomasa kiwaudesta hywä tehdä. — Että JESUS niin paljon opetti Apostoleitansa ja Opetuslapsiansa, sillä hän piti murhetta meistä ja koko mailmasta, Händä meidän kaikkein enemmin kiittä tule; sillä jos ei hän ja hänen Opetuslapsensa olis niin paljon opettanet ja kärsinet, niin en me ikänäns olis tulset tundemaan niitä terweellisiä asioita, kuin me nyt tunnemme ja edespäin? tundemaan tulemme.

36. Jesuren Opin sisälle pito.

Kyllä Judalaisilla, joita JESUS itse opetti, oli jo ennengin tieto Jumalasta, ja oikeasta Jumalisudesta mutta ei aikaangan niin täydellistä tietoa, kuin se oli, josta JESUS nyt heille annoi. Mutta heillä oli paljon ulkonaisia toimituksia Jumalisudesta, jotka tosin enimmästi olit Jumalalta määrättyjä, mutta ainoa.

ainoastansa estämään heitä epäjumalan palveluksesta ja pakanain tawoista, osittain myös kumariyi Christukseen. Mutta ei he niihingän tytyneet, wan paiki Jumalan käskyä lisäisit niihin usiambia turhia ja tawattomia säätyjä. Sentähden tarwisit he vielä paljon opetusta, ja pois panna monda wäärää luuloa uskon asioisa. Mutta se oli julman työstä; sillä he luulit jo kaikki tietävänsä, ja ei enä neuwoa tarwisewansa. He tiesit jo, että yxi ainoa korkein Jumala on, kuin kaikki on luonut, ja kaikki hallige; kuin tahto ihmiset autuiyi tehdä, ja pitä sentähden palveldaman. Mutta Christus opetti heitä lähemmin tundemaan Jumalan, ja sanoi siinä ainoasa Jumalasa olewan Isän, Pojan ja Pyhän Hengen, ja että tämä ainoa Jumala pitää palveldaman niinkuin Isä, Poika ja Pyhä Hengi. Siinä siwusa sanoi hän, että tämä hywä Jumala rakasta ja suo kaikille ihmisille hywää, ja tahdois mielellänsä, että he autuat olisit tässä mailmasa, lijatengin toisessa elämässä kuoleman jälkeen. Ei he tosin igestänsä mahdolliset ole Jumalan armoon ja siihen aiwottuun aututeen, sillä he syntywät pahoisa haluisa, ja igekin pahutta harjoittawat, ei myöskän omin woimin igiänsä parata taida, ja niin muodon ei Jumalallekan kelwata. Mutta nyt hän on neuwon pitänyt, kuinga he armon hänen tykönäns löytä taitawat, ja jällens paratuiyi ja pyhitetyyi tulla. Sitä warten hän on lähettänyt sen aikaa jo luvata-

tun Poikansa Christuren, jonga te nyt minu-
 fa näette. Hän on ihmisen luonnon ja hei-
 koudet päässensä ottanut, eikä nyt ihmisen
 seasa, neuvo ja opetta heitä, ja on kohta
 heidän edestänsä tuolema, kärkeänsä heidän
 synteinsä rangaistukset ja toimittarensa heille
 jälleensä kadotetun oikeuden aututeen. Mutta
 jos heidän näistä suurista hyvisä töistä osal-
 listi tuleman pitää, niin tarwike heidän sydä-
 men murhella tuta synteinsä ja elämällä wa-
 kutuyella uskoa, Jumalan Pojan kaikki hei-
 dän hywärensä tehnen, itse myös yriwäkai-
 sesti päättämän, hyljätä synteisen elämän, ja
 kiitollisudesta ja rakkaudesta Jumalata koha-
 tan, wietää pyhää elämätä. Jos he siinä y-
 riwäkaiset owat, niin on Jumala heille woi-
 maan lainawa uusiksi ihmisiksi tulla. — Ei hän
 uskollisille palvelioillensa juuri maallista hy-
 wää luvannut, jota ainoastansa tässä elämässä
 nautitan; sillä tämä elämä on lyhykäinen, ja
 rikkaus, kunnia ja muut maalliset huwitukset,
 ei taida tydyttää meitä. Paljo enemmin sanoi
 hän seurajillensa, edellä, että heidän piti pal-
 jon maailmasta kärkeänsä, ja usein Jumalisyden-
 sa tähden wainottaman. Ei kuitengan hei-
 dän sentähden pitänyt murhellisest oleman, wan
 pikemmin iloiseman; sillä heidän palkkansa pi-
 ti sitä suurempi oleman taimasa. Ja heidän,
 tundoinsa lepo piti jo maan päällä heille suu-
 ren lohduituyen tuottaman.

Raiikisa illoissa Jesus osotti, ettei ulko-
 nai-

naiset menot ja harjoitukset tee kylläri Jumalan palweluksesa. Sentähden sanoi hän myös edellä, että se wanha Ceremoniassinen Jumalan palwetus piti pois pandaman. Jumala, sanoi hän, on Zengi, ja jotta händä rukoulevat niiden pitä hengessä ja totudessa händä rukouileman; se on: sisällisessä sydämen wilpittömydessä. — Ne hyvät tawat, joita hän opetti ja ylisti, ovat senkaldaisia, että ihmiset myös tässä elämässä onnelliset olisit, jos niitä yhteisesti noudatettais. Silloin olis paljaita hyviä Esivaldoja, Alammaisia, Wanhembia ja Lapsia; ja ihmisiä kuin kessensä toinen toistansa holhoisit. — Ennen kaikkia waadei *Jesus* sydämellistä rakkautta Jumalata kohtan, ylligen kaikkein muiden, ja että me hänen suurimbana hywäntekijänämme pidäisimme; kohtelisimme händä sovimällä nöyryydellä, ja lapsellisella uskalluksella hänen armoonsa ja murhenpitoonsa. Tämän meidän rakkaudemme, nöyrydemme ja uskalluksemme Jumalaaan, tule meidän jokapäivä osotta rukouksesa, ja siinä wakatutetut olla, että hän *Christusen* tähden tahto meille anda kaikki mitä meille hywää ja hyödyllistä on. — Sitä likin waadei hän wilpittöindä rakkautta kaikkia ihmisiä kohtan; että me rakastaisimme lähimmäisiamme niinkuin itsiamme, se on, soisimme ja tekisimme hänelle kaikki, mitä me taidolla ja kohtuullisesti taidaisimme hänellä waatia. Judalaiset luulit, että yrinäns heidän kansollisensa, olit heidän lähimmäisensä, ne jotta

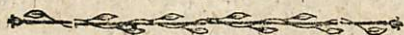
Ka samaa sukua, uskoa ja samoja tapoja heidän kansansa olit. Mutta Jesus sanoi, että kaikki ihmiset, kuka hyvänsä se olla mahta, on teidän lähimmäisenne. Kaikki ihmiset ovat juuri toinen toisensa muotoiset; Jumala rakasta kaikkia niinkuin Isä, ja minä annan hengeni kaikkein edestä. Joka tahto minun ystäväni olla, hänellä pitää sama sydän oleman kuin minulla; rakastaman kaikkia ihmisiä, ja palveleman heitä voimansa jälkeen. Uuden käskyn minä teille annan, että te rakastaisitte teitänne keskenänne, niinkuin minä teitä rakastin. — Tästä lähtestä pitää sitten muita velvollisuuksia lähimmäistä kohtan vuotaman; että me kärsimme muiden ihmisten rikkoja, hylkijämme vihamme, kuin joku meitä vastaan rikko; hyvin muista duomijemme, armahdamme ja autamme köyhiä, ja teemme vihamihillimmäkin hyvää, niinkuin Jumalakin pahoillemme hyvää teke, ja Kristus kuoli vihollistensa edestä. Jokainen tilasansa käyttäkön itsensä niin, että yhteinen rauha, lepo ja onnellisuus edesautetais. Mutta tämän siwusa ei hän kuitengan o e kieldänyt meitä omaa parastamme ekimästä; wan juuri sen ja muiden awuen kautta me forkiambaan onnellisuuteen valmistetan. Sitä warten tule meidän ahkeroita aina enemmin paranda meidän ymmärrystämme ja sydändämme, elä taidollisesti ja kohtullisesti, ettemme terweyttämme turmelis, ja köyhyteen isiamme syöris; samasta syystä ahkeroita raitiudesta, olla tytywäiset,

Kärsi.

Kärsiväiset ja urholliset kärsimissää, ja kaikisa murheisa lohdutta isiämme sillä, että hän raskasta meitä. Wihdoin ei meidän tarmise peljätä kuolemata; sillä hän on meitä Herran haudoistamme herättämä elämään hänen kansansa iankaikkisesti. Onnelliset me! jos me nämät ja muut Wapahajamme opetukset tunnemme; mutta vielä autuimmat, jos me niitä noudatamme!

Muistutus.

Jesuren Oppi kutsutan Ewangeliumiksi, se on, Auruuden sanomaksi. Ja syystä se niin nimitetään; sillä se neuwoo meitä, kuinga me tässä elämässä iloiset ja tytywäiset taidamme olla, ja kuoleman jälkeen iankaikkisesti autuiji tulla.

37. Jesuren Pyhä Sydän ja forkiat Awut.

Si Jesus ainoastans opettanut ja waatinut pyhyttä, wan myös ise korkeimmasa mitasa sitä harjoitti, niin että hän sopi meille esikuwaksi, jota meidän noudatta tule. Jumalan hänen Isänsä kunnia, makais kaikkein kallimbana hänen sydämellänsä, jota hän ekei lewittä, ja piti sen korkeimbana welwollisuutenansa. Kerran tapahdui, että hänen opetus lapsensa muistutit händä syömään; niin hän wastais heitä: Minun ruokani on se, et-

tä

tä minä teen hänen tahtonsa joka minun lähetti, ja täytän hänen tekonsa, kuin hän minun läski. Rukouksia hän wietti paljon aikaa; ja kuin hän tahdoi rukoilla niin hän meni mielellänsä yvindiseen paikkaan, usein ybseen aikaan wuorelle. Tämä alinomainen kansakäyminen Jumalan kansa rukouksessa, teki hänen sydämensä niin rohkeaksi, ettei hän koskaan lewotoin eikä epäilewäinen ollut, eikä lähes alinomaa paljon mastahakoisutta hänelle tapahdui. — Rakkaudesta ihmisiä kohtan oli hän mailmaan tullut; samasta rakkaudesta, kärsi hän tässä elämässä kattemattomia waiwoja, ja oli suuttamatoin hyvää tekemään ja auttamaan. Ehkä hänen parhat työnsä enemmiten kiittämättömyydellä marzettin ja monelda myös pilkattin, niin hän pysyi kuitenkin yhtä wäsymättömänä. Ei hän myöskään palkkaa ihmisiltä pyytänyt. Toisinaan tahdoi kansa tehdä hänen senkaldaiseksi maalliseksi kuningaksi, kuin he odotit, mutta kohta kuin hän sen hawaihi, niin hän meni pois, ja lymytti igensä heildä; sillä hän sanoi ise. ettei hän ollut tullut Herraksi mailmaan palweldaa, wan palwelemaan muita, ja andamaan koko elämänsä ja hengensäkin ihmisille huwaksi. Ei hän tawaroita ensingän eginyt, wan eli kaitten ikänsä puutoyessa ja köyhyydessä. Kolmenkymmenen vuoden wanhaksi, autti hän elatus Isänsä hänen työnsä, ja opetus wirkansa ajalla ei hänellä ollut sitä omaa, johon hän päänsä olis kallistanut. Sitä köyhyyttä hän

hän kärkei meidän tahtemme, että me hänen köyhyydensä kautta rikkaiksi ja autuiksi tulisimme. Hän oli ystäväallinen kaikkia ihmisiä ja pieniä lapsiakin kohtan. Kerran hänen opetuslapsensa ei tahtonut sallia lapsia tuota hänen työnsä; mutta hän sanoi: Sallikat heidän tulla minun työni, ja älkät heitä kielsäkös, sillä senkaldaisten viattomien lasten on myös taimen waldakunda. Kuin ihmiset tekevät merkittäviä töitä, niin he enemmiten niistä paisuvat; mutta JESUS, joka ne ihmelisimmät työt teki, oli aina nöyrä; ei hänen kagannossansa eli käydyksensä, puheissansa eikä menoissansa, yhtäkään ylpeyden eli kunnian pyynnön merkkiä nähty. Oikeudella olis hän tainnut waatia sen korkeimman kunnian, koska hän oli taimen ja maan Herra; mutta hän salaisi kunniansa maailmalda, ja oli niinkuin muu halpa ihminen. Ei hän häpiäyri lukeut, pitä kansakäymistä halwimbainkin ihmisten kansa, ainoastansa hän näki taitawansa hyödyttää heitä. Sai kyllä ne ylpiät Phariseuret sanoa händä publikanein ja syndisten ystäväxi; ei hän sitä totellut, wan ekei ainoastans paranda heitä. Hän tuli myös ilo juhliille ja wieras pitoin, kuin händä kutsuttin. Hänen Opetuslapsensa erhetyt usein kowasti, mutta hän kärkei heidän wilojansa, ja koki hiljaisuudesa ojaasta niitä. Ehdollisia pahoja tekoja ainoastansa hän kowin nuhteli; erinomattain sanoi hän uskin Phariseuxille kowan totuden, sillä hän tiesi heidän ulkokul-

latuixi, ja wiettelewän yrinkertaisia kansaa. Sentähden he myös wihaisit händä, ja egeit händä tappa, sen siaan kuin heidän piti paranevan. Mutta yhteinen kansa sitä vastaan, ja monda taitawaa arwollistakin Judalaista, rakastit händä sitä enemmän, semmingin koska moni hänen ihmetöistänsä saatettin uskomaan, hänen olewan totisen Messiazen.

Muistutus.

Jesus on tosin niinkuin meidän Lupa-
stajamme tehnyt aiwan paljo maan päällä,
senkaldaisia töitä, joisa en me taida hänen
muotoisixensa tulla; mutta pyhitetyssä mielesä
ja kuuliaisudesä, Laimallista Isää kohtan, me
taidamme ja tarwitemme händä seurata. Niin
ystäwällinen ja rakas, niin kiwas kuzumise-
sansa, niin hywintekewäinen, nöyrä, sowelias
ja karsiwäinen, kuin hän oli, niin tule myös
meidän ahkeroita olla. Kyllä se on tosi, et-
temme taida siinä niin pitkälle tulla kuin hän;
mutta meidän tulee pyrkiä, päästä händä niin
lähes, kuin Jumalan armon kautta mahdosti-
sta on. Sentähden tarwite meidän ahkerasti
tutkia Jesuksen elämätä, tullaxemme tunde-
maan oikein hänen korkean esimerkkinsä; ja
mitä me hänestä oppinet olemme, sen pitä
meidän laikesa tekemisessä ja jättämisessä sil-
mäim me edessä pitämän, ja ahkeroiseman toi-
meen saatta.

38. Jesuren Wiholliset.

Waikka ei meidän Wapastajamme mitään pahaa tehnyt, wan paljasta hywää, ja ei yhtä syndistä ajatustakan hänen sydämesänsä ollut; niin oli hänellä kuitengin monda wihollista. Enin osa Judalaisten opettaista, kuin suuresa armosa pidettiin, oli hänen wihollisiansa, sillä hän nuhteli heidän wäärää uskoansa, ulkokullaisuttansa, ja pahaa elämäntänsä; waaroitti myös Kansaa karttaman heidän wietellystensä. Phariseusten lahkokunda oli se woimallisin. Ne oli ihmisiä, kuin ulkonaisesti osotit suuren pyhyden muodon, niin että kaikki ihmiset kagelit heidän päällensä, mutta ihe työnsä olit he ne kaikkein jumalattomimmat. He waadeit, että ihmisten aseturet turhisa asioisa, joita ei Jumala ollut kääsenyt, piti niin wisusti noudatettaman, kuin Jumalankin lait. Esimerkixi: Että paastottaman piti wisillä ajoilla; että ennenkuin ruale mendin, piti kädet, istuimet, ruoka- ja juoma-astiat, määrätyllä muodolla puhdistettaman; Pyhä päiwänä ei pitänyt saaman otta tähtäpäätä, eikä syöda, käydesä pesson läpi. He, ehkä kuinga kowa nälkä olis ollut, sen tähden että kaikki työnteko Sabbattina oli kielitty. Senkaldaisten säätyen pitäminen, oli heidän mielestensä erinomainen Jumalan palwellus. Ja kuin he jotakin hywän muotoista teit, niin he teit sitä sen päälle, ainoastans että yrinkertaiset ihmettelis ja ylistäis heitä.

Lahjoja köyhille, esimerkiksi, he jagoit julkis-
 sa paikoissa, että he kaihilda nähtäisin. Usein
 asetit he itsensä aivoimelle kadulle rukoile-
 maan, että ihmisten piti ajatteleman: mikä
 pyhä kansa tämä lienekin! Mutta juuri tä-
 män pyhän kansan ei käynyt tunnoille, tärkein-
 dä wääräyttä harjoitta. He ryöstit tawaran
 keskeilda ja orwoilda; he olit täynnä wiet-
 kautta ja jumalattomuutta, eikä tahtonet ko-
 skan tietä oikeudesta, köhtydestä eli armah-
 misesta. Jesus, kuin tunsi heidän, nuhteli
 heidän kavaluttansa, ta waroitti muita ka-
 wahutamaan igiänsä tästä pahasta kansasta, et-
 tet he wietelläs heidän tekopyhydeldänsä, wan-
 ahkeroisit puhtammasta Jumalisudesta. Mo-
 ni ymmärsi Jesuxen opin oikeaksi ja kuuldeli
 händä halullisemmasti, kuin muita Kirjanop-
 peneitä, jotka puhuit sanankuulioillensa pal-
 jaisista ulkonaisista tawoista. Nämät ulkokul-
 latut Phariseuret ja Kirjanoppinet, rupeisit
 sentähden wihamaan Herraa Jesta, pyysit
 tehdä hänen myösk wihattawaksi yhteiseldä kan-
 salda, ja egeit tilaa tapparensa händä. J-
 limmäiset Papit ja muut Judalaisten päämie-
 het, ei ollet paremmat. Ei he woinet sitä
 karsia, että kansa noudatti Jesta. Jos hän
 olis luvannut wapahda heitä Romalaisten wal-
 lasta, ja tehdä heitä rikkaksi, kyllä he sitten
 mielellänsä olisit hänen uskonek. Mutta ettei
 hän mitän sentkaldaista toinda pitynyt; niin
 sanoit he hänen waaralliseksi ihmiseksi. Kyllä
 he hänen ihmeensä näit, ja täydyi tunnusta,
 ettei

ettei yksikään ihminen omasta voimasta sentkäl-
 laisia töitä taida tehdä; mutta että he kerran
 olit päättäneet, saatta händä epäluulon ale,
 niin he sanoit hänen näitä ihmeitä tekewän
 pahain hengen päämiehen avulla. He eheit-
 myös monella tavalla, saadarensa hänen tä-
 siinsä, ja jongun warjon alla tapparensa hä-
 nen; mutta Jesus wältti heidän wäijymisen-
 sä. Ei he myös ikänäns olis händä täsiinsä
 saanet, euei hän wihdoin wapaasti olis isian-
 sä heille andanut. Hän oli myös juuri mail-
 maan tullut, kuolemaan ihmisten syndein tēho-
 den, ja jo aikaa ennen ilmoitti hän Opetus-
 lapsillensa, että se katkerin kuolema oli hänen
 edesänsä. Mitä siis hänelle tapahdui, sen hän
 jo edellä hywin tiesi.

Muistutuksia.

Judalaisten seasa oli vielä yksi toinen
 merkittäinen lahkokunda, nimittäin Saduseu-
 ret. Nämät ei uskonet yhtälän ylösnousemi-
 sta kuolleista olewan, ei tulewaisista elämätä
 kuoleman jälkeen, ei maroa eli rangaistusta
 toisessa mailmassa. He sanoit, että hyvä elä-
 mä palkitan tässä mailmassa rikkauksella, kun-
 niassa ja hywillä päiwillä, mutta pahus ran-
 gaitaan köyhyydellä ylönpäällä ja muulla kār-
 simisellä. Tämä oppi oli korkeille ja rikkaille
 otollinen; sentähden myös sentkäläiset enem-
 miten tätä lahkokundaa noudatit. Kyllä Pha-
 riseuret uskoit ja opetit ylösnousemisesta ja i-
 jankaitkista elämätä; mutta että he yhtä hy-
 wäk

wää olit kavalialia ja pahoja, ja wiettelit kansaa ulkokullaisuteen, niin ei he paljo enemää hyödyttäneet. — Koska sillä wiattomalla ja rakastettavimmalla **J**esuxella oli niin monda wihamiestä; niin ei ole ihme jos wogat ihmiset nytkin wihattawizi tulewat. Tosi se on, että mailma on usein tiittämäisin; mutta ei se mahda estä meitä hyväää tekemästä; paljo wähemmin mahdamme pahaa pahalla koostaa. Ei se ole häpiä, wan paljo enemmän suurin kunnia, että me **J**esuxen esimerkin jälken annexi annamme, ja teemme niille hyväää, jotka meitä wastan rikkowat.

39. **J**esuxen viimeiset puhet ja työt, hänen kärsimisensä ja kuolemansa edellä.

Niin kuin yri rakas **J**esä kuolttuansa jättä lapsensa hyvästi, vielä lopulla anda heille hywia neuvoja ja jättä heidän Jumalan armon ja murhen pidon alle; niin teki myös **J**esus, kuin hänen kuoleman kautta piti **D**epetuslapsistansa erkaneman. Lapsset! sanot hän, en minä sillen kauwan teidän tykönäanne ole. Minä annan teille lopulla tämän, käskyn, että te rakastatte toinen toistanne, niin kuin minä teitä rakastin. Siitä pitä kaikkein, teitä minun opetuslapsixeni tundeman, jos te kessenäanne rakkauden pidätte. Koska minä olen

len teistä erinnyt, niin pahat ihmiset viha-
 wat, wainowat ja sortawat teitä. Mutta pi-
 täkät hywä oma tundo, ja lohduttakat itsenne
 sillä, että te totuuden tähden kärsitte. Uskokat
 Jumalan päälle, ja uskokat minun päälleni.
 Ja kuin ei ihmiset enä woi kärsiä teitä mail-
 masa, wan uhkawat tappa teitä, niin tietkät
 minun jo walmistanen teille sian taivasa, jo-
 hon minä nyt menen, mutta tähdon aikonan-
 sa nouta teidän maasta, että teidän iänkäit-
 timesti pittä oleman siinä autuasa asumisessa, jo-
 sa minä olen. Sillä wälillä minä annari
 teille minun siunauzeni. Ulkat murheelliset e-
 li pelkurit olko; minun Isäni itse rakastaa
 teitä; ja ei anna teitä ylö. Seuratkat mi-
 nun esimerkkiäni; minä woiuin mailman. Näi-
 tä ja paljon muita hän puhui heille lohdutus-
 yxi, ja wihdoin annoi heidän, ja kaikki kuin
 wastakin piti hänen päällensä uskoman, Tai-
 wallisen Isänsä halduun, sydända liikutta-
 waisessa rukouksessa. — Hän meni nyt Opetus-
 lastensa kansa Jerusalemiin, pääsiäis juhla-
 le ja kärsimään, mitä hänen edesänsä seisoi.
 Mutta ensin tahdoi hän vielä kerran syöda
 pääsiäis lamban heidän kansansa, joka oli
 Judalaisten tapa, määrättynä päiwänä joka
 wuosi, heidän lähtemisenä muistori Egyptistä.
 Sitten kuin hän oli andanut sen walmista,
 lammas oli paistettu, leiwää ja wiinaa wal-
 miiksi pandu, meni hän ehto puolella Opetus-
 lastensa kansa sinne. Tämä oli se wiimmei-
 nen ehto, hänen kärsimisenä edellä. Mutta

ei hänen Opetuslapsensa tiennet, että se oli wiimmeinen kerta kuin he söit Mestarinsa kansa; hän ilmoitti sen heille, näillä sanoilla: Minä olen sydämeistä halainut yödä tämän ehtollisen vielä kerran teidän kansanne, ennenkuin minä kärsin. Ja kuin hän, Juda-
laisten tawan jälkeen, annoi juoma astian käydä ymbärins, sanoi hän: Tämä on wiimmeinen kerta, kuin minä juon wiinapunn hedelmästä; mutta Jumalan waldakunnasa me saamme toinen toisemme jälleensä lohdella. —
Tämän Ehtollisen jälkeen, koska hän vielä istui pöydässä, ja piti kansapuhetta Opetuslapsensa kansa, teki hän yhden asian, kuin paljon heidän sydändänsä liikutti. Hän otti nimittäin, siitä leiwästä kuin jälillä oli, murssi sen kappaleiksi, siunaisi, ja kuin hänen piti sen jakaman heille, sanoi hän: Tämä on minun ruumini, joka teidän edestänne murretan, se on, haavoitetan ja kuoletetan; otta-
kat se ja syökät minun muistoreni, ettette minua unhotais. Sitten täytti hän kalkan wiinalle, annoi sen ymbäri ja sanoi: Tämä on minun wereni, joka monen edestä wuodatetaman pitää, syndein anderi andamisery; otta-
kat ja juokat se minun muistoreni. Sillä tawalla asetti Jesus Ehtollisen, josa hän nyt-
kin alati anda meille ruuminsa ja werensä, wahwistarensa meidän uskomme ja hengellisen elämämme. Apostolit ja ne ensimmäiset Christityt uudistit usiammin tämän pyhän toi-
mitu-

mituxen, kuin nyt Christityin seasa tavallinen on.

Muistutuksia.

Meillä on suuri syy, usein hartaudella nautita tätä JESUYEN kuoleman muisto-atriciaa; sillä hän on meidän paras hywäntekijämme, Opettajamme ja Sowittajamme, kaiken ilon ja autuuden lahjoittaja. — Niin sydämellisesti, uskollisesti ja laakkamata kuin JESUS omiansa rakasti niin tule myös meidän omiamme rakasta. JESUS oli kaikkein ihmisten yhteinen hywäntekijä; hän oli myös se wilpittömin ja pysyväisin ystävä. Se opetta meitä rakastamaan kaikkia ihmisiä, ja olemaan uskolliset ja pysyväiset rakkaudesa. Mutta meidän rakkaudemme pitää oleman pyhitetty; sillä se yhdistys kuin on pahantapaisten ihmisten välillä, ei ole ystäwydexi nimitettävä; sillä se käändy wihdoin wihaxi ja lateudexi, ja tuotta kaiketiin kerran onnettomuden.

40. Christuxen Kärsiminen Gethsemanesa.

Ghtollisen jälkeen meni JESUS opetuslastensa kanssa Jerusalemista ulos Oljymäelle, kuin oli läsnä kauvungia; siellä oli Maantalo kuin kuguttin Gethemane, josa hän usein Opetuslastensa kanssa oli yötä. JESUS tiesi kaikki mitä hänelle siellä tapahtuman piti, ja oli jo

edellä sitä ilmoittanut Opetuslapsillensa. Judas Iskariot, yri heistä oli ottanut sen häpiällisen neuvon, että hänen piti Herransa, vihollisten käsiin petoarella jättämän. Kaban ahneudesta tarixi hän igensä sitä tekemään, ja Olimmäiset Papiit lupaisit hänelle turhan hinnan siitä. Kyllä JESUS kowiästi olis tainut heidän neuvonsa estä, jos ei hän wan olis mennyt siihen paikkaan, josa he olit päättäneet käsittä hänen. Mutta hän tiesi, aikansa lähestymän, jona hänen piti, Isänsä tahdon jälkeen, kärkimän ja kuoleman ihmisten edestä; sentähden meni hän mieluisesti sinne. Siellä tuli hänen päällensä kaubia tuskka. Hän eritani Opetuslapsistansa, ja rukoili näin: Minun Isäni, kaikki owat sinulle mahdolliset; jos mahdollinen on, niin ota pois tämä katkera malja minulda, ja lievitä minun tuskani; tapahduksen kuitengin Sinun tahtos, mutta ei minun. Se sielun ahdistus kuin hän siinä kärsi, oli niin hirmuinen, että se saati hänen werta hikoilemaan. Mutta yri Engeli ilmannui, kuin rohwaissi händä. Hän kertoi wielä toisen kerran rukouyensa Isänsä tygö, ja tuli wihdoin kuulturi, ja hänen tuskansa liewitetyri. Hän oli nyt walmis kärkimään kaikki, mitä hänen Isänsä tahdoi hänen päällensä panna, ja odotti rohkiasti sitä hetkeä, jona hän piti kiinni otettaman.

Muistutuxia.

JESUXEN pettäjän Judaren esimerkki o-
sotta,

sotta, mitä kauheita pahoja tekoja rahan ah-
net ihmiset taitavat tehdä. Lotta Judaxesa
mahdoi jotakin hyväkin olla, sillä muutoin ei
JESUS olis händä Opetuslapsensa ottanut;
mutta hänen ahneudensa wei hänen tekemään
sen kauhian työn, että hän turhan rahan täh-
den, petti parhan hyväntekijänsä, opettajan-
sa ja ystävänsä. Jos sinä tunnet kiusauren
luvattomaan voittoon eli petoseen, niin sei-
so kohta sitä vastaan; sillä jos sinä kerran sii-
hen syndiin suostut, niin se tulee aina wäke-
wämmäksi, ja sinä langet yhdestä synnistä toi-
seen. Muista Judaxen kauhiata loppua. Ra-
han pyynnös sowaisi kauwon hänen ymmärry-
yensä, ja nufutti hänen tundonsa. Mutta
wihdoin se heräis, ja wei hänen epäilyeen,
Kyllä tundo ajari nufutta taitan; mutta ai-
tonans se heräjä, ja kirkwendele sitten sitä e-
nemmin, muutu myös usein epäilyyxi.

41. JESUS tutkitan isosa oikeudesa.

Koska JESUS oli tustkin selinnyt tuskastansa,
niin tuli yri joukko, jonga Olimmäiset
Papit ja Judalaisten Päämiehet olit lähettä-
net, händä kiini ottamaan. Judas Ischariot
oli heidän johdattajansa, ja osotti sen paikan,
kusa JESUS oli. Kuin Opetuslapset sen jou-
kon näit, peljäsivät he sängen kowin; mutta
JESUS meni pelkämättä heitä vastaan, ja kysyi
sota,

sotamiehildä, keta he ekeit? **J**esusta Nazarethistä, sanoit he. Siihen vastais **J**esus roh-
 tiasti: Minä olen se sama. Hämmästyystä he
 astuit takaperin, ja langeisit maahan; mutta
 hän kertoi vielä sanansa, että hän oli **J**esus
 Nazarethistä, jota he ekeit. Sitä hän laik-
 kiansa pyysi, että hänen Opetuslapsensa piti
 saaman mennä rauhassa, niin hän tahdoi i-
 kensä heidän käsiinsä anda. Petari tahdoi
 miekalla varjella Herransa; mutta sen hän
 kielsi, ja sanoi, ettei hän ihmisten apua tar-
 winnut. Sillä jos hän tahdois päästä vihollis-
 listensa käsistä, niin ei hän muuta tarwinnut,
 kuin rukoulla **J**hänsä, niin hän olis lähet-
 tänyt hänelle 12 sotajoukkoa Engeleitä varje-
 lemaan häntä; mutta sillä tavalla ei tulis
 täytetyxi, mitä Raamattu Messiasesta ennen
 sanonut oli. Näitä hänen puhuisansa, ylönn-
 annoit Opetuslapseset hänen ja pakanit; mutta
 hän vapasti annoi ikensä sidotta ja pois wiet-
 tä Raupungiin. Siellä hänen vihollisensa
 Papit ja Judalaisen Ylimmäiset jo olit ko-
 roonhundet, ja kessenänsä neumoja pitänet, kuin-
 ga heidän piti ylönnandaman hänen Romalai-
 sen Maanherran duomita. Siellä tuotin e-
 des wääriä todistaita häntä vastaan, mutta ei
 niiden todistuyet wastausta tarwinnet; **J**esus
 waikeni, sillä hän tiesi, ettei sitä olis toteldu,
 jos hän olis wastaannutkin puolestansa. Wih-
 doin sanoi Ylimmäinen Pappi: Minä wan-
 notan sinua elävän Jumalan kautta! sano
 tundes päälle, jos olet Messias, Jumalan
 Poika?

Poika? **J**esus vastais: Minä olen, ja teidän pitä myös tietämän, että te Ferran saatte nähdä minun tulewan pilwisa Jumalan istuimella. Silloin Olimmainen Pappi rewäis waattensa, ja sanoi: Hän pilkkaa Jumalata; mitä enä todistusta me tarwigemme? Te olette ike kuullet pilkan hänen omasta suustansa; mitä te luulette? Niin he kaikki duomihit hänen wi Kapääxi kuolemaan, että hän Jumalan pilkkaaja oli. Ja kohta kuin tämä duomio oli langetettu, rupeis se vlytetty kansa pilkkaamaan händä. He syljesselit hänen kaswoinsa, peitit hänen silmänsä, löit händä nyrkillänsä ja huusit: arwa meille **C**hriste, kuka sinua löi? Mutta ei **J**esus heidän haukkumiseensa wastannut, wan kannoi kaikki kärsiwäisesti.

Muistutuksia.

Se on kohtullista, että me sydämmestä kiitämme meidän Wapahtajaamme, kailen sen waiwan edestä kuin hän meidän tähtemme kärsinyt on. Mutta se paras kiitollisuus händä kohtan on se, että me uskottisesti ja wilpittömästi noudatamme hänen käskyjäänsä.

Jesus meni pelkämätä wihollisiaan wastaan, sillä hän tiesi, sen olewan Jumalan tahdosta, että hänen piti heidän käsiinsä joutuman. Jos mielläkin hywä omatundo ja puhdas asia on, niin me taidamme rohkiat olla kailisa wastoinkäymisissä. Ei meidän wiholli-

femme taida pidemälle meidän kansamme men-
nä, kuin Jumala sallii.

*J*esuxen esimerkin jälken tule meidän ai-
konansa puhua ja waiketa; mutta siihen tar-
witan paljon wiisautta, jota meidän pitä op-
piman taitawilda ihmisildä, koettelemuksesta ja
harjoituksesta.

Koska me wiattomasti kärsimme, niin mui-
stakamme *J*esusta; händä sulmittin Jumalan
pilkkejaksi, mutta hänen wiattomuudensa tult
kuitengin walkeuteen. Ja niin pitä myös
meille tapahtuman.

42. *J*esus Duomitan Pilaturelda.

*J*udalaiset seisoi Romalaisen *E*siwollan alla,
sentähden ei he tohtinet ike *J*esusta kuo-
letta, wan täydyi ylönnanda hänen Romalai-
sen Maanherran halduun, jonga nimi; silloin
oli Pontius Pilatus. Hän oli tosin pakana
ja wääröden tekiä, mutta täällä erällä paljo
tunnollisempi kuin Judalaiset, jotka olit kuo-
leman duomion. *J*esuxen yläzi langettanut.
Tämän miehen tygö toiti he *J*esuxen warhain
aamulla, ja pyysit händä andamaan surmata
*J*esuxen. Pilatus tahdoi kuitengin ensin tie-
tä hänen rikorensa; mutta hawaisi kohta hei-
dän puhefiansa, ettei heillä ollut yhäkän pa-
haa.

haateloja kannettamaa hänen päällensä. Ja
 kuin hän kovemmin heittä tuttei, sanoit he:
 Tämä J'Esus on vaarallinen mies, joka teke
 Kapinoita, ja yllyttä Kansan Keisaria vastaan;
 sanoo myös, ettei Romalaisille pidä weroa ma-
 yettaman. Pyhykäisessi: hän teke itsensä Ku-
 ningaxi, jota pitäis kuuluttaman. Tämä kan-
 ne oli kowa, mutta sula walhe. Pilatus tut-
 tei J'Esusta wiskummin ja kysyi, jos hän oli
 Judalaisten Kuningas? J'Esus wastais: O-
 len; mutta selitti kohta, ettei hänen waldakun-
 dansa ollut tästä mailmasta; sillä jos hänellä
 maallinen waldakunda olis, niin hänen pal-
 weliansa olis sotinet hänen puolestansa, ettei
 hän olis vihollistensa käsiin joutunut. Pila-
 tus hawaihi kaikesta puhesta, että he olit ko-
 konansa walhesa, ja löysi J'Esuxen warsin
 wiattomaxi; tahdoi myös päästää hänen wa-
 paaxi; mutta Judalaiset huusit suurella kii-
 waudella että hänen piti andaman naulita hä-
 nen ristin päälle.

Sitten Pilatus annoi J'Esuxen ruoskila
 mereen asti. Hänen sotamiehensä pillkaihit
 händä; wäänsit orjantappuroista kruunun, ja
 painoit sen hänen päähänsä; puit hänen y-
 lönsä punaisen kaapun, Kuningallisen pugun
 werosta; annoit ruowon hänen kateensä wal-
 dikkan siaan, ja siinä muodosa kumarait pol-
 wiansa hänen edesänsä, ja sanoit: Terwe!
 Judalaisten Kuningas; he syljesselit myös hä-
 nen kaswoillensa, temmaissit ruowon hänen kät-
 destän.

destänsä, ja löit sillä hänen päähänsä. Tämän kaiken salli Pilatus, sillä hän toivoi, Judalaisten sitä taipuvan, sitä paremmin suostumaan siihen, että hän päästetäis vapaaksi. Sitä warten wei hän *Jesus*en ulos, ja liuttarensa heittä armahamaan händä, sanoi: Rakokot ihmistä! mutta he huusit kiwammin: Ristinnaulige, ristinnaulige händä. Ei Pilaturella wieläkän halua ollut, suostumaan siihen julmaan anomiseen; mutta Judalaiset huusit: Jos sinä hänen päästät, niin ett sinä ole Keisarin ystäwä; sillä hän on kapinan nostaja ja asetta igensä Keisaria vastaan. Koska Pilatus tämän kuuli, pelkäis hän Judalaisten kandawan hänen päällensä Keisarin tykönä, ja että hänen piti wiralda pois pandaman. Hän istui sentähden duomio istuimelle, ja langetti sen päätören, että *Jesus* piti ristinnaulittaman; mutta todisti wielä kerran julkisesti, igensä wiattomaksi sen wanhurstan miehen kuolemaan.

Muistutuxia.

Walhe panetus ja wädrä todistus owat kauhista waiset synnit häwidäiset ihmiselle, ja tuottawat surkiat waiikutuxet. *Jesus*en wihoilliset olit aikonansa oppineita ja arwosa pidetyitä ihmisiä; mutta nyt jälistä päin heittä kauhikutan, niinkuin walhetteliota ja wädrärinteliditä. *Jesus*en he saatit ristin päälle, mutta teit igellensä suuremman wahingon, ja sait myös palkan pahudensa jälkeen.

Pilkata sitä kuin waiwatan, jota pidäis lohduttaman, se on järjetöindä ja luonnotoindä; mutta joka häwäistystä ja pilkkaa taitaa hiljaisuudessa kuulla, sillä on todella urholinen sielu. — Raikisa asioisa tule meidän tehdä lain ja tunnon jälkeen, jos meillä vielä wahingokin siitä olis peljättäwä. Se joka toimituksiansa enemmän omaa hyvänsä kagoo, kuin oikeutta ja totutta, se pian tulee törkiämbiä rikoxia tekemään; niinkuin Pilaturin esimerkki osotta.

43. Christuren Ristinnaulitsemisen, Kuolema ja hautaminen.

Jesus wietin nyt ulos kuoletetta, ja täydy itse kanda ristin puun surmaus paikkaan, johon hän ripustettaman piti. Hänen kansansa wietin myös kaxi pahointekijät ristinnaulilta. Se paikka ei ollut kaukana Raupungista, ja kuttin Golgata eli Pääkallon paikayi.

Siekkä **J**esuren waattet pois riisuttin, ja hän nauloissa ristiin kiinni hakattin, käsistä ylöspäin molempiin päihin poikki puuta, mutta jalat pääsyyryten alaseen päähän ristiä naulittin. Weri wuosi hänen pyhästä ruumiistansa; ja kuin hän kärsi ne kauhiammat kiwut, rukoi hän wihollistensa edestä näin:

Jä

Isä anna heille anderi, sillä ei he tiedä mitä he tekewät.

Sangen paljo kansaa oli lähtenyt Rautapungista, kakelemaan, kuinga hän kuoletettaman piti, joiden seasa myös olit Ulimmäiset Papi, ja muita arwosa pidettyitä ihmisiä. Nämät olit niin julmia, että he wieläkin pilkkaisit händä; sitä teit myös Sotamiehet. Ne kaxi pahointekiätä, kuin hänen kansansa ulos wietin, ristinnaulittin myös, yxi hänen vihtialle, toinen wafemmalle puolellensa. Yxi niistäkin pilkkaisi JEsusta, ja sanoi: Jos sinä olet Messias, niin auta igiäs ja meitä. Mutta toisella oli parempi mieli. Hän oli ilman epäilemätä kuulut puhuttawan JEsusen wiatomudesta ja suurista tbiistä; sentähden hän nuhteli sitä toista, ja sanoi: Etkö sinäkin pelkä Jumalata, joka samaa rangaitusta karsit? me olemme sen ansainet, mutta ei tämä mitäkän pahaa tehnyt. Sitten käänsi hän itsensä, niin paljon kuin hän ristin päällä taiti, JEsuseen päin, ja sanoi: Herrä muista minua, koska tulet waldakundaas. Siihen JEsus wastais: Juuri tänäpäiwänä pitä sinun oleman minun kansani ilon seasa. Mahdoi tämä suloinen sana paljon huojenda hänen kiipujansa.

Sen kansan paljouden seasa kuin JEsusen ristin ympärillä seisoi, hawaihi hän myös Mitinsä Marian, ja sen rakkain opetuslapsensa

sa Johanneksen. Se kävi hänen sydämellensä, että hänen Äitinsä nyt piti turvattomaksi jäämän, sentähden piti hän vielä murhetta hänestä, ja sanoi: Maria! katso tämä on sinun Poikas kaakhtain sillä Johanneksen päälle; Ja Johannekselle sanoi hän: Tämä on sinun Äitisi. Hän tahdoi sillä sanoa: Johanneksen pitää tästä edes niin murhetta pitämän Mariasta, kuin hän olis hänen oma Äitinsä. Hän teki myös sen, otti Marian kohta tykönsä, ja holhois händä kuoleman asti. — Kuusi hetkeä rippui JESUS ristin päällä, hirmuista waiwoisa. Wihdoin lähestyi hänen elämänsä loppu, ja hän suusi: Se on täytetty. Kohta sen jälkeen sanoi hän: Isä! sinun Kaunis annan minä hengeni. Ja kuin hän sen oli sanonut, kallisti hän päänsä, ja annoi hengensä.

JESUXEN rippuisa ristin päällä, ennen kuin hän kuoli, tuli pimeys maan päälle, niin kuin yösydännä, jota kesti kolme hetkeä. Sitte kuin hän kuollut oli, tapahduti niin kowamaan järitys, että kalliot halkeisit. Templissä repeisi yri paru esirippu kahtia. Kuolleitten haudat aukeni; ja kuollet kuin niissä maanet olit wirkoisit, tulit Christuxen ylös nousemisen jälkeen edes, ja ilmannuit monelle. Se kansa kuin oli mennyt kakelemaan, peljästyi kowin, löit rindoinsa, ja palaisit hämmästyriä kaupungiin. Niin wäkewästi myös niiden sotamiesten päämies, kuin JESUXEN ristin nau-

stinnauligit, tuli liikutetuksi, että hän julkisesti todisti: Totisesti oli tämä wanhurkas Mies; Hän oli Jumalan Poika. — Jumalan erinomaisesta siunauksesta se tapahtui, että Jesus kunnialla haudattiin. Joseph Arimatista, yri rikas ja arvollinen Raadinherra, joka salaa oli Jesuren ystävä ja opetuslapsi ollut, anoi ja sai Pilatuksesta luvan, haudata Jesuren ruumin. Siihen tuli myös Nikodemus, ja toi kalliita yrttejä, joilla Jesuren ruumis liinawatteseen käärittiin. Muutammat waimot ja muut Jesuren ystävät, olit myös läsnä ja kagelit, kvinga Jesus haudattiin. Josephilla oli siinä läsnä Vrttitarha, josta hän äsken oli andanut kalliioon hakata uuden haudan, johon ei yhtään ruumista vielä pandu ollut. Siihen he Jesuren ruumiin lastit, ja wieritit suuren kiven sen ovelle.

44. Jesuren ylösnouseminen ja taivaaseen astuminen.

Ne Ulunmäiset ja Pappain Päämiehet, kuin olit saanet Jesuren ristini päälle, pyysit Pilatusta panemaan wartioita Jesuren haudalle; sillä he sanoit hänen luvannen jällen-sä ylösnosta kuolleista; ja nyt taidais hänen Opetuslapsensa tehdä sen petoren että he menisit yöllä ja wiesit pois sen kuollen ruumin,
ja

ja sanoisit sitten hänen nosnen ylös. Pilatus annoi heille wartiat, ja sivi wihimmäxi, niin he lukkii kiven sinetillä. Mutta wiisaat olewanansa, olit he warsin täbmät; sillä juuri nämät toimet, wawiwit JEsuyen ylösnousemisen wihiiden. Kolmandena päivänä hänen hautamnsensa jälkeen, tuli Engeli taimaasta, maan järistyren kansa, wieritti kiven pois haudalda, ja istui sen päälle. Haudan wartiat peljästyit, juorit wapisten kaupungiin, ja ensimmäisewi julistit sen syndisille autuallisen sanoman, että JEsus oli ylösnosnut.

Sen jälkeen ilmoitti igensä JEsus opetuslapsillensa monda kerta elämänsä; ja he tunsit wihiisi hänen sivi sillä hän puhui heidän kansansa, selitti heille P. Raamattua ja osotti, että JEsuyen niin piti kaikki karsimän ihmisten hywäxi. Moni ei tahtonut aluunsa sitä uskoa; mutta hän ilmoitti igensä niin usein heille, että se olis järjetöndä ollut, enä sitä epäillä. Yxi niistä kuin kauwimmin estelit uskomaasta, oli Thomas; mutta kuin JEsus näytti hänelle, ne ristin päällä nauloilla läwistetyt kätensä ja jalkansa, ja leihällä awatun kylkensä, ja annoi hänen pistä formensa niihin, niin ei hän enä epäilyt. Opetuslapset julistit tämän iloisen sanoman aina enemmin, ja sitä enemmin kokoonnui ihmisiä hänen tygönsä, joille hän igensä ilmoitti. Hän wiwvi vielä 40 päivää ylösnousemnsensa jälkeen maan päällä.

Olymälle lähes Jerusalemiä, ja käästi heidän wiipymään siinä Raupungissa, siihen asti että he saivat Pyhän Hengen lahjan, sanoivat myös mitä ihmeitä heidän sillä voimalla tekemään piti. Hän käästi heidän sitten menemään kaikkeen maailmaan, ja siellä julistamaan Jesuren tötä ja oppia; ja kuin he niin olivat neuwonet ihmisiä, käästi hän kasta heitä Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Se kuin uskoo, sanoo hän, ja anda itsensä kasta, se tulee autuaksi, mutta se kuin ei uskoo, tulee kadotetuksi. Opettakat ihmisiä pitämään kaikki mitä minä teille kääsenyt olen; ja tietkät, että minä olen teidän kansanne, joka päivä maailman loppuun asti. Wihdoin nosti hän käänsä heidän yligensä, ja siunais heitä; sen jälkeen piiritti hänen walkia pilwi, ja hän nostettiin heidän nähtensä ilmaan; he kagelit hänen peräänsä, (siihen asti että hän katois heidän filmistänsä. Mutta heidän kagellesansa, näkvi heille kaxi Engeliä ihmisen muodossa, walkeisa waatteisa, jotka sanoit heille: Te Galilean miehet, mitä te seisotte ja kagotte tawaseen? Tämä Jesus joka teillä ylös otettiin tawaseen, on tulewa samasa kunniasa, kuin te hänen tawaseen menewängin näitte. Ja kuin he pois mennyttä ystäwäänsä rukoillet olit, palasit he iloiten Jerusalemiin, odottamaan sitä lahjaa kuin hän heille luvannut oli.

Muistutuxia.

Jos Jesus olis niinkuin muut ihmiset,
 jää.

ikänyt hautaan, niin ei hänen Opetuslapsensa, en myös me olis tainet uskoa hänen päälensä. Sillä hän oli luvannut Opetuslapsilensa, palaita kuolemansa jälkeen vielä tähän elämään, neuwomaan heitä muutamista asioista, joita ei he siihen asti tainet käsittä. Ellei hän nyt olis sitä tehnyt, niin he olisit pitäneet hänen senkaltaisena ihmisenä, joka alkoi suuren työn, mutta ei woinut sitä täyttää. Niin olis sitten JEsuxen työt ja opetyet pian unhotukseen tullet, ja ei alkuaan Ehristin uskosta enä löytyis. JEsus on myös ylös nousemisensa kautta kuolluista osottanut, että toinen elämä kuoleman jälkeen on odotettava. Ja se oppi ijankaikeudesta elämästä, on paljon painawa jokaiselle järjelliselle ihmiselle; Sente tähden myös JEsuxen ylös nousemus oli niin kallis kappale, kaikisa Apostolein kirjoisa ja saarnoisa.

45. Pyhän Hengen Wuodattaminen.

Pian JEsuxen lupaus täytettiin. 10 päivä JEsuxen taiwaseen astumisen jälkeen, se on Heluntai päivänä, kuin sata ja karkymmendä JEsuxen Opetustasta oli kooza Jerusalemissa, yhdesä suuresa Salisa, Jumalissisa kansapuheisa ja hartaisa rukouyisa, niin kuului äkkiä humaus taiwasta, niinkuin wäkewä tuulispää, joka täytti koko huonen, josa

he istuit. He näit myös tulen liekkiä, kielden muodosa alas lassewan heidän päällensä, merkxi, että he nyt sait Pyhän Hengen woiman ihmeitä tehdä. He rupeisit kohta wieraita kieldä puhumaan, joita ei he ennen ollet oppinet; sen jälken kuin Pyhä Hengi sen nyt annoi heille. Silloin oli paljon kansaa wierastakin maista kokoondunut Jerusalemiin, Jumalaa warten. Ja kuin tämä humaus ja pauhu kuuluttiin, niin juoyi paljon kansaa, hämmästyynnä kokoon. He tyhmistyit vielä enemmän, kuin he kuulit näiden miesten puhuman wierasten maitten kieldä joka silloin suuta oli; ja ei tiennet mitä heidän sittä piti sanoman. Muutamat pahanelkiset ihmiset pilkkaisit heitä, ja sanoit heidän juopuneixi; mutta Petari astui edes julkisesti, osotti kuinga järjetöindä se pilkka oli, ja sanoi kaikkein kuulden: Jumala on herättänyt Jesuksen kuolleista, jonga Judalaisien Olimmäiset duomit ristinnaulitta. Me, hänen Opetuslapsensa, taidamme jokainen sen todista. Hän lupais jakaa meille nämät Pyhän Hengen ihmelliset lahjat, ja nyt hän on lupauksensa tähtännyt; te näette itse sen vaikutukset. Tietkät sentähden, että tämä JEsus, jonga te ristinnaulinnet olette, on se Messias joka teille niin kauwon aikaa jo ennen lumattu on. Koska Judalaiset tämän kuulit hämmästyit he, ja moni kysyi Petarilda ja muilda Apostoleilda: Miehiet rakkat weljet! sanokat, mitä meidän pitä tekemän? Siihen Petari wastais: Tehkät mie-

mielen muutos, uskokat JESUYEN oleman Mes-
siayan, ja andakaa itsenne kasta, niin teidän
syndinne annetaan anderi, ja te saatte P. Hen-
gen lahjan. Ja monda senkaldaista hywää
neumoa hän annoi heille. Ne kuin nämät neu-
mot vastaan otit, ja uskoit, ne hän kasti JE-
suyen Käskyn jälkeen. Ja sinä päivänä löyt-
tin kolme tuhatta ihmistä tunnustanen JESU-
yen oleman sen luvatus Wapahajan, ja tul-
len Christityi.

Muistutuxia.

Sen puhen muodon kansa, että Pyhä
Hengi sanotan vuodatetuxi, ymmärretän se
Christuxen työ, että hän jakoi Opetuslapsil-
lensa ja seurajillensa erinomaiset lahjat, suu-
ren tiedon ja uudet tundemiset uskon asioisa,
niin myös pelkämättömän sydämen julista-
maan hänen oppiansa.

Että Apostolit sait senkaldaiset erinomai-
set lahjat, sen osottawat he opetustensa, ih-
metöidensä ja kirjoitustensa kautta. Sillä sen-
kaldaista autuden oppia, kuin he saarnaisit,
ei ole yrikän ennen heitä tundenut eikä opet-
tanut; ja se olis myös meille tundematoim-
jos en me heidän kirjoistansa sitä sais oppia.

Se on järjetöin, kuin pilkka sitä, jota ei
hän ymmärrä; ja monella ihmisellä on kui-
tengin se paha tapa. Mutta he häwäisewät
itsensä, kaikkein taidollisten ihmisten edessä.

Koettele ja tutki ensin, ennenkuins duomiget ja häwäiset, ettes tarmigis häweta taitamatoinda menetystäs.

Se on hyvä merkki, kossa pahantapainen ihminen rupe yrimakaisesti kysymään: Mitä minun pitä tekemän, että minä paraturi tulisin? Kuinga igeni käyttämän, että wissammari ja onnettomasta tilastani auteturi tulisin? Se kuin totudesa sitä halaja, hän taita vielä auteturi tulla.

46. Kuinga Christuren Oppi maailmasa lewitettin.

Karitoistakymmendä Christuren Apostolia ja muut hänen Opetuslapsensa, julistit Hänen Oppinsa joka paikasa, ja asetit suuria Seurakundia Kaanan maassa ja muisa maisa. Usein heitä wainottingin; mutta ei se heitä peljättänyt totuden sanaa saarnamasta. Kossa ei ihmiset mielellänsä tahtonet anda igiänsä totudelda woitetta, niin täydyi Apostolitten usein ihmeitä tehdä, herättäyensä ihmisiä sillä ottamaan opetuksesta waarin, ja uskomaan, että he Jumalalda lähetetyt olit. He saattit sentähden sokeita näkemään ja kuuroja kuusemaan. Erinomattain taistit he paljalla kätten päälle panemisella anda ässen kasetuille taidon, puhua wieraita kieliä, ja muita ihmeli-

ihmellisiä lahjoja. Nämät ihmet olit siihen aikaan tarpeellisia, koska Kristus ja hänen oppinsa oli enimmästi vielä tundematon; mutta nyt ei niitä enä tarvita, kuin meillä Apostolein kirjoitukset ovat. Nämät kirjat ovat Jumalan erinomaisen toimen kautta kirjoitetut, sitä warten, että ihmisillä mailman loppuun asti olis wiisi tieto, siitä mitä Kristus ja hänen Apostolinsa opettanut ovat, ja mitä heidän senjälken tule uskoa ja tehdä, jos he autuixi tulla tahtowat. Ewangelisterit Mattheus, Markus, Lukas ja Johannes ovat kirjoittanut Jesuren elämäkerran ja merkisimmät puhut. Pawali oli se kiwain kaikista Apostoleista. Hän oli ennen yri kiukkuinen Jesuren wainoja, mutta tuli ihmellisellä tawalla saatetuixi uskoon Christuren päälle. Hän on kirjoittanut monda lähetyks kirjaa Christilisten Seurakundain tykö, ja niissä andanut syndisille autuallisia neuwoja. Petari, Johannes ja muut Apostolit ovat myös senkaldaisia lähetyks kirjoja kirjoittanut. Kaikki nämät kirjat, kuin kaikki yhteen kugutan Uuden Testamentixi, ovat alun kirjoitetut Grekan kielessä, niinkuin Wanhan Testamentix kirjat Hebrean kielessä.

Christus ennusti Judalaisille, että heidän Kaupunginsa ja Templinsa piti häwitettämän, ellei heidän pitänyt igiänsä parandaman ja totutta wassanottaman. Ja se uhkaus täytöttin; sillä Romalaiset woitit Jerusalemin

Kaupungin ja poltit Templin. Sukemattomat Judalaiset hukuit siinä; paljon myytin orjiksi ja loput hajotettiin kaikkeen maailmaan. Tästä olis Judalaiset kiviästi tainet ymmärtä, Christityin uskon olewan oikean; sillä siitä ajasta ei he enä tainet uhrata, koska ei se mualla luwastista ollut kuin Jerusalemissa. Mutta ensin osa heistä paatui, ja owat niin tähän päiwään asti. Kuitengin on se yri erinomainen Jumalan säännö, että hän on eroittanut tämän kansan kaikista muista kansoista maan päällä. Me näemme selkiästi Kuinga wisusti Jumalan uhkauret heidän päällensä täytetyt owat; sillä ne Judalaiset kuin vielä nyt maailmasa hajotetut owat, ne owat niiden onnettomain jälkeen jääneitä. Mutta ei meidän tule ylönkagoa eli wihata heitä eninkuin enimmiten tapastu. Christityin wääröden ja pahhan menon kautta, he enimmiten estetan wassanottamasta Christillistä uskoa.

Muistutuksia.

Apostolit olit totisesti ne samat kuin he sanoit igensä olewan, nimittäin Jumalan ja Jesusen käskyläiset. Sillä jos ei niin olis ollut, niin ei he niitä töitä olis tainet tehdä kuin he teit. Ei yrikan järjellinen ihminen taida sanoa, että he oman hyödytyyensä tähden olis walhetelut ja pettänet eli petetyt ollet; sillä jos he maallisia etuja olis eginet, eli wäärää asiaa ajanet, niin ei he ikänäns niin lauwon ja niin lujasti olis tainet tehdä ja

Eärskiä

Pärsiä Paikkia, kuin he kuitengin teit ja kärkeit, aina kuolemaan asti, Ewangeliumin tähden, ja wahwistarensa Christusen ylösnousemisen ja taivaseen astumisen.

Niiden päätarcoitus, kuin owat kirjoittanet Uuden Testamentin kirjat, on selkiästi se, että he Jumalan ja Jesuyen syndisten edessä korotaisit, kehoitaisit heitä pyhyteen, ja kärkeiswäisyyteen waiwoisa. Siinä tarcoitusesa tule myös meidän aina niitä kirjoja lukea.

Moni Christitty ylönlägo niitä kuin toista uskoa owat, waikka he ike häpiällisen ja laitettawan menonsa tähden owat paljo enemmin ylönlägottawat. Judalaista tule myös kunnioitta, koska hän hyvä ja kunniaslinen ihminen on. Ellei hän niin ole, nin tule händä surkutella, mutta ei pilkata eli panetella.

47. Elisäns Christin Uskon Historiaan.

Ne ensimmäiset kolme sataa ajastakaa Christuksesta, säilyi se Christillinen oppi niin puhdasna, kuin se Christuksesta ja hänen Apostoleildansa ilmoitettu oli, ja Christityt wietit enimmäsi senkaldaista elämätä kuin heidän oppinsa kansa yhten soweit. Pakanalliset Papit ja Keisarit wihaisit heitä, usein myös wainoitsit; sillä he näit, että se järjetöin pakanal.

Kanallinen Jumalitten palweleminen, joudui aina enemmin, ylönpäheeseen; mutta Christityt olit kaikisa kärsiwäiset. Walhella heitä soimattin suurixi pahantekisixi, mutta siwennessä he osotit igensä wiattomixi. Monda heistä pakanat hirmuifesi waiwaisit ja tapoit; mutta he kärselit kuoleman tytywäisellä ja urhollisella sydämellä, sillä he toiwoit parembaa elämätä tämän jälkeen. Kaikkein näiden wainoin alla, kuin Christityt kärselit, lewisi kuitengin heidän uskonsa ihmeellisesti, ja sekä Judalaiset että pakanet joukottain sen wafsan otit.

Sitten kuin Christityitä kolme sataa ajastaikaa oli wainottu Judalaisilda ja Pakanoilda, sait he wihdoin lewon; Koska Romin Keisari Constantinus, wafsanotti ja julkisesti tunnusti Christin uskon, vuonna 324 Christuxen syndymisen jälkeen. Mutta nyt rupeisit myöds Christityt luopumaan oikiasta puhtasta opista ja elämästä. Christuxen oppiin he lisäisit kaikkinaisia omiansa, eikä paljon luoja pitänet puhtasta sydämestä eli nuhtetomasta elämästä. Rupeisit palwelemaan Jumalata turhilla säädyyillä, ulkonaisella prameudella, ja ihe walitulla hartaudella. Käpensit kauniita kirkkoja, joisa ei Jumalata palweldu hengesä ja totufesa. Ennen kokoonnuit Christityt muisa huoneisa, ja olit kiawat Jumalifudesansa. Moni luuli Jumalifisuuden olewan tehdyn, paljassa rukoulemisella ja hengelli.

gellissä tutkistelemuksilla, ja jätit pois kaisen muun tarpeellisen ja hyödyllisen työntöön, erkantit pois ihmisistä, menit asumaan erämaihin ja kulutit aikansa tekopyhästä laiskudesta. Senkaldaiset kuguttin Eremitairi. Toiset panit itsensä asumaan yhdessä, wisseissä sitä warten raketuissa huoneissa, kuin kuguttin Luostareiri; Mies wäki kuin ntiissä asui kuguttin Munkki ja Waimowäki Nunnoiri. Ne pidit itsensä olewan pyhemmät kuin muut, että he usein rukoilit, mutta olit monesa pahemmat muita ihmisistä. Opettajat Christikunnassa tulit ylpeiri, tahdoit hallita, kahdehdit ja wainoisit toinen toistansa häpiällisellä tavolla. Se wäki hywää kuin wiela jälissä oli, turmelidin ajallen. Kauchia taitamattomus sai wallan; ja Papit ja Munkit tahdoit mielellänsä pitää ihmiset pimeydessä, sillä he näit sen kautta parhain taitawansa mieliwaldansa pitää.

Muistutus.

Erhetyret, taikauyet ja hullut tawat uskon asioissa, ei ole sentähden wastattawia, waiikka ne wanhoja owat. Jos joku oppi ei fowi yhteen Jesuxen ja Apostolitten opin kansa, niin se on wäärä, olis kuinga wanha hywänsä. Se on walitettawa asia, että Christityt opettajat kohta Apostolitten kuoleman jälkeen, rupeisit sekoittamaan ihmisten oppia Jesuxen ja Apostoleitten opeturen sekaan. Siinä

nä mitasa se sitten tuli huonommaksi, eikä ta-
nut kyllin paranda eli hyödyttä ihmisiä.

48. Mahomedin opista ja lahkokunnasta.

Suin Christikunda sillä tavalla rupeis hä-
wikämään, niin ilmannui yri uusi uskon
oppi, nimittäin Mahomedin. (Niin että nyt
on neljä pää oppia: Pakenain, Judalaisten,
Christityin ja Mahomedin oppi.) Sen uuden
opin alkaja oli Mahomed, yri rikas Kaup-
pamies Arabiasa, Meffkan Kaupungisa syn-
dynyt. Buonna Christusen syndymisen jäl-
ken 612, rupeis hän sitä tekemään, kääändä-
rensä sillä maansa miehiä Arabialaisia pois e-
päjumalan palvelluksesta, ja niin paljon kuin
mahdollinen olis yhdistärensä muut opit o-
man oppinsa kansa. Hän piti itsensä olewan
Jumalalda lähetyt, täyttämään sitä suurta
työtä. Ja että hän alusa sai ihmisiä puolel-
lensa, niin hän tuli rohkeammaksi, sanoi Ju-
malan ilmestyksen hänellensä, ja usein puhut-
telemansa Engeliä Gabrielia. Meffkasa pan-
din kuitengin niin kowin häntä vastaan, että
hänen täydyi paeta pois sieltä, vuonna 622,
ja siitä paosta on hänen lahkokundansa ru-
wennut vuosi lukunsa lukemaan. Mutta hän
voitti vastaudesta niin paljon kansaa puolel-
lensa, että hän pian sitajoukolla voitti Meff-
kan; ja siitä ajasta hän kaikkeinilla kavalil-
la

la juonilla lewitti oppiansa, kokois suuria so-
 tajoukkoja, ja wäkiwällällä waadei wastaha-
 koiset, taipumaan hänen alensa, ja wastanot-
 tamaan hänen oppinsa. Siihen oppiinsa otti
 hän tosin paljon Pyhästä Raamatusta, mutta
 sekoitti siihen paljon walhetta. Arabialaiset
 owat Abrahamin pojan Ismaelin jälkentule-
 waisia, sentähden he pitävät Abrahamin ja
 muut Patriarkat suurena kunniasa. Alluso sa-
 noi Mahomed, tahtowansa ainoastansa asetta
 Abrahamin wanhan Jumalan palwelluxen jäl-
 lens toimeen. Mutta ei hän tytnyt siihen,
 wan meni pidemälle. Nämät owat pääkappa-
 let hänen opiansa: Yri ainoa Jumala on,
 ja Mahomed on hänen Prophetansa eli kääs-
 läisensä. Jumalata pitää jokapäiwä wiisi ker-
 ta rukoiltaman; joka wuosi yhderännellä kuu-
 kaudella juhlallinen paasto pidettämän, ja jo-
 kaisen pitää kerran iäksänsä matkustaman Mek-
 kan kaupunkiin. Tähän lisäksi hän myös mui-
 ta opetuxia ja säätyjä; niinkuin kääskyn Om-
 bärins leikkauyesta, kieston wiinan juomisesta,
 luwan otta monda waimoa, j. n. e. Ne kuin
 ensin Mahomedin oppia seuraisit, kuguttin
 Saraseneiyt, sitten Turkit otit se wastan, ja
 nyt on monda suurta waldakundaa mailmasa,
 kuin sitä oppia noudatta. Ja se on nyt kir-
 joitettuna koottu yhteen kirjaan, kuin kugu-
 tan Koran eli Alkoran, ja pidetän heildä
 niin korkeasa arwosa kuin Biblia Christityil-
 dä. Sen aikaisten Christityin kaubia taita-
 mattomus ja turmellut tawat, autit paljon
 siihen,

sihen, että niin paljon ihmisiä siihen oppiin suostui.

Muistutus.

Ehkä Mahomedin opista on paljon erhe-
tyksiä, niin on siinä kuitengin paljon hyvä-
kin ja totuutta. Sillä ne kuin sitä oppia
seuravat, uskovat yhden Raikkivaldian, J-
jankaiikkisen, Raikkitietävän, Wiisan, Hyvän
ja Wanhurstan Jumalan päälle; he uskovat
viimmeisen duomion ja rjankaiikkisen elämän,
ja opettavat, että pyhästi elettämän pitää, jos
Jumalalle kelwattaman ja autuaxi tuldaman
pitä. Taita niin muodon niidenkin seasa hy-
miä ja rehellisiä ihmisiä löytyä. Christusen
oppi on kuitengin paras, ja monesa jalombi
kaiikkia muita oppia mailmasa. Se on siis ar-
wamatoin hyvä työ, että me lapsudesta siinä
kaswattetut olemme. Mutta jos en me oppim-
me jälken elä, niin me kowemman rangaistu-
sen alaiset olemme kuin Judalaiset, Pakanat
ja Turkit; sillä kenelle paljon annettu on, sil-
dä paljon waaditan.

49. Paawikunnan alku ja kasvaminen.

Christityin seasa sai taitamattomus, wäärä-
usko ja tawatoin elämä aina enemmän wal-
lan, ja sitä itse opettajat edesautit. Niillä
korkeimmilla Papeilla, kuin Piispoixi kutsu-
tin,

tin, oli paljon rikkautta, ja Maakundia al-
lansa, joita Keisarit ja muut ruhtinat heille
annoit. Siitä he paisuit, elit kuin Ruhtinat,
ja jätit opetus wiran muilla halvemmille Pa-
peille. Mutta Romin kaupungissa asui yksi
Pispa, jolla arvo ja walda kaikkein enem-
min kasvoi. Hän riiteli kaumon, päästären-
sä Olimmäiseksi kaikkein Pispain ylise koko
mailmasta, ja Keisarit, Kuningat ja Ruhti-
nat, olit siihen awulliset. Sitten tahdoit Ro-
min Pispat hallita koko Christikunnan ylise,
ja muutamat Keisarit olit niin kehnot ja huo-
not, että he kaikissa myönnyt heidän tahtoon-
sa, ja uskoit kaikki mitä he sanoit; sen kautta
tulit he niin ylpeiksi, ettei he enä Keisaria
totellet, wan rupeisit heidängin eteensä kassy-
jä panemaan. Näitä Pispoja sitten ruwettiin
Paawiksi kühumaan.

Tuskin sitä vois uskoa, että se olis mah-
dollista, niin pettä mailmata, kuin Paawit
teit, ja se on kuitengin tosi. Mutta ei se ta-
pautunut yhtä haawa, wan wähhittään. Niin
kaumon kuin ihmisiä löytyi, jotka ahkerasti
Bibliaa luit, ja ymmärsit sitä, niin ei Paa-
wit uskaldanet suuria erhetyksiä tehdä, sillä ne
olis Christusen ja Apostolein opetuksesta pian
eroitettu. Mutta se laitettiin niin, että Bi-
blia wähhittään tuli tundesattomaksi. Munkit
ja Papit itse luit sitä aivan wähhän, wan u-
skoit pimeen päihin mitä wanhat kirkon opet-
tajat olit sanonet. Yhteinen kansa ei enä en-
singän

singän Bibliaa kateensa saanut, ei kuullut mitään muuta, kuin Ewangeliumit ja Epistolat kirjosa edesänsä luettavan. Ne isokset ja armoisa pidettävät ei myöskään enemmää Ymmärtäneet. Se kelpais Piispoille ja Munkeille hywin; sillä nyt he saivat kansan mihiingä he tahdoit; he pidettiin pyhinä ja oppineina miehinä, sentähden heitä uskottiin ja toteldiin kaitiisa. Tätä sokaetta tiesi Paawi ja hänen palveliansa hywärensä käyttä; ja nyt sanottiin julkisesti, että Paawi Romisa oli Christusen siasa maan päällä, ja mitä hän kääsi, se piti niin wisusti uskottaman ja noudatettaman, kuin se olis itse Jumalalta tullut. Näitä se wiheijäinen kansa uskoi; ja waikka Paawi kääsi senkaldaista kuin julkisesti sodei, ei antoastansa Jumalan sanaa, wan myöskään järkeä vastaan, niin ei yriskään rohjennut sitä vastaan sanoa; ja jos joku rohkenikin, niin hän niin kuin jumalatoimien seurakunnasta ulos suljettiin, ja duomittin ijankaikkiseen kadotukseen.

Wuodesta 1073 nousi Paawin walda warsin rajattomaksi. Gregorius se 7:mäs yri kawaala ja ylväs mies oli silloin Paawi Romisa. Se koki kaikella woimalla lannistaa kaikki Christilliset Esiwallat alensa, ja kaikki Christityt alammaisixensa tehdä. Kun kuningat ja Huhtinat ei tehnet hänen tahtonsa jälkeen, niin hän haasti heitä duomioistuimensa eteen, pani heitä pannaan ja pois wiralda, kääsi toiset walita heidän siiansa; ja jos he tahdoit
wasu.

wastusta tehdä, niin hän ylltytti heidän alam-
maisensa niin, ettei he heitä totellet, ennen-
kuin he itsensä nöyryyttit, ja anoit anderi. Hän
kielsi Papat naimasta, saadarensa heidän ta-
waransa, heidän kuolemansa jälkeen haalita-
rensä. Hän kielsi sen ettei Paawit taidakan
erhettyä, ja ettei yksikään ihminen saa heidän
lakiansa vastaan sanoa. Siitä ajasta täydyi
kaikkein heitä peljätä ja kuulla. Mutta hei-
dän kässynsä tarkoittit enimmäkseen heidän o-
man waldansa lewittämistä, ja Christikunnan
turmelemista, joka myös walitettawasti tapah-
dui. Kaikkinaisia tapoja ja opin muotoja teh-
tin. Kuin hyödyttit Pappoja, mutta wahin-
goitit Jumalisutta. Luita ja kassoja näytel-
tin ihmisille, kuin sanottin olewan Pyhäin
luita; niitä myytin, rahalla, ja ostajita usko-
tettiin, ne olewan terweellisää kaikkia kipuja ja
tautia vastaan. Edes menneitä Pyhiä uskot-
tin enemmän hymään ja awuyi huuttin tuffi-
sa, kuin Jumalata. He sanoit myös, että
leipä ja wiina Herran Ehtollisessa muuttui
Christusen ruumiiri ja wereri, jota sentäh-
den! piti palweldaman. Mesun lautta he
paljon rahaa woitit, ja asetit wihdoin seiše-
män Sakramentia. Paljon juhlia määrättin,
pyhitettä leikeillä, ja taidottomilla tawoilla,
Munkit walhettelit paljon ihmeitä tapattu-
nen, kuolleitten ihmisten itsensä heille ilmoitta-
nen, ja sanoit rukouksillansa woiwansa kaikki
Jumalan tykönä toimitta. He puhuit myös

paljon Kiiras tulesta, josta ne piti waiwattaman, kuin kuolit synneisänsä, mutta josta ne onnettomat sielut piti wapahdettaman, jos jälken jäänet sukulaiset annoit heidän yligensä Mesun lukea, ja siitä rahaa maraa. Niin häpiällisesti Christityt petettiin, ja Luostarit, Pispat ja Paawit heidän rahastansa rikastui; mutta Jesuren ja hänen Apostoleittensa oppi unhotettiin ja ylönsäköttiin.

Muistutus.

Me näemme tästä, että se on surkia walhe, kuin Paawilaiset sanovat, heidän oppinsa olewan sen wanhan Apostolisen opin. Kyllä se, mitä he Bibliasta ovat säilyttäneet, on totta; mutta ne wäärät Raamatun selitykset ja wäändelemiset, ne walhet, petokset ja erhetykset, kuin Paawit ja Munkit ovat lisänneet, ne ovat ja pysywät erhetyksinä, joko ne ovat uusia eli wanhoja.

50. Muutamista totuuden Tunnustajista.

Ohkä kuinga suuri ja yhtinen Christikunnan turmellus sillä ajalla oli, niin oli kuitenkin muutamia kuin kaunistuit sitä kaubiata erytystä, ymmärsit totuuden, ja asetit igens Paawin willityksiä ja waldaa vastaan. Sitä he teit wälistä yrittäin, wälistä taas ko-
to

to joulusa. 1180 vuoden paikoilla, sai Petrus Baldus, yri kauppias Frankrifisa, tilan lukea Pyhää Raamattua, ja hawaigi siitä, että Christikunnasa silloin opetettiin waarallisia erhetyxiä. Hän sai pian paljon ihmisiä puolelensa, kuin sitten kuguttin Waldenseiri. Ne kaikki todistit, että Paawit wääräydellä ja Christikunnan wahingori olit repinet ihellensä wallan; ettei Papeilla ollut waldaa ihmisten tawaran yllise; että Mu-
tuuden oppi piti yrinänsä Pyhästä Raamattusta otettaman. Vuonna 1360 rupeis Johan Wiklef, yri opettaja Englandisa, Pawien ja Munkkien juonia vastaan panemaan. Hän kirjoitti Biblian Englandin kielessä, ja selitti mielensä monen kirjan kautta. Paljon ihmisiä seurais myös händä, ja kuguttin Wikleftaixi. Ja jokapaikasa löytyi ihmisiä kuin olit suuttunet Paawin julmuteen ja häpiälliseen epäuskoon.

Mutta Paawi duomigi kaikki nämät wa-
gat ihmiset wäärä uskoisiri, ja wainoisi heitä hirmuisesti. Wifit Munkit määrättin hake-
maan ylös niitä, haastamaan heitä oikeutten
eteen, ja ylöndamaan heitä surmatta. Sil-
lä tawalla lukemattomia yriwakkaisia ihmisiä
surkkaasti tapettiin, ja enimmittain pöhdettiin.
Dikiata sotaa heitä vastaan pöhdettiin, josa he
tuhansittain surmattin.

Mutta kaikkein näiden hirmuisten wainoin kautta, ei kuitengan kaikkia totunden tunnustaita loppumaan saatu; sillä toisia tuli jälleen siaan. Niiden seasa oli erinomattain Johan Hus, yxi Pappi Böhmissä, kuuluisa. Hän neuvoi jokaisista ahkerasti lukemaan Pyhää Raamattua, hyljäis Paawilaisten petokset, ja opetti, paiksi muuta, että Herran Ehtollinen Christusen asetusen jälkeen, piti leiwän ja wiinan alla nautittaman; sillä tähän asti olit Christityt nautinneet ainoastansa leiwän. Hän kutsuttiin Pappien kokouseen Costnisiin, tekemään tiliä opetusastansa, ja ettei hän siitä mitään perään andanut, niin hän poldettiin eläwänä vuonna 1415. Samalla tavalla surmattiin hänen ystäwänsä Hieronymus, myös yxi Pappi Pragin Kaupungista. Sangan paljon ihmisiä noudatit näiden miesten opetusta, ja kutsuttiin Husitaixi, eikä andanet isiansä hywinmieiin lannista, wan nostit sodan Paawilaisia vastaan, mutta ei paljon sillä woittanet. Harwat heistä jäi jälille, ja kutsuttiin sitten niiden maitten jälkeen, josa he asuit, Böhmin ja Mährin Weljixi.

Sillä tavalla pyysit Romiin Paawit tullessa ja miehelle häwittä kaikki, kuin igensä heitä vastaan asetit. Koska he näit kaikki heidän mielensä perästä käywan, tulit he aina tuimemmixi, mutta myös niin taitamattomixi, että jokainen järjellinen rupeis heitä plönkähamaan,

homaan, ja näkemään, ettei he Jumalisuudesta ensinkään lukua pitäneet, wan kaikki heidän toimensa oli, wahwistaa waldaansa, ja koota alensa tawaroita. Mutta heidän häpemättömyksensä ahneudensa paljasti he kaikkein enemmin sillä, että he rahan edestä annoit syndia andexi, sanoit itsellänsä siihen woiman olewan, ja lähetit ihmisiä maakundiin, senkaltaista pilkallista kauppa tekemään. Yrinkertaiset ihmiset annoit rahansa, luulit syndinnsä olewan andexi annetut, ja nyt saawansa eläniinkuin he tahdoit. Moni näki sen hulluxi, ja tiesi kyllä, että Paawit, paljasta rahan ahneudesta olit ylös ajatellesen kaupan; sitä enemmin kuin he näit Paawit itse elämän niissä ilkeimmissä synneissä. Yhteen aikaan tahdoi kaxi Paawia hallita yhtä haawa, duomigit toinen toisensa, ja matkaan saattit tuhannet pahat, Nyt rupeisit Keisaritten silmät aukeneamaan, ja he saiwat taidollisia ihmisiä puolellensa, lannistamaan Paawia, niin että heidän täydyi Keisarin ala igensä anda, ja muuttamat Jumalattomat Paawit pandin wiralda pois. Ihmisiä oli kaikista säädyistä, kuin itäwäpöigit seurakunnan parannusta; waiikka ei monikan opin erhetyytä huomannet, niin he toiwotit, että Paawien ja Opettaitten ilkiä elämä piti estättämän.

Muistutuxia.

Kyllä totuus ja wiattomuus sorretta taitan,

tan, mutta ei voitetta. Ne kuin totuden tunnustit, wainottin tosin wiattomasti, ja moni myös tapettiin; mutta heidän kuolemansa jälkeen, tuli heidän wiattomuutensa walkeuteen, ja niin kaumon kuin maailma seisoo, niin taibolliset ihmiset sitä todistawat ja ylistawät. Ei siihen aikaan heidän työstänsä paljon hywää näkynyt olewan, mutta ajallen ilman nui yri ihana hedelmä siitä siunaruista siemenestä kuin he kylwit.

Tästä Historiasta me ndemme, että ennen Lutheruksen aikaa, jo oli paljon ihmisiä, kuin uskoit ja opetit sitä samaa, kuin hän sitte opetti, Biblian lukemisen ja järjellisen perän ajatusten kautta he siihen tulit. Mutta se oli ylös kaubiata, ettei heidän sallittu tutkia uskon asioita, wan julmasti wainottin, waiwattin ja tapettiin, koska he totuuden tunnustit.

51. Kuningas Uskon oppi parattin.

Martinus Lutherus yri Opettaja Wittenbergin Kaupungissa Saxon maalla, sat sen opin parannuksen matkaan, josta Christitunnalla on ollut werratoim hyödytys. Joh.
da

datus siihen oli tämä: Johannes Tezel yri Munkki, teki kaubiata pahennusta, sillä että hän julkisesti opetti, ja rahalla myi syndein anderi andamusta Paavin nimesä, et ainoastansa tehdyistä synneistä, mutta myös niistä kuin joku vasta aikoi tehdä. Se on arwattawa mitä rahaa se weti sisälle Paawille ja hänen palvelioillensa. Mutta kuinga surklasti ihmiset sillä petettiin, ja pahudesansa wahwistettiin, koska he ajattelit, ettei heitä kukaan tawasta estä tainut, kuin heillä oli Paavin kirja sen päälle, ehkä kuinga pahasti he eläisit. Tätä häpemätsindä Tegelin petosta wassan, asetui isensä Lutherus kaikella kiwaudella, Wuonna 1517 ja osotti Jumalan sanasta, että syndein anderi saamista pitää wassin toisella tawalla esittämän. Lutherus piti silloin vielä Paavin arwosa, ja pyysi händä oikasemaan niitä pahennuksia; mutta kuin et siitä toteldu, wan koettiin uhkauksilla waattia händä ottamaan takasin sanansa ja opetuensa, niin hän rupeis perustusta myöden tutkiimaan Paavin waldaa, ja löysi, ettei se Christuxen asetuis ollut, wan oli ihmisten kawaluden ja wäkiwallan kautta wähittäin siiri nosnut. Nyt todisti hän julkisesti, ettei hän enä Paawille kuuliainen olla tahtonut, wan piti hänen kaiken totuuden ja Jumalifuden wihollisena; hän lehoitti myös koko Christikundaa hyljämään tämän tyrannillisen wallan. Sitä ajaasta asetti hän yhden eri seurakunnan,

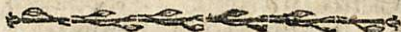
joka ei ole Paawille alammainen, ja kugutan nyt Ewangeljumilliseyi Seurakunnayi.

Nyt rupeis myös Lutherus perklamaan pois niitä erhettyiä, joilla autuuden oppi turmeldu oli. Sitä warten toimitti hän Pyhän Raamatun ulos annetta Sazan kielessä, että jokaisella olis tila siitä totuuden tuta; sillä se oli siihen asti kätetty ollut. Hän tuttei, mitkä opin kappalet Jumalan sanan kansa yhten somei; ja ne kuin sitä wastaan sobeit, ja olit ihmisten juonia, ne hän hyljäisi; samalla tavalla monda taidotoinda tapaa ulkonaisesa Jumalan palwessuessa, kuin olit taikauyia ja totisen Jumalisuuden esteri. Ei hän sallinut opettaitten hallita Christityitä, wan neuwoa heitä, totiseen Jumalisuuteen. Ige hän oli, ei ainoastans oppinut, hywän puhelias, ja korkeilla luonnon lahjoilla warustettu, mutta myös pelkämätöin, kiwas ja wala totuudesa. Ei hän kuitengan wäkisin ketään waatinut oppiansa seuramaan, wan, niinkuin Apostolitkin, neuwomisella tahdoi saatta eynnet oikealle tielle. Pian myös koko maakunnat Paawin opista luowuit, ja wastanotit sen opin, kuin hän parandanut oli. Philippus Melanchton oli hänen kiwas apulaisensa, yxi oppinut ja siwiä mies, joka seikä suusanalla että kirjoituyilla, teli Christikunnalle lähes niin paljo hywää kuin Lutheruskin.

Muistutus.

Ei Lutherus uutta oppia eli uskoa edes tuonut, wan ainoastansa erhettyistä puhdisti sen wanhan Christuksen ja Apostoleitten opin, joka niin kowin kowaisu oli. Hänen opetuksensa tule sentähden myös Jumalan sanan jälken koeteldawayi.

Meidän tule kiittä Jumalata, että meillä on tarpellinen walo, ja wapaus oikein palwella Jumalata. Mutta jos me paremmin totuuden tunnemme kuin muutt, niin tule meidän myös pyhemmästi elä. Sillä ei parattu tieto Christityi tee, wan pyhitetty sydän ja elämä. Se on hywä jos me totuuden tiedämme, mutta sitten me autuat olemme, jos me sen teemme.

52. Lisäys Historiaan autuuden opin puhdistuksesta.

Samalla ajalla kuin Lutherus ja Melanchton Saxon maassa opin parandamisen päälle työtä teit, niin alkoi myös Sweigian maassa yri oppinut ja kiivas Opeltaja, samankaldaista parannusta. Hänen nimensä oli

Ulrik Zwinglius. Vuonna 1519 asetti hän
 igensä kiivaudella sitä häijyä kauppaa vastaan
 kuin yri Paawin kassyläinen nimellä Sam-
 son siinä maasa teki, että hän annoi rahan
 edestä sonda anderi. Hän piti Lutherusen
 kansa yhtä siinä, että autuuden oppi pitää o-
 tettaman yrin Pyhästä Raamatusta, mutta ei
 ihmisten pään jälkeen kувattaman. Muutamis-
 sa asioissa he kuitengin erkanit toinen toise-
 stansa, erinomattain opisa Herran Ehtollisesta,
 josa Lutherus sanoi Christusen ruumin ja we-
 ren leiwän ja wiinan kansa todella, ehkä tut-
 kimattomalla tavalla, jaettaman ja nautitta-
 wan; mutta Zwinglius opetti, ettei Christu-
 sen ruumis ja veri ole läsnä Ehtollisessa,
 wan leipä ja wiina ovat ainoastans merkit
 siihen, jonga kautta me herätetään muistamaan
 Christusen kuolemaa ja hyviä töitä. Siitä
 nousi senkaldainen riita, että kansa erkani
 kahteen Seurakundaan. Johannes Calwi-
 nus, kuin oli Zwingliusen puolella, opetti
 myös sitä, että Jumala ehdottomasti on mää-
 rännyt muutamat ihmiset aututeen ja toiset
 kadotukseen. Se Seurakunda kuin seurais
 Zwingliusen ja Calvinuksen oppia, kutsuttiin
 Reformeratuxi eli paratuxi, ja lewisi erinomat-
 tain Engländisa, Hollandisa, Sweikisä ja Sa-
 ran maalla; mutta Lutherusen opetusen muo-
 to vastaanotettiin Ruokisä, sen jalon Kunin-
 gan Gustawin I. toimesta; niin myös Juuti-
 sa, Saryasa ja Preusifisä. Molemmat Seura-
 kun.

Kunnat kutsutaan yhdellä nimellä Protestanteiksi *).

53. Siitä Wainosta kuin Opin parannusta seurais.

Paawit koetit kaikella tavalla estä sitä wahingoa, ettei niin monda seurakunda pitänyt heistä erkaneman, kaiketi ettei se wahennys pitänyt pidemmältä lewiämän. He saivat maallisia Esivaldoja puolellessa, ja rupeisit wainomaan kaikkia niitä, kuin olit paratun eli Ewangeliumillisen opin vastanottajat,

*) Mitä Doctor Rosenmyller kirjassansa puhuu niistä monista wähemmistä lahkokunnista Christikunnasta, on tässä poisjätetty; sillä se näky Suomalaisille lapsille työläxi ymmärtä, ja wähemmiksi tarpeelliseksi. Se on kuitengin mainittawa, että se Christin-usko kuin Wenäläiset tunnustawat, kutsutaan Grekan uskoki, ja sopi enimmäiten yhten Paawilaisen uskon kansa, waikka ei he Paawia Päämiehenänsä pidä.

Wuonna 1722 annoi se Zumalata rakastamainen Greiwi Zinzendorf, Saxon maalla, niille Zumalaisuudensa tähden sorretuille jääneille Böhmiläisille Waljille, joista jo edellä mainittu on, luvuan, tulla asumaan hänen tiluksillensa. Se päät-

net, niin että heitä hirmuisesti wainwattin, ja monda tuhatta surmattin; sen kautta opin parannus tuli estetyri muutamisä maisa, joi-
 fa se alkanut oli. Wihdoin nousi wainomi-
 nen niin kowaxi, että wuonna 1618 julki-
 nen sota ulos puhkeis, jota kesti 30 ajastai-
 kaa, ja siinä Saxon maa lähes häwitettin.
 Ruohin Waldakunda Kuningas Gustaf A-
 dolphin aikana, otti myös osan siinä sodasa,
 auttayensa niitä Paawilda forttuja Christi-
 tyitä. Siinä rauhasa kuin Wuonna 1648
 tehtin, sai jokainen wapauden, tündonsa jäl-
 ken oppiansa noudatta, ja kaikki wainomi-
 nen uskon asioisa kowasti kielttin. Se oli y-
 xi arwamatoin lahja, ja siitä ajasta on myös
 Ewangeliumillinen Seurakunda enimitäin
 nautinnut lepoa.

54. Ill.

ka johon he asundonsa rakensit, kugutan nyt
 Hernhut, ja on niinkuin wäyhäinen kaupungi.
 Siihen on kokoondunut yxi erinomainen, eläwä-
 stä Jumalifudesta palawa Seurakunda, joka suut-
 tumattomalla kiitwaudella on lewittänyt totista
 Christillisyttä koko mailmasa, sekä pakanain että
 Christityin seasa. Se kusun ihensä Weljesten
 Seurakunnaxi; ja siinä on monda juuri kaunista
 asetusta noudatettawaa.

54. Jumalisuden laadusta äskoisiin aikoin.

Ei Paavin walda Lutherusen ajasta asti e-
 nä ole woinut toindua, wan on aina e-
 nemmin alaspäin mennyt. Ei nekän Runin-
 gat eli Ruhtinat kuin hänen oppiansa tun-
 nustawat, enä händä pelkä, eikä paljon tot-
 tele. Paawilaiset owat myös siwiämbiä nyt,
 niitä kohtan, jotka Ewangeliumillisen opin
 tunnustawat, ja heidän esimerkkinsä jälken,
 neuwowat ihmisiä paremmin autuuden opisa.
 Ewangeliumillisissa Seurakunnissa, on se mie-
 li nyt, ettei kowudella eli wainomisella koh-
 della erheTTYwäisiä, wan Christusen ja hänen
 Apostolittensa esimerkin jälken, siweydessä neu-
 woa ja kokea saatta exyneitä totuuden tuu-
 doon. He ahkeroizewat myös ige kaswaa tie-
 dosa, ja erinomattain saatta ihmisiä jo lap-
 sudesa sikiaan ja termelliseen autuuden tun-
 doon. Sitä suurempi syy on lapsilla, kiittä
 Jumalata tämän lahjan edestä, ja halussa
 wastan otta ne neuwot kuin heille taritan;
 Sillä yxinäns totisen Jumalisuden kautta me
 ihmiset tässä elämässä oikein tytywäisyyti tulla
 taidamme, ja sitten toisesa elämässä ijankail-
 lisesti ja täydellisesti autuat olla. Mutta jos
 meidän tietomme, kuin me muistoon kokoom-
 me, pitä meitä hyödyttämän, niin pitä mei-
 dän sen jälken wisusti elämämme täyttämän;
 siinä

sillä se jolla on paljon tietoa, mutta paha sydän ja sielu, sillä on sitä kovempi rangaistus Jumalalta odotettava. Sentähden, opeta meitä Herra! tekemään sinun suosios jälkeen, ja Sinun Hyvä Hengessä johdattakoon meitä oikeata tietä.

~~16. 8.~~

~~315. VI. 61.~~

~~Naamatushist.~~

Re. Hattauskij.

Ch. R. Wright

restorer Sker. Den
medliden af Panto

hvil mäl grundade an-
wälda på Stenen
är til beundran af

afkom för det hus,
i nämnde Pantomime-

trösinferne, man gif-
vudlös Kropps sö-
piece, sagit, en snöp-

a stälse på marken,
od som, i Dramatiska
te hördes likväl, det

scenen, måste öfver-
skiffl, är en wis-
tion för Dramatis-

ecer berstådes blifwit
Majestät och Arle-
Dramatiquens ögrän-

igt, at omsorgen strä-
epresenteras, så at, i
ra Comedien och an-
öfveliga arbeteter så

och skådaren, både af
wade, männe be nä-

aste Stylan, Lemna icke
de Compagnie

Arskådaren vil en-
t flög, efter hvalen
här blef all genom

och Woccolins til-

liten stad utwidgade. Fabrik-
hans Skola och utbreddt kon-
högskning både inom och ut-
käril införde. Trän från fämman-
wa de Wedgwoodske arbeten
För at kunna göra sig begre-
nomse den år 1790 tredje ge-
blifwit Åstadkomne. Med
ga hans konst til öfvre till
en Thermometer för at mäta
och utgaf flere intressante
organisation i hans widlyfti-
nente för alla arbetarne, hwar
utan det Wedgwood ägde
berne ständt rådgörare. Det
hwarest skriften war beloge
portens underlättande, myn-
väl. Canalen Grand Tru-
minulle från hans dristiga
delta företagande, undanröd
erhell Wedgwood de för va-
ser, och tillika utskades
en Landväg af 8 Engellska
en betydlig del af sin stora
nuntan. I En fullständig
fulle wara högst intressant.

Wid den så kallade Sköna
Fohlwärden, nära invid wä-
ghylliga och rvsfulla härdel
på aftonen den 2 i denna
dags Soldaten och Stogmak-
dotter begärt Herrberge. Öwe
denne upwafnet och sagt sig
et war supar Tränmin; och
hon, efter någon discours de
skiller från Arunder med hön-
en på stället summen och be-
sin söng i en höst utsprung
samt mistans, att det weter
kunna medgilla, utan har
som det wid folterne ligger